

Załącznik
do uchwały nr 1/39/21
Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego
z dnia 13 stycznia 2021 r.

Wojewódzki program przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2021 – 2026

Spis treści

WSTĘP	4
ANALIZA SYTUACJI NA PODSTAWIE DIAGNOZY ZJAWISKA-PRZEMOCY W RODZINIE W WOJEWÓDZTWIE KUJAWSKO-POMORSKIM	6
Skala zjawiska przemocy w rodzinie	6
Inne formy przemocy dotykające rodziny	8
<i>Alienacja rodzicielska</i>	8
<i>Zaniedbanie</i>	9
<i>Przemoc osób nieletnich</i>	10
<i>Działania sekt wobec członków rodzin</i>	11
Postawy społeczne wobec przemocy	12
Postawy wobec przemocy w rodzinach, w których przemoc występuje.	12
Możliwości pomocy – stan infrastruktury	13
Możliwości pomocy – czynnik organizacyjno-prawny	14
Możliwości pomocy – czynnik ludzki	15
Podsumowanie	16
GŁÓWNE KIERUNKI INTERWENCJI	18
CELE „WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE DLA WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO NA LATA 2021 – 2026”	19
Cel główny	19
<i>Kierunek interwencji I</i>	19
<i>Kierunek interwencji II</i>	19
<i>Kierunek interwencji III</i>	20
ODNIESIENIE DO CELÓW STRATEGII POLITYKI SPOŁECZNEJ I PROJEKTU STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO DO 2030 ROKU – STRATEGIA PRZYSPIESZENIA 2030+.	21
Odniesienie do Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+	21
Odniesienie do Strategii Polityki Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2020	22

DZIAŁANIA PLANOWANE W POSZCZEGÓLNYCH OBSZARACH INTERWENCJI I BENEFICJENCI TYCH DZIAŁAŃ	23
Kierunek interwencji I.	23
<i>Działania bezpośrednie samorządu województwa</i>	23
<i>Działania pośrednie samorządu województwa</i>	24
Kierunek interwencji II.	24
<i>Działania bezpośrednie samorządu województwa</i>	24
<i>Działania pośrednie samorządu województwa</i>	25
Kierunek interwencji III.	26
<i>Działania bezpośrednie samorządu województwa</i>	26
<i>Działania pośrednie samorządu województwa</i>	26
MONITOROWANIE REALIZACJI WOJEWÓDZKIEGO PROGRAMU PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE DLA WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO NA LATA 2021 – 2026	27
Wskaźniki monitorowania realizacji programu.	28
FINASOWANIE PROGRAMU	35

Wstęp

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. z 2020 r. poz. 218 i poz. 956) do zadań własnych samorządu województwa należy w szczególności opracowanie i realizacja wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Wypełniając ten ustawowy przepis, Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego przyjął uchwałą nr 24/899/13 z dnia 19 czerwca 2013 r. „Wojewódzki program przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020”. Zbliżające się zakończenie obowiązywania ww. Programu zobligowało Departament Spraw Społecznych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu – komórkę odpowiedzialną za realizację zadań z obszaru przeciwdziałania przemocy w rodzinie, do podjęcia kroków zmierzających do opracowania nowego Programu na kolejny okres obowiązywania.

W dniu 22 kwietnia 2020 r. Zarząd Województwa Kujawsko-Pomorskiego podjął uchwałę nr 15/597/20 w sprawie przystąpienia do opracowania projektu pod nazwą „Wojewódzki program przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2021 – 2026”. Mocą tej uchwały został powołany zespół autorski do opracowania projektu pn. „Wojewódzki program przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2021 – 2026”. W skład zespołu weszli przedstawiciele różnych służb i instytucji w sposób praktyczny zajmujących się problemem przemocy w rodzinie, a także osoby zajmujące się naukowo tym obszarem.

Efektom pracy wspomnianego zespołu, którego skład prezentuje tabela nr 1 jest niniejszy Program, zawierający próbę opisu skali zjawiska przemocy w rodzinie w naszym województwie oraz propozycję działań zmierzających do jej zmniejszenia.

Tabela 1. Skład zespołu autorskiego do opracowania „Wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2021 – 2026”

Lp.	Imię i nazwisko	Reprezentowana instytucja
1.	Jacek Habant – Naczelnik Wydziału	Wydział Polityki Społecznej, Departament Spraw Społecznych, Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu
2.	Monika Hermann – Ekspert Zespołu ds. Nietletnich i Patologii	Wydział Prewencji KWP w Bydgoszczy
3.	Maria Janowska – Dyrektor	Centrum Pomocy Dziecku i Poradnictwa Rodzinnego w Grudziądzu, Grudziądzkie Towarzystwo Pomocy Dziecku i Rodzinie "Homini"
4.	Janusz Kaźmierczak – mediator	Fundacja Pracownia Dialogu
5.	Monika Kwiecińska-Zdrenka	Katedra Ekologii Społecznej, Instytut Socjologii UMK
6.	Małgorzata Leźnicka	Katedra Nauk Społecznych i Medycznych, Wydział Nauk o Zdrowiu UMK
7.	Katarzyna Łęgowska – psycholog	Kujawsko-Pomorska Niebieska Linia
8.	Rafał Łukomski – Kurator Okręgowy	Sąd Okręgowy w Bydgoszczy
9.	Lidia Makarska – radca prawny	Kujawsko-Pomorska Niebieska Linia
10.	Maria Oliver – Zastępca Dyrektora	Kujawsko-Pomorski Ośrodek Adopcyjnego, kierownik oddziału w Bydgoszczy
11.	Elżbieta Opiłowska – Kierownik Biura	Biuro Wsparcia Rodziny i Przeciwdziałania Przemocy, Wydział Polityki Społecznej, Departament Spraw Społecznych, Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu
12.	Beata Sulima – Wojewódzki Koordynator Realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie	Kujawsko-Pomorski Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy
13.	Elżbieta Wierszyło	Biuro Wsparcia Rodziny i Przeciwdziałania Przemocy, Wydział Polityki Społecznej, Departament Spraw Społecznych, Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu
14.	Zyta Woźniak – Kierownik	Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Jaksicach
15.	Krystyna Żejmo-Wysocka – Dyrektor Departamentu	Departament Spraw Społecznych, Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu

Analiza sytuacji na podstawie diagnozy zjawiska przemocy w rodzinie w województwie kujawsko-pomorskim

W sierpniu 2020 r. na zlecenie samorządu województwa kujawsko-pomorskiego została opracowana „Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie oraz lokalnych potrzeb w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie w województwie kujawsko-pomorskim”¹ zwana dalej Diagnozą. Wnioski i rekomendacje z tego opracowania stanowią postawę do określenia kluczowych dla samorządu województwa obszarów oddziaływania, celów oraz działań służących ograniczeniu występowania przemocy w rodzinach zamieszkujących w naszym województwie.

Skala zjawiska przemocy w rodzinie

Na wstępie analizy dotyczącej województwa kujawsko-pomorskiego warto odnieść się do obrazu przemocy w rodzinie w całym kraju. Z dostępnych źródeł informacji wybrano badania zjawiska przemocy w rodzinie prowadzone na zlecenie obecnego Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej.

Z badania przeprowadzonego w 2019 r.² (wyniki nie są publikowane, ani nie zostały skomentowane przez Ministerstwo) wynika, że aż 57% Polaków doświadczyło w swoim życiu jednej z form przemocy: psychicznej, fizycznej, ekonomicznej lub seksualnej. Przy tym 72 % ankietowanych zgadza się z tezą, że prawo niedostatecznie chroni osoby doświadczające przemocy w rodzinie³. Najczęstszą formą przemocy jest przemoc psychiczna (doświadczyło jej 53% badanych), rzadziej – fizyczna (23%).

Wg badania OBOP z 2010 roku (badanie na próbie reprezentatywnej dorosłych kobiet i mężczyzn na zlecenie MPiPS) wynikało, że tylko 28% dorosłych Polaków nie miało żadnej styczności z przemocą w rodzinie ani bezpośredniej, ani pośredniej. Oznacza to, że co czwarty Polak nie prowadzi gospodarstwa domowego, w którym stosowano przemoc, ani sam nie doznał bezpośrednio przemocy w rodzinie. Porównując wyniki obu przytoczonych wyżej badań, można by stwierdzić, iż skala przemocy w Polsce zasadniczo nie zmieniła się w ostatnim dziesięcioleciu. Jednakże przywołane badania odwołują się do odmiennych założeń metodologicznych (np. odnoszących się do próby badawczej) oraz bazują na materiałach pozyskiwanych w niejednorodny sposób, co powoduje, że nie wszystkie dane mogą być do siebie porównywane.

Skalę zjawiska przemocy w rodzinie bardzo trudno jest rzetelnie oszacować ze względu na to, iż nie wszystkie sytuacje czy osoby dotknięte przemocą są zgłaszane służbom. Wszelkie statystyki czy opracowania operują danymi uzyskanymi bądź w trakcie prowadzenia ankiet wśród wszystkich mieszkańców danej społeczności, albo wśród specjalistów pracujących w obszarze występowania zjawiska, czy też bazują na sytuacjach ujawnionych i zgłoszonych

---

¹ „Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie oraz lokalnych potrzeb w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie w województwie kujawsko-pomorskim” stanowi załącznik do niniejszego Programu.

² Badanie na zlecenie ówczesnego Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

³ Por. „Diagnoza zjawiska przemocy ...” s. 16.

pracownikom ośrodków pomocy społecznej czy organom ścigania - z zastrzeżeniem, iż tym ostatnim zgłaszane są głównie sytuacje przemocy fizycznej.

We wskazanej wyżej Diagnozie, w okresie od 2015 do 2020 roku zauważono nasilenie się zjawiska przemocy w rodzinie (wg wskaźnika liczby wszczynanych procedur Niebieskiej Karty). W roku 2015 przekazano do Przewodniczących Zespołów Interdyscyplinarnych 5013 procedur Niebieskiej Karty (formularz A), natomiast w roku 2019 tych procedur wszczęto już 5670, czyli nastąpił wzrost o ponad 11%. W stosunku do liczby mieszkańców województwa przemoc, mierzona liczbą zakładanych Niebieskich Kart, dotyka w sposób bezpośredni 0,25 % mieszkańców.⁴

Największą aktywność w sporządzaniu formularzy wykazuje Policja, drugim podmiotem pod względem liczby wypełnianych formularzy są ośrodki pomocy społecznej. Znacząco mniej aktywne są pod tym względem szkoły i placówki ochrony zdrowia oraz gminne / miejskie komisje rozwiązywania problemów alkoholowych. Szczególnie niepokojąca wydaje się niska aktywność szkół i placówek ochrony zdrowia - zwłaszcza wobec narastania lub niezmnijszania się skali przemocy wobec osób zależnych: dzieci, osób niepełnosprawnych i osób chorych czy starszych. Wszystkie te grupy mają na ogół częstszy kontakt z placówkami edukacyjnymi lub ochrony zdrowia niż ośrodkami pomocy społecznej. W ocenie skuteczności działań służb i procedury Niebieskiej Karty istotnym jest stwierdzenie, że wydłuża się czas przeprowadzania całej procedury NK oraz wzrasta odsetek procedur wszczynanych zasadnie.⁵ Przyczyną tego stanu może być przeciążenie zespołów interdyscyplinarnych (ZI) i grup roboczych (GR) lub brak kontroli nad tempem uruchamiania kolejnych etapów pomocy.

Niepokojącym zjawiskiem jest ilość wszczynanych procedur w stosunku do osób zależnych - w roku 2019 liczba wszczętych procedur NK-A w związku z przemocą wyniosła 2041 (36%): wobec dzieci 677 (12% wszystkich procedur), wobec osób niepełnosprawnych - 403 (7%), a wobec osób starszych - 1260 (17%)⁶. Wskazane powyżej procedury dotyczyły odpowiednio: 1277 dzieci, 536 osób niepełnosprawnych i 1260 osób starszych. Te grupy, podobnie jak pozostałe osoby dotknięte przemocą, doświadczają najczęściej przemocy psychicznej. Jednak skala natężenia tego zjawiska jest znacząco większa: 78% dzieci, 86% osób starszych i 94% osób niepełnosprawnych doznawało przemocy psychicznej. Dzieci częściej niż pozostałe z osób zależnych doświadczają także zaniedbania (15%). Według analizowanych statystyk w przeciągu ostatnich 5 lat dominowała psychiczna forma przemocy. Przemoc psychiczna nie zawsze towarzyszy przemocy fizycznej - w co trzeciej rodzinie występuje tylko ta forma przemocy lub towarzyszą jej przemoc ekonomiczna, zaniedbanie lub przemoc seksualna.

Przemoc fizyczna oraz psychiczna występuje we wszystkich grupach zagrożonych przemocą (kobiety, dzieci, osoby starsze i niepełnosprawne), jednak niepokoi wysoki odsetek przemocy fizycznej w grupie kobiet - powyżej 72% i dzieci - około 70%.

Rodzin objętych procedurą Niebieskiej Karty w województwie w roku 2019 było 6126, czyli o 487 więcej niż rok wcześniej. Jak wynika z diagnozy, jest to znaczący wzrost w porównaniu

---

⁴ Por. Diagnoza str. 20

⁵ Por. Diagnoza str. 21

⁶ Por. Diagnoza str. 27

z latami 2015-2018, w roku 2016 wzrost rodzin objętych ww. procedurą wynosił 218 w stosunku do 2015, w 2018 – 103 w porównaniu do 2017, a w roku 2017 zanotowano spadek o 338 rodzin objętych NK w porównaniu do roku 2016⁷.

Najwięcej procedur wszczynano w głównych miastach regionu: Bydgoszczy, Włocławku, Grudziądzu, Toruniu oraz w powiatach: bydgoskim, brodnickim, inowrocławskim, nakielskim, świeckim i żnińskim⁸. Należy przy tym zastrzec, że przywołane dane wskazują nie tylko skalę natężenia problemu, ale mogą być też swoistą miarą skuteczności działania służb socjalnych. Wymienione gminy lokują się w powiatach, w których jednocześnie obserwujemy bardzo wysoki udział spraw procedowanych w stosunku do wszczynanych procedur (stosunek formularzy C oraz D do formularza A). Oznacza to, że prawdopodobnie w tych gminach wypracowano bardziej efektywne metody pozwalające na trafne diagnozowanie i rozwiązywanie problemu przemocy w rodzinie. Konsekwencją tej konstatacji jest wniosek, że w pozostałych powiatach skala przemocy może być podobna, ale nie jest ona skutecznie wychwytywana.

Obarczona dużym błędem może być też próba określenia trendu w nasilaniu się bądź zanikaniu sytuacji przemocowych w rodzinach, ze względu wielość czynników wpływających na to zjawisko. I tak, wzrost świadomości społecznej i postępujący brak społecznego przyzwolenia na stosowanie przemocy w rodzinie, może powodować nasilenie ujawniania przypadków tej przemocy (wzrost odnotowywanych przypadków przemocy w rodzinie), a z drugiej strony skuteczność służb pomocy społecznej i organów ścigania może powodować trwałe zaprzestanie stosowania przemocy w rodzinie, a tym samym obniżenie statystyk występowania przemocy w rodzinie.

Wskazywane w Diagnozie czynniki powodujące przemoc w rodzinie, to przede wszystkim alkohol/narkotyki – około 65%, problemy finansowe – powyżej 10%, trudności z radzeniem sobie z rodzinnymi problemami – około 10%, nieumiejętność rozwiązywania konfliktów – około 10%.⁹ Wyżej wymienione dane są dość istotne dla podejmowania prób kompleksowej pomocy rodzinom (warsztaty, poradnictwo, terapia, inne działania ukierunkowane na osoby doznające przemocy w rodzinie, dzieci i osoby stosujące przemoc). Istotne jest także organizowanie kompleksowej pomocy dla rodzin w rozwiązywaniu problemów związanych z uzależnieniem.

Inne formy przemocy dotykające rodziny

Alienacja rodzicielska

Alienacja rodzicielska jest zjawiskiem nowym (lub tylko ostatnio nazwanym) i coraz bardziej powszechnym; nosi znamiona przemocy psychicznej czy emocjonalnej rodziców lub jednego z nich wobec dziecka. Alienacją rodzicielską jest izolowanie dziecka od jednego z rodziców przez drugiego w sytuacji, kiedy rodzice się rozstali. Może ono być bezpośrednio, skierowane na odsunięcie drugiego rodzica od dziecka (nie dopuszczanie rodzica do bezpośrednich spotkań z dzieckiem, utrudnianie spotkań poprzez ich skracanie, określanie czasu i miejsca i sposobu spędzania) bądź też pośrednio skierowane na to, iż dziecko samo nie będzie chciało

---

⁷ Por. Diagnoza str. 21

⁸ Por. Diagnoza str. 26

⁹ Por. Diagnoza str. 27

kontaktować się z drugim rodzicem (przedstawianie drugiego rodzica w niekorzystnym świetle, wymierzanie kar dziecku za okazywanie sympatii drugiemu z rodziców, szantaż emocjonalny, okazywanie przy dziecku niechęci do drugiego rodzica). Podłożem takich zachowań może być konflikt/rywalizacja rodziców o prawne uregulowania dotyczące udziału rodziców w wychowywaniu dziecka lub też może mieć charakter odwetu za poniesione urazy z okresu pożycia przed rozstaniem.

Nie ma dostępnych badań dotyczących skali tego zjawiska, a statystyki dotyczące wyroków sądowych dotyczą jedynie bezpośredniego uniemożliwiania nakazanych przez sąd kontaktów rodzica z dzieckiem. Sądy w województwie kujawsko-pomorskim w 2018 r. ukarały karą finansową 40 rodziców za niewłaściwe wykonywanie orzeczeń w przedmiocie kontaktów z dzieckiem (sądy w Polsce w tym samym czasie – 749 rodziców wg. art. 598 i nast. K.p.c.). Jest to informacja, z której jedynie częściowo można wnioskować o skali zjawiska, gdyż: nie wszyscy rodzice uruchamiają procedurę egzekucji sądowej, niektórzy rodzice uruchamiają Niebieską Kartę rodzicowi, który utrudnia kontakty, inni zaś zakładają sprawy o naruszenie dóbr osobistych. Wskazane liczby nałożonych kar, zwłaszcza bez odniesienia do liczby rodziców, którzy mają sądowo wskazany sposób sprawowania pieczy rodzicielskiej, nie oddają skali zjawiska. Problem ten jest jednak dostrzegany przez specjalistów praktycznie każdego dnia, stąd też uważność i zauważanie go w pracy np.: socjalnej, jest kluczowe dla dobra małoletnich. Bezspornym, jednak jest fakt, że zjawisko alienacji rodzicielskiej jako forma przemocy emocjonalnej i psychicznej jest dla dzieci krzywdzące.

Zaniedbanie

Zaniedbanie – jest jednym z przejawów przemocy wobec osób bliskich, szczególnie tych którzy wymagają pomocy w realizacji podstawowych potrzeb – najczęściej ofiarą zaniedbań padają dzieci oraz osoby starsze i niepełnosprawne.

Zaniedbanie jest naruszeniem obowiązku opieki ze strony osób bliskich na poziomie realizacji podstawowych potrzeb – fizycznych i emocjonalnych i poznawczych.

Jak wynika z raportu projektu badawczego pt. "Ogólnopolska diagnoza problemu przemocy wobec dzieci" przeprowadzonego przez Fundację Dzieci Niczyje w 2012 roku – 6% dzieci doświadczyło zaniedbania w sferze fizycznej i emocjonalnej. Zaniedbanie jest związane z długotrwałym brakiem zaspakajania podstawowych potrzeb dziecka. Zaniedbanie obowiązków rodzicielskich/opiekuńczych względem dzieci jak i opuszczenie dzieci bez zapewnienia im bezpieczeństwa i prawidłowych warunków do rozwoju – w literaturze określane jest mianem sieroctwa społecznego.

Zaniedbanie osób starszych niepełnosprawnych jest rozpatrywane jako brak opieki w wyniku zaniechania obowiązku opieki. Niewydolność fizyczna czy psychiczna osób starszych i niepełnosprawnych powoduje trudności w dochodzeniu swoich praw oraz zależność od osób opiekujących. Co szósty senior (16%) pada ofiarą przemocy lub doświadcza różnych form złego traktowania – alarmuje Światowa Organizacja Zdrowia (WHO), powołując się na wyniki badania opublikowanego na łamach "Lancet Global Health".

Wg danych przedstawionych w Diagnozie, w naszym województwie w roku 2019 zaniedbania doświadczało 229 osób, w tym aż 195 dzieci¹⁰.

---

¹⁰ Por. Diagnoza str. 26-27, włącznie z przypisem 17

Formy zaniedbań w sferze fizycznej ze strony rodzica/opiekuna:

- zaniebdywanie przygotowania i podawania regularnych posiłków,
- deficyty w utrzymaniu higieny dziecka/ brak pomocy przy czynnościach fizjologicznych czy higienicznych osób zależnych,
- brak lub deficyt w zakresie odzieży i obuwia dostosowanego do pory roku/osoba, potrzebująca pomocy przy ubraniu nie jest przebierana,
- brak opieki medycznej w sytuacji choroby,
- brak opieki, uwagi w wykonywaniu przez dziecko czynności i obowiązku szkolnego,
- zrzucanie na dziecko czy osobę starszą nieadekwatnych do wieku i stanu psychofizycznego obowiązków,
- przejmowanie środków finansowych lub nie pozwalanie o ich decydowaniu osobom zależnym wg uzasadnionych potrzeb,
- brak organizacji czasu i obowiązków dziecka.

Zaniedbanie poprzez deprywację podstawowych potrzeb osób zależnych powodują szkody w ich zdrowiu fizycznym i psychicznym, a w przypadku dzieci przyczyniają się do opóźnienia ich rozwoju.

Przemoc osób nieletnich

Przemoc rówieśnicza jest zjawiskiem coraz bardziej powszechnym w środowisku szkolnym. Są to wszelkie nieprzypadkowe akty godzące w wolność osobistą jednostek w tym samym wieku lub przyczyniające się do fizycznej, a także psychicznej szkody osoby, wykraczające poza społeczne zasady wzajemnych relacji. Przybiera ona różne formy: fizyczna (bicie, szarpanie, popychanie, niszczenie rzeczy, zabieranie i wymuszanie pieniędzy, plucie, kopanie, zmuszanie do wykonywania poniżających, ośmieszających czynności); słowna (przezywanie, ubliżanie, wyśmiewanie, grożenie, prowokowanie poprzez np. robienie min lub wyrażanie różnych opinii); relacyjna (wykluczenie z grupy rówieśniczej, namawianie innych do odrzucenia ofiary, rozpowszechnianie plotek), coraz bardziej powszechna cyberprzemoc (nękanie, straszenie, ośmieszanie poprzez wysyłanie sms-ów, e-maili, wiadomości na „czatach”, umieszczanie lub rozpowszechnianie kompromitujących treści, zdjęć, filmów w Internecie) i wreszcie seksualna, którą szerzej opisano poniżej.

Chociaż w statystykach raportowane są przede wszystkim akty przemocy seksualnej w wąskim rozumieniu (groźba karalna i zmuszanie, zgwałcenie, obcowanie płciowe z małoletnim poniżej 15 lat). Wiele zachowań mieszczących się w definicji molestowania seksualnego (wyzwiska, komentarze, gesty, niechciany dotyk) lub zachowania dotyczące orientacji seksualnej (homofobiczne) rzadko ujawniane są w badaniach lub są klasyfikowane jako przemoc fizyczna, werbalna lub cyberprzemoc.

Z kolei wedle szacunków WHO na podstawie danych pochodzących z 81 krajów – średnio ok. 30% dziewcząt między 15 a 19 rokiem życia doświadczyło fizycznej i/lub seksualnej przemocy ze strony chłopca lub mężczyzny, z którym są w bliskiej relacji¹¹.

Z badań prowadzonych przez Agencję Praw Podstawowych Unii Europejskiej wynika natomiast, że 55% mieszkank UE od momentu ukończenia 15 roku życia doświadczyła którejś z form molestowania seksualnego – 33% doświadczyło napaści fizycznej lub

---

¹¹ Chmura-Rutkowska Iwona, *Być dziewczyną - być chłopakiem i przetrwać. Płeć i przemoc w szkole w narracjach młodzieży*, Wyd. UAM, Poznań, 2019, s. 99.

seksualnej (na ogół ze strony partnera), 5% zostało zgwałconych. Wedle tego samego badania wynika, że 12% kobiet doświadczyło przemocy seksualnej przed 15 rokiem życia, a 1% - gwałtu. W Polsce – co trzecia Polka po 15 roku życia i co szósta przed 15 rokiem życia doświadczyła przemocy seksualnej.

Z danych gromadzonych przez Komendę Główną Policji wynika, że rówieśniczą przemoc seksualną (czyny karalne) stosują głównie chłopcy (71%)¹². Z ogólnopolskiej diagnozy przemocy wobec dzieci z 2018 roku, wykorzystania seksualnego, w wąskim rozumieniu czynu karalnego, doświadczyło 2-4% nastolatków (11-17 lat): 3,6% dziewcząt i 1,3% chłopców a 12% nastolatków doświadczyło innych form molestowania seksualnego¹³.

Badania prowadzone w gimnazjach trzech województw (w tym województwa kujawsko-pomorskiego) w 2014 roku wynika, że jakiejś formy molestowania seksualnego doświadczyła ponad połowa uczniów. Jest to przemoc o charakterze werbalnym, przemoc fizyczna, psychiczna, relacyjna. Przestrzeń intymna co trzeciego nastolatka jest naruszana przez różne formy niechcianego dotyku lub poniżającego komentowania zachowania i wyglądu¹⁴.

Utrwalenie się zachowań przemocowych rodzi zagrożenie, że zachowania te nie tylko są stosowane w obecnych rodzinach (wobec rodzeństwa, rodziców, dziadków), ale będą obecne w założonych przez siebie rodzinach w przyszłości. Konkluzja ta, każe już teraz podjąć działania profilaktyczne z uwzględnieniem aspektu nadużyć sfery seksualnej.

Działania sekt wobec członków rodzin

Działania alternatywnych ruchów religijnych naruszają podstawowe prawa człowieka poprzez stosowanie nieetycznych metod werbowania członków, wyjmowania ich spod pieczy rodzinnej i stosowanie wobec nich różnego rodzaju socjotechnik¹⁵. Powodują psychiczne uzależnianie adeptów od grupy wraz ze stawianiem im wymogu ślepego posłuszeństwa wobec przywódcy. Dzieje się to pod hasłami odnowy religijnej, doskonalenia duchowego, poszerzania świadomości itp. Ilość istniejących sekt i ich członków trudno podać ze względu na brak obiektywnych kryteriów wskazujących na to, jaki ruch religijny, czy pseudoreligijny albo światopoglądowy należy uważać za sektę, a także ze względu na niepodejmowanie statystycznych badań naukowych w tym zakresie

Wśród specjalistów panuje zgodny pogląd, iż na świecie w 2000 r. było ok. 100 milionów wyznawców różnego rodzaju sekt, co daje w sumie ok. 2,2% ludności świata. Dla Polski można by przyjąć nieco zaniżoną liczbę ok. 2% osób z całej populacji zaangażowanych w sekty, z powodu istnienia stosunkowo silniejszych więzi rodzinnych oraz społecznych i mocniejszego oddziaływania tradycyjnych religii.

Podobna sytuacja dotyczy województwa kujawsko-pomorskiego, które zbytnio nie odbiega od uśrednionego ogólnopolskiego obrazu, a przy założeniu, iż liczba mieszkańców województwa

---

¹² Dane za 2012 rok, za: Chmura-Rutkowska Iwona, *Być dziewczyną...*, s. 85.

¹³ Chmura-Rutkowska Iwona, *Być dziewczyną...*, za: J. Włodarczyk i inni, *Ogólnopolska diagnoza skali i uwarunkowań krzywdzenia dzieci. Raport z badań*. Fundacja Dajemy Dzieciom Nadzieję, Warszawa 2018.

¹⁴ Chmura-Rutkowska Iwona, *Być dziewczyną...*, s. 198.

¹⁵ Niebezpieczeństwa związane z przemocą i światopoglądem płynącymi ze strony sekt w województwie kujawsko-pomorskim – opracowanie przygotowane przez Pracownię Dokumentacji i Badań Alternatywnych Ruchów Religijnych i Parareligijnych UMK, Toruń 2020

wynosi ok. 2 mln, to można by mówić o szacunkowej liczbie ponad 40 tys. osób zaangażowanych w sekty. Efektem uczestnictwa w tych ruchach jest w miejsce rozwoju – destrukcja, polegająca na niszczeniu indywidualnych cech osobowości człowieka, jak również jego roli w społeczeństwie i rodzinie, przez co zaburza funkcjonowanie całej rodziny

Postawy społeczne wobec przemocy

Ogólnie rzecz biorąc, zgoda na stosowanie przemocy (na poziomie deklaracyjnym) jest niewielka – większość respondentów odróżnia przemoc od innych zachowań i uznaje, że jest ona niedopuszczalna i nie uznaje usprawiedliwień dla jej stosowania. Jednak wedle Diagnozy deklaracje te nie przekładają się w pełni na zachowania mieszkańców: część osób dopuszcza przemoc ekonomiczną w rodzinie lub stosowanie klapsów jako metody wychowawczej. Jednocześnie nie wykazują oni aktywności w reakcji na przemoc obserwowaną w innych rodzinach. Powodem bierności nie jest brak wiedzy – większość mieszkańców (78,3%) wie, gdzie szukać pomocy w sytuacji występowania przemocy w rodzinie, chociaż wiedza ta, jest niższa wśród osób o niższym wykształceniu¹⁶.

Mieszkańców i przedstawicieli instytucji zajmujących się rozwiązywaniem problemu przemocy łączy przekonanie o dużej roli osób spoza rodziny dla przerwania procesu przemocy. Mieszkańcy wskazywali na rolę instytucji i specjalistów, a pracownicy instytucji – na możliwą rolę środowiska, w którym funkcjonuje rodzina oraz tych instytucji, z którymi ma ona częstą styczność. Pracownicy instytucji zwracają też uwagę na brak konstruktywnego wsparcia osób doświadczających przemocy czy wychodzących z kręgu przemocy przez najbliższe osoby z rodziny. Brak takiego wzmocnienia, przy jednoczesnym lęku i często silnej zależności ekonomicznej od osoby stosującej przemoc, powstrzymuje osoby doświadczające przemocy w rodzinie przed szukaniem pomocy. Dodatkowo, brak wsparcia czy zainteresowania odczytują one jako negatywną ocenę swojej osoby i podejmowanych działań na rzecz wyjścia z kręgu przemocy domowej.

Postawy wobec przemocy w rodzinach, w których przemoc występuje.

Osoby doświadczające przemocy w rodzinie mają raczej małą gotowość szukania pomocy (około 35 %) ze względu na poczucie wstydu i odpowiedzialności za zaistniałą sytuację, brak zaufania osób doświadczających przemocy do instytucji świadczących pomoc, lęk i obawę dotyczącą przyszłości własnej i dzieci, brak gwarancji bezpieczeństwa (m.in. lokalowego, materialnego, finansowego), bagatelizowanie problemu, przejmowanie wzorców pokoleniowych (tkwienie w kręgu przemocy). Z jednej strony mają niechęć do ingerencji w rodzinę przez służby zewnętrzne, a z drugiej strony liczą, że samo zgłoszenie sprawy rozwiąże problem. Osoby długotrwale tkwiące w sytuacji przemocowej nie zawsze uświadamiają sobie, że bardziej niż pomocy w zakresie gwarancji bezpieczeństwa i zabezpieczenia materialnego potrzebują nabycia umiejętności poprawnego reagowania na przemoc i radzenia sobie w nowej sytuacji rodzinnej czy społecznej.

Osoby stosujące przemoc w rodzinie mają niską gotowość do zmian i szukania pomocy (około 33%), deklarują, że nie mają zaufania do instytucji pomocowych, nie wierzą w skuteczność ich działania. Osoby te najczęściej korzystają ze wsparcia dopiero po zaistnieniu czynników

---

¹⁶ Por. Diagnoza str. 56

zewnątrznych, np. interwencji służb, przede wszystkim policji lub pracownika socjalnego, czy wskutek kompleksowego objęcia wsparciem całej rodziny. Głównymi barierami w podejmowaniu zmiany zachowania jest bagatelizowanie problemów bądź niedostrzeganie przyczyny problemu w sobie. Sprawcy przemocy, którzy podjęli pracę nad swoimi problemami wskazywali w badaniu na pozytywne efekty działań reedukacyjnych takie jak: poprawa umiejętności rozwiązywania konfliktów, opanowywania agresji, naprawy relacji rodzinnych¹⁷. Powyższe badania wskazują iż ta grupa powinna być szczególnie objęta działaniami służb w sposób kompleksowy (edukacja, korekta zachowania, zagrożenie prawne).

Możliwości pomocy – stan infrastruktury

Sieć wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie jest stosunkowo rzadka lub w niektórych obszarach jej brakuje – główne podmioty oferujące pomoc to przede wszystkim policja i ośrodki pomocy społecznej. Brakuje sieci instytucji wspomagających, takich jak ośrodki wsparcia, punkty interwencji kryzysowej, domy dla matek z dziećmi; mała jest także liczba edycji i częstotliwość uruchamiania programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie i brak oferty programów psychologiczno-terapeutycznych dla tych osób.

Zasoby infrastrukturalne zmieniły się nieznacznie w ostatnich pięciu latach. Powstały punkty i ośrodki interwencji kryzysowej oraz punkty konsultacyjne (choć tylko część z nich wykazywana jest przez ośrodki pomocy społecznej w sprawozdaniach rocznych będących podstawą Sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie). Zwiększyła się liczba miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej innych niż całodobowe. Zmieniła się liczba miejsc w placówkach świadczących specjalistyczną pomoc – liczba ta spadła o połowę między 2018 i 2019 rokiem. W 2020 roku wzrosła liczba miejsc w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie (wsparcie całodobowe), dzięki utworzeniu trzeciego w województwie SOW-u we Włocławku.

Podstawową formą wsparcia dla osób dotkniętych przemocą jest korzystanie ze specjalistycznego poradnictwa. Udział osób objętych poradnictwem specjalistycznym stanowi 57% wszystkich osób dotkniętych przemocą (w 2018 było to 60%). Wynika z tego, że poradnictwo kompensuje (ma kompensować) brak innych form wsparcia. Mimo niemającego problemu przemocy coraz mniej osób korzysta z pomocy punktów konsultacyjnych, ośrodków interwencji kryzysowej lub innych placówek specjalistycznych. Z drugiej strony, nie zmienia się znacząco liczba osób, które korzystają z infrastruktury całodobowej.

Zmniejsza się dostęp do poradnictwa anonimowego, które z natury rzeczy jest pomocą doraźną i nie wyczerpującą potrzeb w tym zakresie. Samorząd Województwa prowadzi telefon zaufania Kujawsko-Pomorska Niebieska Linia, w którego kosztach partycypuje większość gmin województwa. Ze 144 gmin w województwie 15 nie podpisało porozumienia dotyczącego współpracy i współfinansowania Kujawsko-Pomorskiej Niebieskiej Linii Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie (KPNL). W tych gminach nie działają inne tego typu rozwiązania – w województwie funkcjonuje dodatkowo w 9 gminach telefon zaufania, interwencyjny lub informacyjny są to jednak gminy, które równocześnie korzystają z KPNL. Z przeprowadzonej analizy danych wynika, że działające gminne telefony interwencyjne to

---

¹⁷ Por. Diagnoza str. 63

zwykle telefony do ośrodka pomocy społecznej, zatem tylko część z nich jest czynna całą dobę.

Możliwości pomocy – czynnik organizacyjno-prawny

Rodziny dotknięte przemocą nie są objęte systemową, kompleksową ofertą pomocy, po pierwszych działaniach zostają szybko same bez wsparcia z zewnątrz.

Przedstawiciele zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych z jednej strony wskazują, że skuteczna pomoc oparta na pogłębionej, wszechstronnej diagnozie sytuacji rodziny, możliwa jest tylko w oparciu o współpracę międzyinstytucjonalną. Z drugiej wskazują oni, że instytucje, które powinny działać na rzecz rodzin, w których występuje przemoc różnią się pod względem aktywności. Pożądane byłoby zwiększenie aktywności zwłaszcza ze strony: ośrodków zdrowia, szkół, komisji rozwiązywania problemów alkoholowych oraz sądów. Współpraca z instytucjami, które są bierne (zwłaszcza szkoły i instytucje ochrony zdrowia) jest poprawna. Generalnie instytucje te nie pełnią oczekiwanej od nich roli w procesie rozwiązywania problemu przemocy, bowiem nie uczestniczą we wczesnym diagnozowaniu występowania przemocy, a w przypadku szkół, nie realizują pracy profilaktycznej z dziećmi i rodzinami w zakresie doświadczania przemocy domowej.

Pomoc kierowana do rodzin z problemem przemocy w rodzinie nie jest kompleksowa, jest zbyt krótka, zbyt jest wąska oferta pomocowa, w szczególności brak jest wystarczającego wsparcia ze strony psychiatrów i psychologów (ze względu na to, iż jest to pomoc długotrwała i kosztowna, brak środków finansowych na tego typu usługi).

Osoby stosujące przemoc są często pomijane w systemie pracy z rodziną– mniej jest formularzy D niż C, co wiąże się z pewną bezradnością systemu i braku rozwiązań, które skutecznie wymuszałyby podjęcie działań naprawczych. Dla tych osób uruchamianych jest niewiele działań. W województwie jest względnie stała, niewielka liczba edycji programów edukacyjno-korekcyjnych, do których przystępują nieliczni, a jeszcze mniej osób je kończy¹⁸. Nie funkcjonują do tej pory programy terapeutyczno-psychologiczne, co związane jest z brakiem wytycznych do ich prowadzenia. Osoby stosujące przemoc w rodzinie rzadko kierowane są przez sądy do udziału w tego typu programach, brakuje też skutecznych rozwiązań pozwalających na ich izolację od osoby dotkniętej przemocą.

Na niewielką efektywność działania służb zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie wobec osób stosujących tę przemoc (ośrodki pomocy społecznej, policja, służba kuratorska, prokuratura i sądy, poradnie zdrowia psychicznego i poradnie psychologiczno-pedagogiczne, służba zdrowia, organizacje pozarządowe, ośrodki leczenia uzależnień) wpływ mają również: przewlekłość procedur prawnych oraz zbyt mało środków prawnych/karnych bądź ich niekonsekwentne stosowanie. Warunkiem skutecznej pomocy jest potrzeba

---

¹⁸ Dzieje się tak w wyniku trudności z zebraniem odpowiedniej liczby osób tworzących grupę uczestników programu, a nie z powodu braku środków finansowych, przeszkolonych osób czy odpowiednich narzędzi do realizacji programów oddziaływań. Samorząd województwa opracował zarówno Ramowy program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie, jak i szczegółowy program oddziaływań pn. „Bez przemocy. Program korekcyjno-edukacyjny dla sprawców przemocy w rodzinie”, a także szkoli osoby do realizacji oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

wprowadzenia rozwiązań, które sprawiałoby, że kara za stosowanie przemocy w rodzinie jest nieuchronna i bezwzględnie egzekwowana. Wymaga to silniejszego włączenia w działania aparatury prawnej (sądów, prokuratorów, kuratorów).

Czynnikiem utrudniającym efektywne działania może być mnogość instytucji zajmujących się problemem przemocy. Instytucje czy organizacje pozarządowe zajmujące się obszarem przemocy w rodzinie niezwiązane formalnie z gminnym systemem, mają swobodę i dobrowolność postępowania – brak jest standardów i kryteriów współpracy pomiędzy takimi podmiotami, a także z zespołami interdyscyplinarnymi¹⁹. Ponadto, spotkania zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych czyli podstawowych narzędzi w rozwiązywaniu problemu przemocy w konkretnych rodzinach, są działaniem dodatkowym pracowników, nie wynagradzanym dodatkowo i trudnym do rozliczania czy egzekwowania.

Dodatkowo – poza większym włączeniem tylko części instytucji – brakuje modeli współpracy. Dotychczasowa współpraca odbywa się skutecznie najczęściej dzięki zawiązywaniu więzi między konkretnymi osobami z tych instytucji – sprzyja to łatwości komunikacji oraz zwiększeniu decyzyjności. Oznacza to, że może to być współpraca nietrwała i zależna od składu osobowego poszczególnych instytucji.

Możliwości pomocy – czynnik ludzki

Wzmocnienie współpracy mogłoby też skutkować wzmocnieniem kadrowym grup roboczych i zespołów interdyscyplinarnych i przez to usprawnienie ich działania.

Badanie wykazało spadającą z roku na rok liczbę posiedzeń zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych, pomimo wykazywanej rosnącej liczby zakładania NK. Statystyki te mogą wskazywać na to, iż na jednym posiedzeniu opracowuje się więcej niż jedną sprawę z uwagi na możliwość rozpatrywania kilku NK dot. tej samej rodziny, które wpłynęły do grupy roboczej w krótkim okresie czasu np., w przeciągu jednego tygodnia. (w 2019 roku na 4788 wdrożonych procedur 883 dotyczyło kolejnych przypadków przemocy w tej samej rodzinie w trakcie trwającej procedury, natomiast w roku 2018 na 4431 procedur 842 dotyczyły kolejnych przypadków).

Na obniżenie skuteczności pomocy wpływa znacząco zbyt niska liczba pracowników, którzy mogą pracować z rodziną, a w związku z tym przeciążenie członków zespołów interdyscyplinarnych czy grup roboczych. Ponadto w gminach brakuje instytucji pomocowych (również odpłatnych), które oferowałyby działania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie²⁰. Natomiast oferowana w instytucjach bezpłatna pomoc psychologiczna, ze względu na długość procesu wychodzenia z kręgu przemocy jest nie wystarczająca, natomiast oferowana w gminach pomoc prawna nie obejmuje zastępstwa procesowego, które daje osobie doświadczającej przemocy zarówno wiedzę i umiejętność postępowania przed sądem, jak i bezpieczeństwo osobiste w czasie tego postępowania.

---

¹⁹ Zgodnie z zapisami Ramowego programu ochrony ofiar przemocy w rodzinie (Rozdział 6, p. 7) zasady współpracy mogą być szczegółowo opisane w gminnych programach ochrony ofiar przemocy. W ten sposób samorządy gminne, odpowiedzialne za opracowanie i realizację planu pomocy w indywidualnych przypadkach wystąpienia przemocy w rodzinie, mogą efektywnie wykorzystać wszystkie dostępne na terenie gminy zasoby.

²⁰ Por. Diagnoza s. 45

Nieliczne w stosunku do potrzeb kadry oraz współpraca zależna od składu osobowego poszczególnych instytucji rodzi bezsilność u „pomagaczy”, która prowadzi do wypalenia zawodowego. Jeśli jeszcze dodamy, że kadry pomagające pracują w złych warunkach lokalowych i są grupami zawodowymi nie dość dobrze wynagradzanymi to dostrzeżemy zagrożenie fluktuacją i rotacją kadr, i to zarówno w obszarze pomocy społecznej, jak i policji, czyli tych służb, które spełniają zasadniczą rolę w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

Podsumowanie

Z powyższych analiz wynika, że:

1. obserwujemy nasilanie się zjawiska przemocy w rodzinie w województwie – coraz więcej jest wszczynanych procedur NK;
2. chociaż narasta problem przemocy w każdej postaci, to szczególnie niepokoi wzrost udziału przemocy psychicznej ze względu na to, że jest trudniej obserwowalna i może znajdować większe przyzwolenie społeczne;
3. względnie stałe są statystyki dotyczące charakterystyki osób dotkniętych przemocą (nieznacznie zmalał udział małoletnich, wzrosła liczba mężczyzn w tej grupie) oraz okoliczności stosowania przemocy (rola alkoholu);
4. niepokojący jest natomiast wysoki udział osób zależnych w grupie tych, którzy dotknięci są przemocą; Najtrudniejsza jest sytuacja małych dzieci, które w żaden sposób nie mogą się bronić ani szukać pomocy;
5. można przypuszczać, że w większości gmin, liczba osób/rodzin doświadczanych przemocą jest zaniżona – ujawniona skala problemu jest wyższa tam, gdzie najaktywniej funkcjonują zespoły interdyscyplinarne i obecna jest infrastruktura pozwalająca na udzielenie wsparcia.
6. w małych gminach i na terenach wiejskich jest znacząco niższa liczba wszczynanych procedur, prawdopodobnie ze względu na brak anonimowości, brak faktycznych możliwości pomocy i przyzwolenie społeczne;
7. podmioty uprawnione do wszczynania procedury, korzystają z tej możliwości z różną intensywnością. Marginalna jest rola ochrony zdrowia, oświaty oraz gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych;
8. osoby dotknięte przemocą mogą liczyć głównie na ośrodki pomocy i specjalistyczne poradnictwo. Sieć wsparcia jest bardzo rozproszona i niewystarczająca;
9. brak jest odpowiednich narzędzi motywujących sprawców przemocy do wzięcia udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych;
10. istotnym problemem jest brak wykorzystywania możliwości, które daje obecnie funkcjonujący system prawny, do skutecznego odizolowania osób stosujących przemoc – nierzadko przebywają one osobami wobec których stosują przemoc już po zgłoszeniu problemu przemocy. Powoduje to lęk przed odwetem i niechęć do ujawniania problemu;
11. brak jest rozwiązań formalno-organizacyjnych dot. izolowania osób stosujących przemoc od osób doznających przemocy – brak w gminach mieszkań socjalnych, do których można by kierować osoby stosujące przemoc czy w których mogłyby czasowo zamieszkać osoba doznająca przemocy;
12. niewystarczająca jest współpraca międzyinstytucjonalna (zwłaszcza z sądami, szkołami, ośrodkami zdrowia i komisjami rozwiązywania problemów alkoholowych) – dobra współpraca przyczyniłaby się do poprawy jakości i skuteczności rozwiązywania

problemów rodzin. Dla skuteczniejszego rozwiązywania problemu przemocy w rodzinie potrzebne byłoby włączenie wszystkich instytucji i organizacji, które mają styczność z rodziną.

13. praca z rodziną zaczyna się często z opóźnieniem ze względu na braki kadrowe i przeciążenie grup roboczych. Prowadzi to z jednej strony do obniżenia gotowości zmiany u osób doświadczających przemocy, a z drugiej do pogłębienia stanu wypalenia zawodowego u osób, które mają zaplanować i realizować pomoc dla nich;
14. postawy mieszkańców nie sprzyjają skutecznemu rozwiązywaniu problemów przemocy (zasada nie włączania się w sprawy rodzinne), choć z roku na rok widać coraz większy udział społeczeństwa we włączaniu się w sprawy rodzinne;
15. niska jest wśród mieszkańców województwa świadomość tego, gdzie szukać pomocy w sytuacji obserwowanej przemocy.

Główne kierunki interwencji

Na podstawie rekomendacji zawartych w Diagnozie oraz wniosków wynikających z realizacji „Wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020”²¹ zdefiniowano trzy główne kierunki interwencji wymagające kompleksowych działań służących skutecznemu ograniczeniu występowania przemocy w rodzinie.

Zdefiniowane kierunki to:

Kierunek interwencji I. Podnoszenie poziomu wiedzy i świadomości dotyczących przemocy w rodzinie wśród instytucji pracujących w tym obszarze (przedstawiciele oświaty, ochrony zdrowia, środowiska prokuratorów, sędziów, adwokatów, radców prawnych i aplikantów zawodów prawniczych), studentów przygotowujących się do pracy w tych instytucjach (pedagogika, medycyna, studia pielęgniarstwa) i władz samorządów lokalnych oraz podnoszenie jakości świadczonej pomocy, w tym profesjonalizacja kadry pracującej zarówno z osobami doświadczającymi przemocy w rodzinie, jak i stosującymi taką przemoc, zapobieganie wypaleniu zawodowemu tych kadr, poprawa skuteczności pomocy.

Kierunek interwencji II. Tworzenie faktycznej sieci współpracy różnych środowisk działających na rzecz rodziny, tworzenie jasnych procedur „uzupełniających” braki w istniejących przepisach ze szczególnym uwzględnieniem tempa podejmowanych i prowadzonych działań interwencyjnych i pomocowych, stworzenie gotowych narzędzi pracy, np. opracowania konkretnych programów, algorytmów postępowania, scenariuszy spotkań itp. (pomocnych zarówno w pracy z osobami doświadczającymi przemocy, jak i stosującymi przemoc w rodzinie), wczesne podejmowanie działań pomocowych i interwencyjnych na rzecz rodzin w kryzysie, tak aby nie dopuścić do wystąpienia przemocy oraz monitorowanie sytuacji w rodzinach objętych tą pomocą oraz budowanie świadomości społecznej dotyczącej przemocy w rodzinie, jej źródeł, skutków, kształtowanie postaw indywidualnych dla niestosowania przemocy i nietolerancji przemocy w rodzinie.

Kierunek interwencji III. Wzmocnienie lokalnej sieci infrastrukturalnej pomocy osobom doświadczającym przemocy, w tym wspieranie samorządów powiatowych i gminnych z terenu województwa kujawsko-pomorskiego w wypełnianiu ich ustawowych zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy (w szczególności w tworzeniu punktów konsultacyjnych; ośrodków wsparcia, punktów interwencji kryzysowej, domów dla matek z małoletnimi dziećmi, mieszkań socjalnych czy komunalnych dla osób doświadczających przemocy, dostęp do poradnictwa anonimowego. Upowszechnienie działań edukacyjnych, terapeutycznych, korekcyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz pomoc rodzinom (zarówno już dotkniętym przemocą, jak i tym dopiero zagrożonym przemocą domową), czyli mediacje rodzinne, praca z osobami dorosłymi wywodzącymi się z rodzin przemocowych, wsparcie rodzin nieporadnych wychowawczo (szkoły rodziców, terapia rodzinna, itp.).

---

²¹ Por. Raporty za poszczególne lata z realizacji Wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020; dostępne na stronie: <http://www.niebieskałinia.kujawsko-pomorskie.pl/kujawsko-pomorski-program-przeciwdzialania-przemocy-w-rodzinie,40,1,1.html>

Cele „Wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2021 – 2026”

Na podstawie wniosków wyływających z Diagnozy²² określono główny cel „Wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2021 – 2026”, a także zdefiniowano cele strategiczne oraz cele operacyjne dla poszczególnych kierunków interwencji.

Cel główny

Nadrzędnym celem „Wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2021 – 2026” jest **ograniczenie skali przemocy w rodzinie w województwie kujawsko-pomorskim poprzez wzmocnienie systemu wsparcia podmiotów funkcjonujących w obszarze przeciwdziałania przemocy.**

Osiągnięciu tego celu służą cele strategiczne i operacyjne, które zostały zaprezentowane poniżej – dla każdego kierunku interwencji.

Kierunek interwencji I

Cel strategiczny:

Wzrost świadomości dotyczącej zjawiska przemocy w rodzinie wśród osób bezpośrednio pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, osób przygotowujących się do tej pracy oraz przedstawicieli szerokorozumianego otoczenia rodziny, a także podnoszenie ich wiedzy i kompetencji oraz przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu.

Cele operacyjne:

1. Wzrost kwalifikacji i kompetencji pracowników pierwszego kontaktu pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w szczególności wśród przedstawicieli instytucji realizujących procedurę Niebieskie Karty.
2. Wzrost poziomu wiedzy i kompetencji dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie wśród pracowników instytucji oświatowych, leczniczych, wymiaru sprawiedliwości, władz samorządowych i organizacji pozarządowych.
3. Wzrost poziomu wiedzy i kompetencji związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie wśród przyszłych pracowników instytucji zaangażowanych w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.
4. Wsparcie i wzmocnienie osób, podejmujących działania wobec rodzin doznających przemocy w rodzinie.

Kierunek interwencji II

Cel strategiczny:

Wzrost społecznej świadomości zjawiska i odpowiedzialności za ograniczenie skali przemocy w rodzinie oraz wzmocnienie faktycznej sieci współpracy różnych środowisk działających na rzecz rodziny.

---

²² Patrz rozdział *Analiza sytuacji na podstawie diagnozy zjawiska przeciwdziałania przemocy w rodzinie w województwie kujawsko-pomorskim*, str. 6.

Cele operacyjne:

1. Wzrost wśród mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego wiedzy nt. zjawiska przemocy w rodzinie.
2. Wzmocnienie społecznych i kulturowych wzorców zachowań oraz postaw życzliwości społecznej pomocnych w zwalczaniu uprzedzeń i stereotypów prowadzących do przemocy.
3. Wspieranie inicjatyw obywatelskich, samorządowych, lokalnych, wpływających na ograniczanie skali zjawiska.
4. Poprawa współpracy pomiędzy instytucjami świadczącymi pomoc osobom zagrożonym i dotkniętym przemocą w rodzinie oraz służbami i samorządami lokalnymi, polepszająca skuteczność podejmowanych interwencji.

Kierunek interwencji III

Cel strategiczny:

Większa dostępność różnorodnych form pomocy infrastrukturalnej dla osób doświadczających przemocy w rodzinie oraz osób stosujących przemoc w rodzinie.

Cele operacyjne:

1. Wzrost skuteczności i efektywności pomocy adresowanej do osób oraz całych rodzin doświadczonych przemocą poprzez kompleksowość oferowanych działań.
2. Wzrost liczby miejsc (punktów / poradni / ośrodków itp.) oferujących różnorodną (prawną, psychologiczną, terapeutyczną, socjalną, edukacyjną, medyczną itp.) pomoc osobom i rodzinom doświadczającym przemocy w rodzinie.
3. Zwiększenie dostępności oferty wsparcia dla osób usiłujących powstrzymać się od stosowania przemocy.
4. Zwiększenie zakresu działań profilaktycznych, skierowanych do różnych grup pokoleniowych, zapobiegających przemocy w rodzinie.

Odniesienie do celów Strategii Polityki Społecznej i projektu Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+.

„Wojewódzki program przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2021 – 2026”, koncentrując się na bardzo konkretnym problemie życia mieszkańców regionu, co do zasady jest spójny z obowiązującymi w województwie programami strategicznymi, czyli Strategią rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+²³ oraz w bezpośrednio nawiązującym do celów strategicznych województwa w dziedzinie zagadnień społecznych, programie rozwoju, którym jest Strategia Polityki Społecznej²⁴.

Poniżej wskazano obszary, cele operacyjne, priorytety i cele szczegółowe wskazane w przywołanych wyżej dokumentach, w które wpisują się cele i działania Wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2021 – 2026.

Odniesienie do Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+

Zidentyfikowane kierunki interwencji i wyznaczone cele Wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie są spójne z opisanymi poniżej zapisami Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego.

Obszar – Społeczeństwo

Cel główny: Zdrowe, aktywne i zamożne społeczeństwo

Cel operacyjny: Rozwój wrażliwy społecznie (2)

W ramach powyższego celu operacyjnego Strategii rozwoju województwa, kierunki, które są głównym punktem odniesienia celów sformułowanych w Programie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, to:

- 2202. dopasowanie liczby osób pracujących w obszarze pomocy społecznej i integracji, w tym w obszarze działalności opiekuńczych oraz kwalifikacji tych osób do rzeczywistych potrzeb społecznych (dot. kierunku interwencji I),
- 2204. poszukiwanie i upowszechnianie niestandardowych form pomocy w obszarze pomocy społecznej i integracji (dot. wszystkich kierunków interwencji),
- 2203. rozwój działalności badawczej w zakresie identyfikacji i analizy regionalnych problemów w obszarze szeroko rozumianej pomocy i integracji społecznej (dot. kierunku interwencji II),

---

²³ Przyjętą Uchwałą Nr XXVIII/399/20 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 21 grudnia 2020 r. w sprawie przyjęcia Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+.

²⁴ W czasie powstawania Wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2021 – 2026, obowiązuje Strategia Polityki Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2020, jednak w Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do 2030 roku – Strategia Przyspieszenia 2030+ przewidziano sporządzenie Strategii Polityki Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego na kolejny okres

- 2208. rozwiązywanie problemów młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym lub wykazującej trudności w dostosowaniu do zasad współżycia społecznego (dot. kierunku interwencji II),
- 2211. rozwój współpracy podmiotów działających na rzecz włączenia społecznego (dot. kierunku interwencji II),
- 2201. rozwój struktur instytucjonalnych oraz potencjału nieinstytucjonalnego w zakresie działalności opiekuńczych adekwatnie do zwiększających się potrzeb (dot. kierunku interwencji III).

Odniesienie do Strategii Polityki Społecznej Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2020

W przypadku Strategii Polityki Społecznej, kierunki interwencji i wyznaczone cele wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie bezpośrednio korespondują z przywołanymi powyższymi priorytetami i celami.

Priorytet 2. Ograniczenie skali występowania i skutków negatywnych zjawisk życia społecznego

Cel szczegółowy 2.2 Podnoszenie świadomości społecznej dotyczącej zjawiska przemocy w szczególności w rodzinie oraz rozwój systemu wsparcia instytucjonalnego

- kierunek działań 2.2.2: Podnoszenie poziomu wiedzy i umiejętności pracowników instytucji publicznych i organizacji pozarządowych w zakresie diagnozowania i reagowania na przypadki przemocy w szczególności w rodzinie (dot. kierunku interwencji I),
- kierunek działań 2.2.1: Wsparcie programów edukacji społecznej, programów korekcyjno-edukacyjnych i promowanie działań na rzecz przeciwdziałania przemocy w szczególności w rodzinie (dot. kierunku interwencji II),
- kierunek działań 2.2.3: Wsparcie rozwoju Ośrodków Interwencji Kryzysowej, które będą oferowały kompleksową pomoc m.in. dla osób doznających przemocy w rodzinie i ich bliskich (dot. kierunku interwencji III).

Zdefiniowany kierunek interwencji III i wyznaczone cele Wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, podejmują szerzej kwestię infrastruktury pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie, niż przywołany w Strategii Polityki Społecznej kierunek działań 2.2.3. Zapisy Programu nie koncentrują się na wspieraniu jednego wybranego rodzaju instytucji/placówki, a na tworzeniu sieci współpracy różnych placówek oraz na szeroko rozumianej profilaktyce antyprzemocowej.

Działania planowane w poszczególnych obszarach interwencji i beneficjenci tych działań

Kierunek interwencji I.

Działania bezpośrednie samorządu województwa

1. Systematyczne organizowanie szkoleń dla osób pracujących w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, szczególnie członków gminnych zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych oraz realizatorów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych i oddziaływań psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.
2. Organizowanie konferencji, warsztatów, seminariów z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla osób pracujących w instytucjach oświatowych, ochrony zdrowia, wymiaru sprawiedliwości, władz samorządowych i organizacji pozarządowych.
3. Organizacja spotkań informacyjnych z przedstawicielami lokalnych samorządów zawodowych prawniczych oraz regionalnym i instytucjami wymiaru sprawiedliwości (sądy, prokuratury) w celu wprowadzenia do programów szkoleń dla aplikantów oraz do programów szkoleń podnoszących kwalifikacje pracowników tych instytucji, zagadnień związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie i szczególnej roli w tym obszarze zawodów prawniczych i pracowników wymiaru sprawiedliwości.
4. Nawiązanie współpracy z Kujawsko-Pomorskim Kuratorem Oświaty oraz funkcjonującymi w regionie placówkami doskonalenia zawodowego nauczycieli w celu włączenia zagadnień z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie (w tym szczególnie diagnozy zjawiska i kompleksowych metod pomocy osobom doznającym przemocy w rodzinie) do systemu doskonalenia zawodowego nauczycieli, treści rad pedagogicznych i innych spotkań kadry merytorycznej poradni psychologiczno-pedagogicznych i szkół różnego szczebla.
5. Przygotowanie materiałów dydaktycznych dla nauczycieli różnych szczebli do przeprowadzenia zajęć z zakresu przeciwdziałania przemocy.
6. Przeprowadzenie spotkań z władzami wyższych uczelni (publicznych i niepublicznych działających w województwie kujawsko-pomorskim) w celu wprowadzenia do programów studiów tematów, przedmiotów związanych z problemem przemocy w rodzinie, systemem przeciwdziałania temu zjawisku oraz rolem różnych grup zawodowych i społecznych w zatrzymywaniu tego negatywnego zjawiska.
7. Przygotowywanie i dystrybuowanie materiałów informacyjnych poradników z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla specjalistów, szczególnie przedstawicieli oświaty i ochrony zdrowia.
8. Opracowanie gotowych narzędzi pracy, np. opracowania konkretnych programów, wytycznych, algorytmów postępowania, procedur, scenariuszy spotkań itp. (pomocnych zarówno w pracy z osobami doświadczającymi przemocy, jaki i stosującymi przemoc w rodzinie) dla poprawy jakości współpracy pomiędzy przedstawicielami różnych służb oraz promocja już opracowanych narzędzi o podobnym charakterze.
9. Stworzenie portalu internetowego, na którym zebrane będą wszelkie informacje na temat procedury NK, przepisy, procedury, schematy postępowania itp. –modernizacja,

rozbudowa i bieżąca aktualizacja domeny <http://www.niebieskalinia.kujawsko-pomorskie.pl/>.

10. Uruchomienie konsultacji dla osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy rodzinie świadczonych przez zespół doradców/superwizorów – rozszerzenie o ten element działalności Kujawsko-Pomorskiej Niebieskiej Linii (KPNL).

Działania pośrednie samorządu województwa

1. Włączenie do programów szkolenia aplikantów zawodów prawniczych zagadnień związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.
2. Włączenie do programów szkoleń podnoszących kwalifikacje zawodowe przedstawicieli zawodów prawniczych zagadnień związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.
3. Włączenie do programów studiów wyższych uczelni działających na terenie województwa kujawsko-pomorskiego tematów, przedmiotów związanych z problemem przemocy w rodzinie, systemem przeciwdziałania tej patologii oraz rolom różnych grup zawodowych i społecznych w zatrzymywaniu tego negatywnego zjawiska.
4. Realizacja studiów podyplomowych Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie – wsparcie uczelni wyższych w rekrutacji słuchaczy takich studiów.
5. Organizacja, przez instytucje bezpośrednio działające w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, superwizji i szkoleń w zakresie przeciwdziałaniu wypaleniu zawodowemu pracowników pierwszego kontaktu.

Bezpośrednimi odbiorcami zaplanowanych działań będą głównie osoby pracujące w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie – zarówno pomagające osobom doświadczającym przemocy, jak i pracujące z osobami stosującymi przemoc w rodzinie. Drugą grupą odbiorców bezpośrednich będą osoby zarządzające placówkami edukacyjnymi lub odpowiedzialne za doskonalenia kadr w samorządach zawodowych branż zaangażowanych w obszar przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Pośrednimi odbiorcami proponowanych działań będą głównie studenci i aplikanci zawodów medycznych, nauk społecznych i profesji prawniczych, a w dalszej kolejności mieszkańcy naszego województwa korzystający z pomocy z powodu przemocy domowej.

Kierunek interwencji II.

Działania bezpośrednie samorządu województwa

1. Prowadzenie badań, analiz, diagnoz dot. występowania i skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz jej wpływu na życie mieszkańców województwa.
2. Rozpowszechnianie informacji nt. skali zjawiska przemocy w rodzinie, form przemocy, przepisów prawnych, środków, metod, form zapobiegania występowania aktów przemocy poprzez kampanie społeczne, akcje promocyjne, wydawnictwa, wywiady, audycje sponsorowane itp. poprzez inicjowanie lub zaangażowanie się w akcje i kampanie społeczne o charakterze edukacyjnym dot. przeciwdziałania przemocy, zwalczania uprzedzeń, dyskryminacji oraz kreowania postaw prospołecznych.
3. Wspieranie (finansowe, merytoryczne) projektów dot. zapobiegania przemocy, nierówności związanej np. z płcią, wiekiem, statusem społecznym, krajem pochodzenia

(cudzoziemcy) w szczególności projektów opartych na społecznej, obywatelskiej aktywności (granty).

4. Utworzenie forum wymiany doświadczeń i informacji, materiałów pomocniczych itp. dla osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie (funkcjonalność w ramach modernizowanego portalu internetowego, lokalne i/lub regionalne meetingi specjalistów).
5. Współdziałanie i wymiana doświadczeń oraz informacji pomiędzy służbami i instytucjami na wszystkich szczeblach administracji samorządowej przez zawieranie porozumień, koalicji czy prezentowanie dobrych praktyk na udostępnionych portalach.
6. Podjęcie efektywnej współpracy z instytucjami edukacyjnymi czy poradniami prowadzonymi przez organizacje pozarządowe i związki wyznaniowe w zakresie możliwych do realizacji działań ograniczających zjawisko przemocy w rodzinie w środowisku lokalnym.
7. Organizacja w środowisku lokalnym (powiatowym i międzygminnym) spotkań i warsztatów dla osób pracujących na rzecz rodziny prezentujących dobre praktyki w zakresie współpracy różnych instytucji/środowisk na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie i promowania sieci współpracy międzyinstytucjonalnej.

Działania pośrednie samorządu województwa

1. Organizowanie w środowisku lokalnym przestrzeni do wymiany informacji o zasobach instytucjonalnych i personalnych w obszarze pomocy rodzinom z problemem przemocy oraz w zakresie skutecznych interwencji.
2. Inspirowanie samorządów gminnych i powiatowych do uwrażliwienia mieszkańców do reagowania na przypadki przemocy w swoim sąsiedzkim środowisku.
3. Inspirowanie pracowników ogólnodostępnych mediów do podejmowania tematyki przeciwdziałania przemocy w swoich programach i audycjach, emitowania przekazu życzliwości i solidarności społecznej.
4. Wzmacnianie świadomego i odpowiedzialnego zaangażowania samorządów lokalnych (m.in. gmin, powiatów) w działania na rzecz ograniczenia skali zjawiska.
5. Inicjowanie powstawania gminnych portali nt. miejsc i sposobu uzyskania pomocy w sytuacji przemocy.

Bezpośrednimi odbiorcami zaplanowanych działań będą władze samorządowe różnych szczebli oraz instytucje (osoby zarządzające i pracownicy) działające w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, podmioty z szerokiego otoczenia rodziny działające na jej rzecz (placówki służby zdrowia, szkoły, organizacje pozarządowe, różnego rodzaju poradnie, parafie itp.) oraz wszyscy mieszkańcy województwa kujawsko pomorskiego.

Natomiast pośrednimi odbiorcami proponowanych działań będą mieszkańcy naszego regionu – doświadczający przemocy w rodzinie, a także stosujący tę przemoc.

Kierunek interwencji III.

Działania bezpośrednie samorządu województwa

1. Aktywna współpraca z samorządami gminnymi w organizowaniu sieci pomocy dla osób i rodzin doświadczających przemocy w rodzinie – kontynuacja projektu Kujawsko-Pomorska Niebieska Linia
2. Przygotowanie w porozumieniu z samorządami lokalnymi oferty pomocy dla rodzin cudzoziemskich oraz rodzin o szczególnych potrzebach – (z osobami niepełnosprawnymi, przewlekłe chorymi, starszymi).
3. Stworzenie w porozumieniu z samorządami lokalnymi systemu pomocy dla osób stosujących przemoc w rodzinie.
4. Upowszechnianie metod pomocy rodzinom w rozwiązywaniu sytuacji konfliktowych (np. w sprawach okołorozwodowych) – mediacje rodzinne, psychoedukacja rodzin itp.
5. Tworzenie we współpracy z samorządami lokalnymi bazy danych instytucji oferujących pomoc rodzinie, w tym rodzinie doświadczającej przemocy oraz projektów na rzecz pomocy rodzinom. Upowszechnianie i aktualizacja tych baz.
6. Przeprowadzenie otwartych konkursów ofert na realizację zadań z obszaru przeciwdziałania przemocy w rodzinie, szczególnie w zakresie różnych form profilaktyki zachowań przemocowych.
7. Popularyzacja programów profilaktycznych zapobiegających zachowaniom przemocowym w rodzinie (np. program „Chrońmy dzieci”, „Konferencji grup rodzinnych”, „Szkoła rodzica” itp.).

Działania pośrednie samorządu województwa

1. Inspirowanie samorządów lokalnych (powiatowych i gminnych) do zwiększenia liczby placówek wsparcia dla osób doświadczających przemocy w rodzinie, szczególnie świadczących pomoc psychologiczną i psychoterapeutyczną oraz do tworzenia zintegrowanego lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
2. Inspirowanie samorządów gminnych do zawierania porozumień o współpracy przy tworzeniu systemu pomocy dla rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie (punkty konsultacyjne, dyżury specjalistów, programy terapeutyczne itp.).
3. Inspirowanie samorządów lokalnych do wprowadzania zmian w prawie miejscowym – w szczególności w zakresie uprzywilejowania osób doznających przemocy w rodzinie w przyznawaniu lokali z gminnych zasobów mieszkaniowych.
4. Inicjowanie i wspieranie powstania lokalnych projektów i programów zapewniających ofertę pomocową dla osób nie spełniających kryterium przemocy (konflikt, kryzys sytuacyjny).

Bezpośrednimi odbiorcami zaplanowanych działań będą osoby i rodziny doświadczające przemocy w rodzinie oraz zagrożone tym zjawiskiem.

Pośrednimi odbiorcami proponowanych działań będą wszyscy mieszkańcy naszego regionu.

Monitorowanie realizacji Wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2021 – 2026

Dla sprawnej i efektywnej realizacji działań zaplanowanych w Programie oraz bieżącego oglądu uzyskanych efektów tych działań przyjęto następujący system ich monitorowania:

- opracowanie wskaźników realizacji programu dla poszczególnych kierunkach interwencji (wskaźniki zebrano w tabelach 2 – 4),
- sporządzanie harmonogramów rzeczowo-finansowych realizacji Programu (wraz z planowanym poziomem osiągnięcia wskaźników, o których mowa powyżej) na dany rok budżetowy – przyjmowany do realizacji uchwałą Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 31 grudnia poprzedniego roku,
- sporządzanie raportów z realizacji programu w danym roku budżetowym do 31 marca kolejnego roku i przedstawianie go do informacji Zarządowi Województwa Kujawsko-Pomorskiego i Komisji Pracy, Pomocy Społecznej i Bezpieczeństwa Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego,
- sporządzenie raportu z realizacji całego okresu obowiązywania programu (6 lat) do 31 maja 2027 r. i przedstawienie go do informacji Zarządowi Województwa Kujawsko-Pomorskiego oraz Sejmikowi Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Wskaźniki monitorowania realizacji programu.

Tabela 2. Wskaźniki realizacji programu dot. kierunku interwencji nr I

Lp.	Nazwa wskaźnika	Źródło danych	Wartość bazowa, dane za rok 2019	Wartość wskaźnika planowana do osiągnięcia w trakcie realizacji Programu (łącznie za lata 2021-2026)
1.	liczba szkoleń zorganizowanych dla pracowników instytucji bezpośrednio działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie	sprawozdania z wykonania zadań budżetowych	5	24
2.	liczba osób przeszkolonych, w tym ²⁵ :		408 ²⁶	1200
2.1.	członków gminnych zespołów interdyscyplinarnych oraz grup roboczych	listy obecności na szkoleniach	84	540
2.2.	członków Gminnych Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	j.w.	0	60
2.3.	pedagogów szkolnych, nauczycieli, pracowników poradni pedagogiczno-psychologicznych	j.w.	9	100
2.4.	kuratorów sądowych	j.w.	20	100
2.5.	policjantów	j.w.	260	200
2.6.	pracowników socjalnych	j.w.	20 ²⁷	200

²⁵ Liczby w p. 2.2 – 2.6 dotycząc osób niebędących członkami zespołów interdyscyplinarnych czy grup roboczych

²⁶ W szkoleniach w 2019 r. poza przedstawicielami podmiotów wymienionych w p. 2.1.-2.6. brali jeszcze udział przedstawiciele służby zdrowia, organizacji pozarządowych i innych instytucji – łącznie 15 osób

²⁷ Podana liczba dotyczy pracowników ośrodków pomocy społecznej, gdyż w 2019 roku nie prowadzono statystyki bardziej szczegółowej, podana liczba stanowi jednak pewien punkt odniesienia dla pracowników socjalnych.

3.	liczba konferencji, warsztatów, seminariów itp. zorganizowana przy współudziale samorządu województwa kujawsko-pomorskiego dla sędziów, prokuratorów, adwokatów, radców prawnych, lekarzy, pielęgniarek, położnych, nauczycieli, członków organizacji pozarządowych	sprawozdania z wykonania zadań budżetowych	2 ²⁸	12
4.	liczba spotkań / wystąpień dotyczących włączenia treści z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie do programów kształcenia	dokumentacja własna departamentu	0	10
5.	liczba scenariuszy lekcji, materiałów dydaktycznych opracowanych na potrzeby nauczycieli i pedagogów szkół różnych szczebli	dokumentacja własna departamentu	0	6
6.	liczba opracowanych / udostępnionych poradników dot. procedury NK, programów, procedur itp. ²⁹	dokumentacja własna departamentu	0	8
7.	prorowadzenie – bieżąca aktualizacja portalu informacyjnego dla osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie	Internet	1	1
8.	liczba konsultacji / porad udzielonych osobom pracującym w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie	ewidencja udzielonych porad	0	300
9.	liczba superwizji i szkoleń zapobiegających wypaleniu zawodowemu organizowanych przy współudziale samorządu województwa	raporty ze szkoleń/ superwizji	1 ³⁰	12

²⁸ Warsztaty dla nauczycieli z gminy Sienko, powiatowa konferencja we Włocławku

²⁹ W rozumieniu opracowanych / udostępnionych oryginalnych materiałów, a nie egzemplarzy

³⁰ W wartości bazowej nie uwzględniono superwizji prowadzonej w ramach szkoleń organizowanych przez Biuro

Tabela 3. Wskaźniki realizacji programu dot. kierunku interwencji nr II

Lp.	Nazwa wskaźnika	Źródło danych	Wartość bazowa, dane za rok 2019	Wartość wskaźnika planowana do osiągnięcia w trakcie realizacji Programu (łącznie za lata 2021-2026)
1.	liczba przygotowanych i udostępnionych opracowań, raportów i analiz dot. występowania i skali zjawiska przemocy dotyczącej rodziny oraz jej wpływu na życie mieszkańców województwa	baza własna departamentu	0	2
2.	liczba przeprowadzonych akcji, kampanii informacyjnych (wyemitowanych audycji radiowych, telewizyjnych, internetowych) dotyczących skali zjawiska przemocy w rodzinie i jego negatywnych skutków oraz kampanii społecznych, audycji w zakresie budowania prospołecznych postaw i życzliwości w relacjach społecznych	roczne sprawozdanie z realizacji zadań	4	6
3.	prorowadzenie wojewódzkiej strony internetowej poświęcone zagadnieniom przemocy w rodzinie oraz internetowej bazy dobrych praktyk z terenu województwa dot. przeciwdziałania przemocy w rodzinie	Internet	1 ³¹	1
4.	utworzenie i administrowanie internetowym forum dla osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie.	Internet	0	1
5.	liczba interdyscyplinarnych warsztatów zorganizowanych w powiatach / gminach dla kadry zarządzającej różnymi placówkami działającymi na rzecz rodziny	roczne sprawozdanie z realizacji zadań	0	6

³¹ W 2019 r. prowadzono stronę www.niebieskalinia.kujawsko-pomorskie.pl poświęconą zagadnieniom dot. przemocy w rodzinie, portal nie miał wyodrębnionego komponentu bazy danych dobrych praktyk

6.	liczba zorganizowanych mityngów, forów wymiany doświadczeń itp. spotkań profesjonalistów pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie	dokumentacja własna departamentu	0	3
7.	liczba edycji wydanych materiałów informacyjnych (plakaty, ulotki, poradniki, informatory)	dokumentacja własna departamentu	3	12
8.	liczba projektów lokalnych zrealizowanych we współpracy z samorządem województwa w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie wobec osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (dzieci, osoby starsze, cudzoziemcy)	roczne sprawozdanie z realizacji zadań	0	3
9.	liczba instytucji (uczelnie wyższe, sądy, prokuratury) i służb publicznych (policja, służba kuratorska, służba zdrowia) współdziałających w realizacji przeciwdziałania przemocy w danym roku	j.w.	1	2
10.	liczba wystąpień do samorządowców gminnych i powiatowych (konwenty) zachęcających do zintensyfikowania działań na rzecz ograniczenia przemocy w rodzinie	j.w.	0	8

Tabela 4. Wskaźniki realizacji programu dot. kierunku interwencji nr III

Lp.	Nazwa wskaźnika	Źródło danych	Wartość bazowa, dane za rok 2019	Wartość wskaźnika planowana do osiągnięcia w trakcie realizacji Programu (łącznie za lata 2021-2026)
1.	liczba porozumień podpisanych z gminami województwa kujawsko-pomorskiego o współpracy przy realizacji projektu Kujawsko-Pomorska Niebieska Linia	dokumentacja własna departamentu	127	134
2	liczba porad udzielonych osobom dotkniętym przemocą udzielonych w ramach Kujawsko-Pomorskiej Niebieskiej Linii	roczne sprawozdanie z realizacji zadań województwa	1599	12 000
3.	liczba utworzonych w porozumieniu z samorządami powiatowymi punktów pomocy / konsultacyjnych dla rodzin cudzoziemskich oraz rodzin o szczególnych potrzebach	Dane w posiadaniu K-PUW	0	3
4.	liczba przeprowadzonych mediacji rodzinnych / zajęć psychoedukacyjnych dla rodzin	raporty z przedsięwzięć	15 ³²	30
5.	powstanie bazy danych placówek / instytucji / projektów działających na rzecz rodziny, w tym rodziny w kryzysie czy rodziny dotkniętej przemocą	Internet/ dokumentacja własna departamentu	0	1
6.	liczba projektów dotowanych w ramach otwartego konkursu ofert na realizację zadań z obszaru przeciwdziałania przemocy w rodzinie, szczególnie w zakresie różnych form profilaktyki zachowań przemocowych	dokumentacja konkursowa/dane własne departamentu	6	30

³² Liczba spotkań mediacyjnych

7.	liczba spotkań / seminariów / konferencji dot. wczesnej profilaktyki przemocy w rodzinie	raporty z przedsięwzięć	0	3
8.	liczba spotkań, konferencji, warsztatów poświęconych pracy z osobami stosującymi przemoc w rodzinie dla specjalistów pracujących w tym obszarze i / lub przedstawicieli instytucji odpowiedzialnych za realizację tych zadań	dokumentacja własna departamentu	1	6

W powyższych tabelach przedstawiono jedynie wskaźniki dotyczące działań realizowanych bezpośrednio przez samorząd województwa kujawsko-pomorskiego, w którego imieniu realizację Programu prowadzi Wydział Polityki Społecznej w Departamencie Spraw Społecznych Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko-Pomorskiego w Toruniu

Monitorując realizację Programu w poszczególnych latach, warto zwrócić się również do:

1. gmin i powiatów z wnioskiem o gromadzenie i przekazywanie informacji o:
  - a. liczbie nowopowstałych punktów/placówek/instytucji pomocowych dla osób doświadczających przemocy w rodzinie (szczególnie oferujących pomoc psychologiczną i psychoterapeutyczną),
  - b. liczbie porozumień między gminami dotyczących wspólnego prowadzenia różnego rodzaju placówek/realizowania projektów pomocy dla rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie
  - c. liczbie aktów prawa miejscowego dających możliwość wsparcia osób doświadczających przemocy w rodzinie
2. podmiotów, z którymi samorząd współpracuje w realizacji założonych celów programu, takich jak gminne zespoły interdyscyplinarne, Prezesi Sądów Okręgowych, Dziekani Okręgowych Izb Radców Prawnych, Dziekani Okręgowych Izb Adwokackich, Kuratorzy Okręgowi, Prokuratorzy Okręgowi, Kujawsko-Pomorski Kurator Oświaty, Dyrektorzy Kujawsko-Pomorskich Centrów Edukacji Nauczycieli, dyrektorzy szkół różnych szczebli, Prezesi Izb Lekarskich i Okręgowych Izb Pielęgniarek i Położnych, kierownicy ośrodków pomocy społecznej, organizacje pozarządowe itp.) z wnioskiem o gromadzenie i przekazywanie informacji o:
  - a. liczbie szkoleń/liczbie godzin szkoleniowych dotyczących zagadnień związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie zorganizowanych przez te instytucje,
  - b. liczbie osób, które odbyły takie szkolenia,
3. rektorów działających w województwie kujawsko-pomorskim szkół wyższych z wnioskiem o informacje:
  - a. na jakich kierunkach włączono zagadnienia dotyczące przemocy w rodzinie do programów studiów,
  - b. ilu studentów uczęszcza na takie zajęcia,
4. uczelni, które uruchomiły studia podyplomowe z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie – z wnioskiem o informacje dotyczące liczby studentów, którzy podjęli/ukończyli te studia.

Należy jednak uwzględnić fakt, że nie wszystkie wyżej wymienione podmioty będą miały wolę i możliwości (np. kadrowe), żeby taki monitoring prowadzić.

Finasowanie programu

Środki finansowe na realizację działań zapisanych w niniejszym programie zostały zaplanowane w budżecie województwa w wieloletniej prognozie finansowej na lata 2021-2026.

Podstawowym źródłem finansowania realizacji Programu są środki budżetowe województwa kujawsko-pomorskiego, a w następnej kolejności wpływy z gmin, które podpisały z województwem kujawsko-pomorskim porozumienie (dalej Porozumienie) o współpracy dotyczącej wspólnej realizacji i wspólnego uczestniczenia w finansowaniu zadania o nazwie – Kujawsko-Pomorska „Niebieska Linia” Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie³³. Kolejnym źródłem finansowania mogą być dotacje z budżetu państwa uzyskane na realizację szkoleń lub w otwartych konkursach ofert, a także pozyskane z funduszy zagranicznych.

W sytuacji, gdy w roku 2020 kończy się obowiązywanie *Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w rodzinie na lata 2014–2020* i kolejny program opracowany został jedynie na rok 2021, przy szacunkach środków finansowych przeznaczonych na realizację Wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2021 – 2026 przyjęto aktualne kwoty z pewnych źródeł finansowania³⁴, czyli środki własne województwa kujawsko-pomorskiego w kwocie 322.000 zł rocznie oraz wpływy z gmin w ramach realizacji Porozumień – w wys. 78.000 rocznie.

Środki na realizację programu mogą zmieniać się w programowanym okresie w zależności od sytuacji finansowej województwa, liczby podpisanych Porozumień z gminami oraz wysokości wpływów z tego tytułu, przyznanych i pozyskanych dotacji.

Tabela 5. Szacowane środki finansowe na realizację działań programu w rozbiciu na poszczególne lata

Rok realizacji programu	Środki własne województwa (zł)	Środki pozyskane z tytułu Porozumień (zł)	Dotacja z budżetu państwa	Kwota łączna (zł)
2021	322.000	78.000	100.000	500.000
2022	322.000	78.000	brak danych	400.000
2023	322.000	78.000	brak danych	400.000
2024	322.000	78.000	brak danych	400.000
2025	322.000	78.000	brak danych	400.000
2026	322.000	78.000	brak danych	400.000
Razem	1.932.000	468.000	100.000	2.500.000

³³ W roku 2020 wspomniane Porozumienie podpisane było ze 129 gminami województwa kujawsko-pomorskiego.

³⁴ W roku 2021 uwzględniono dotację z budżetu państwa w wys. 100.000,00 zł na realizację szkoleń, która została zapisana w projekcie budżetu państwa na rok 2021

Załącznik do Wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2021 – 2026

Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie oraz lokalnych potrzeb w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie w województwie kujawsko- pomorskim

Raport opracowany
na zlecenie Województwa Kujawsko-Pomorskiego

Pracownia Badań Soma
soma@soma.torun.pl
Tel. 56 652 15 72, 511 97 92 27

Toruń, sierpień 2020

Spis treści

<u>Spis treści</u>	2
<u>1. Wprowadzenie</u>	4
<u>1.1. Definicja przemocy</u>	4
<u>1.2. Normy prawne dotyczące rozwiązywania problemu przemocy w rodzinie</u>	6
<u>1.2.1. Postępowanie wobec osób dotkniętych przemocą w rodzinie</u>	7
<u>1.2.2. Postępowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie</u>	8
<u>1.2.3. Wybrane rozwiązania ustawowe</u>	9
<u>1.2.4. Oceny krytyczne rozwiązań ustawowych</u>	12
<u>1.3. Przemoc w rodzinie w badaniach</u>	15
<u>2. Metodologia badania</u>	18
<u>2.1. Zakres podmiotowy i metody badań</u>	19
<u>3. Przemoc w statystykach publicznych</u>	21
<u>3.1. Skala przemocy w rodzinie w województwie kujawsko-pomorskim</u>	21
<u>Skala zjawiska</u>	21
<u>Formy przemocy</u>	27
<u>Uwarunkowania występowania przemocy w rodzinie</u>	28
<u>Rozwiązania stosowane wobec osób stosujących przemoc</u>	30
<u>3.2. Organizacja instytucji przeciwdziałania przemocy w rodzinie w województwie kujawsko-pomorskim</u>	36
<u>Korzystanie z infrastruktury pomocowej</u>	39
<u>3.3. Czynniki sprzyjające i utrudniające skuteczną pomoc osobom doświadczającym przemocy w rodzinie – w ocenie członków zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych</u> ..	41

<u>Obraz przemocy w oczach członków ZI/GR</u>	41
<u>Ocena oferowanej pomocy</u>	44
<u>Czynniki zwiększające skuteczność pomocy</u>	49
<u>Współpraca międzyinstytucjonalna</u>	50
<u>4. Postawy mieszkańców województwa</u>	53
<u>4.1. Społeczne przyzwolenie na przemoc</u>	53
<u>4.2. Grupy narażone na doświadczanie przemocy</u>	56
<u>4.3. Znajomość źródeł pomocy</u>	58
<u>4.4. Osoby ze środowisk przemocowych</u>	60
<u>4.5. Perspektywa osób doświadczających przemocy</u>	62
<u>4.6. Perspektywa osób stosujących przemoc</u>	64
<u>Podsumowanie</u>	66
<u>Spis tabel, wykresów i rysunków</u>	70

1. Wprowadzenie

1.1. Definicja przemocy

W myśl ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie przez przemoc w rodzinie³⁵ należy rozumieć: „jednorazowe lub powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób wymienionych w pkt. 1 [członkowie rodziny – osoby najbliższe

w rozumieniu art. 115, par. 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny – tj. „małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, a także osoba pozostająca we wspólnym pożyciu”, a także inne osoby wspólnie zamieszkujące lub gospodarujące], w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą” (art. 2).

Przemoc w rodzinie (przemoc domowa) to zjawisko społeczne zachodzące, gdy członek rodziny lub inna osoba wspólnie mieszkająca próbuje zdominować fizycznie lub psychicznie innego członka rodziny lub osobę wspólnie mieszkającą lub gospodarującą. Jest to zamierzone

i wykorzystujące przewagę siły działanie skierowane przeciw członkom rodziny, które narusza ich prawa i dobra osobiste³⁶. Przemoc cechuje:

1. intencjonalność – jest zamierzonym działaniem człowieka i ma na celu kontrolowanie i podporządkowanie ofiary;
2. asymetryczność sił – jedna ze stron ma przewagę nad drugą;
3. naruszenie praw i dóbr osobistych ofiary;
4. narażenie ofiary na ból i cierpienie³⁷.

Przemoc przyjmuje różne formy. Wyróżnia się następujące odmiany przemocy:

---

³⁵ [Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, Dz. U. z 2020 r., poz. 218](#)

³⁶ <http://www.niebieskalinia.pl/> [dostęp: 09.05.2020]

³⁷ <http://www.niebieskalinia.pl/> [dostęp: 09.05.2020]

1. przemoc fizyczna – zamierzone działanie człowieka, zwrócone przeciwko jego fizyczności, niosące ryzyko uszkodzenia ciała; zachowania takie jak: popychanie, przytrzymywanie, potrząsanie, odpychanie, policzkowanie, kopanie, duszenie, bicie otwartą ręką, bicie pięściami, rzucanie w kogoś przedmiotami, bicie przy użyciu przedmiotów, przypalanie, używanie broni, topienie, polewanie substancjami żrącymi;
2. przemoc psychiczna – wszystkie działania zmierzające do poniżenia ofiary, obrażenia, zastraszenia, pozbawienia wiary we własne możliwości, szantaż emocjonalny, manipulacja; wszystkie działania, które bez użycia siły fizycznej służą obniżeniu poczucia własnej wartości, zahamowania procesu rozwoju osobistego, wywołaniu stanów lękowych i zaburzeń osobowości; takie zachowania jak m.in.: obsesyjne śledzenie, nagabywanie, kontaktowanie się z drugą osobą, wbrew jej woli, nękanie telefoniami i smsami, obdarzanie niechcianymi prezentami, wysyłanie anonimów, szkalujące wpisy na forum internetowym;
3. przemoc seksualna – zmuszane ofiary do jakiegokolwiek formy aktywności seksualnej wbrew jej woli; takie zachowania jak: sprowadzanie osoby do roli obiektu seksualnego, okazywanie zazdrości, krytykowanie zachowań seksualnych, wymuszanie pożycia seksualnego, wymuszanie seksu na oczach osób trzecich, niechciane i niepożądane dotykanie, szczygnięcia, klepanie, żarty i gesty upokarzające seksualną naturę drugiej osoby;
4. przemoc ekonomiczna – wszelkie działania służące ograniczeniu swobodnego dysponowaniu pieniędzmi i własnymi dobrami lub ograniczeniu dostępu do dóbr wspólnych; takie zachowania jak: zabieranie pieniędzy, kontrolowanie wydatków finansowych, zmuszanie do proszenia o pieniądze, uniemożliwianie dostępu do konta bankowego; uniemożliwianie podjęcia pracy³⁸;
  - a. zaniedbanie - forma przemocy ekonomicznej, niedawanie środków na utrzymanie, pozbawianie jedzenia, ubrania, schronienia, brak pomocy w chorobie, nieudzielenie pomocy, uniemożliwianie dostępu do miejsc zaspokojenia podstawowych potrzeb: mieszkania, kuchni, łazienki, łóżka, itp.³⁹

Wśród innych form przemocy wymienia się też przemoc symboliczną (polegającą na narzucaniu sposobu rozumienia rzeczywistości) oraz cyberprzemoc (przemoc z użyciem Internetu i telefonów komórkowych)⁴⁰.

³⁸https://www.niebieskałinia.pl/przewodnik_ustawa/poradnik_-_eksperti_radza/01._Jerzy_Mellibruda.pdf [dostęp: 13.05.2020]

³⁹ <http://www.niebieskałinia.pl/> [dostęp: 09.05.2020]

⁴⁰ Zob. J. Mellibruda, *Przeciwdziałanie przemocy domowej*, Instytut Psychologii Zdrowia. Polskie Towarzystwo Psychologiczne, Warszawa 2009 r.

1.2. Normy prawne dotyczące rozwiązywania problemu przemocy w rodzinie

Podstawowym aktem prawnym regulującym postępowanie z przypadkami przemocy w rodzinie jest ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie wraz z nowelizacją

z dn. 10.06.2010 r. Ustawa określa zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, postępowania wobec osób dotkniętych przemocą w rodzinie i tych, które stosują przemoc.

Inne akty prawne, które w szczególności regulują postępowanie z przypadkami przemocy w rodzinie to:

1. ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (art. 46a i art. 48a);
2. rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”;
3. rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływanie korekcyjno-edukacyjne;
4. uchwała z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020;
5. przepisy kodeksów (Kodeksu Karnego, Kodeksu Postępowania Karnego, Kodeksu Karnego Wykonawczego, Kodeksu Prawa Cywilnego, Kodeksu Rodzinnego i Opiekuńczego), w szczególności przepisy Kodeksu Karnego z 6 czerwca 1997 roku ścigane z urzędu: art. 207, art. 189, art. 191 oraz inne (art. 190 i 190a, art. 191a), a także art. 304 par. 2 Kodeksu Postępowania Karnego nakładające na instytucje państwowe i samorządowe, które w związku ze swoją działalnością (szkoła, PCPR, OPS, placówka medyczna) dowiedziały się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, obowiązek niezwłocznego zawiadomienia o tym prokuratora lub Policji oraz przedsięwzięcia niezbędnych czynności do czasu przybycia organu powołanego do

ścigania przestępstw lub do czasu wydania przez ten organ stosownego zarządzenia, aby nie dopuścić do zatarcia śladów i dowodów przestępstwa.

Dodatkowo obowiązują akty prawa miejscowego. W przypadku województwa kujawsko-pomorskiego są to:

1. „Kujawsko-Pomorski Program Wspierania Rodziny na lata 2014-2022”, przyjęty Uchwałą nr 26/902/14 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 25 czerwca 2014 r.
2. Wojewódzki program przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020, przyjęty Uchwałą nr 24/899/13 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 19 czerwca 2013 r.
3. "Ramowy program ochrony ofiar przemocy w rodzinie", przyjęty Uchwałą nr 3/31/15 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 21 stycznia 2015 r.
4. "Ramowy program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie", Uchwałą nr 3/31/15 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 21 stycznia 2015 r.
5. Program „Bez Przemocy. Program korekcyjno-edukacyjnego sprawców przemocy”, przyjęty Uchwałą nr 14/404/14 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 2 kwietnia 2014 r.

1.2.1. Postępowanie wobec osób dotkniętych przemocą w rodzinie

Według ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie osobie dotkniętej przemocą w rodzinie udziela się bezpłatnej pomocy (art. 3), w szczególności w formie:

1. poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego;
2. interwencji kryzysowej i wsparcia;
3. ochrony przed dalszym krzywdzeniem, przez uniemożliwienie osobom stosującym przemoc korzystania ze wspólnie zajmowanego z innymi członkami rodziny mieszkania oraz zakazanie kontaktowania się i zbliżania się do osoby pokrzywdzonej;
4. zapewnienia osobie dotkniętej przemocą w rodzinie bezpiecznego schronienia w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;

5. badania lekarskiego w celu ustalenia przyczyn i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie oraz wydania zaświadczenia lekarskiego w tym przedmiocie;
6. zapewnienia osobie dotkniętej przemocą w rodzinie, która nie ma tytułu prawnego do zajmowanego wspólnie ze sprawcą przemocy lokalu, pomocy w uzyskaniu mieszkania.

Interwencja w środowisku wobec rodziny dotkniętej przemocą odbywa się w oparciu o procedurę „Niebieskie Karty”. Procedura ta obejmuje ogół czynności podejmowanych i realizowanych przez przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty i ochrony zdrowia, w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie. (art. 9d, par. 2) i może być wszczęta na skutek podejrzenia o stosowaniu przemocy wobec członków w rodzinie w toku prowadzonych czynności służbowych lub zawodowych, ale także w wyniku zgłoszenia ze strony członka rodziny lub świadka przemocy w rodzinie (art. 9, par. 4). Rozporządzenie dokładnie określa sekwencję działań, które należy podjąć, ze wskazaniem podmiotów odpowiedzialnych za kolejne z nich. Rozporządzenie uzupełnione jest też przez przepisy Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020.

1.2.2. Postępowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie przewiduje w przypadku osób stosujących przemoc w rodzinie środki mające na celu zapobieganie ich kontaktowaniu się z osobami pokrzywdzonymi oraz oddziaływanie korekcyjno-edukacyjne natomiast Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie uzupełnia ten katalog dodatkowo o konieczność wprowadzania programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Wśród środków przewidzianych ustawowo pojawiają się zwłaszcza: możliwość odebrania dziecka w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą w rodzinie, wydania przez sąd decyzji o konieczności opuszczenia wspólnie zamieszkiwanego lokalu, tymczasowe aresztowanie lub dozór policyjny (art. 14). Przepisy zawarte w kodeksach uzupełniają te możliwe działania o wszczęcie postępowania karnego, poddanie wykonywania władzy rodzicielskiej stałemu nadzorowi kuratora sądowego oraz zobowiązanie do poddania się leczeniu odwykowemu lub leczeniu uzależnień. Rodzaje działań, jakie podejmowane są w

stosunku do osób, które stosują przemoc określone są też w procedurze „Niebieskie Karty” oraz zapisane są w KPPPwR.

1.2.3. Wybrane rozwiązania ustawowe

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie wprowadziła kilka istotnych rozwiązań organizacyjnych. Są to w szczególności:

1. utworzenie zespołów interdyscyplinarnych;
2. utworzenie grup roboczych;
3. procedura „Niebieskie Karty”;
4. utworzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia.

Zespoły interdyscyplinarne

Zespół interdyscyplinarny zostaje powołany na poziomie samorządu gminnego. W skład zespołu, w myśl Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, wchodzi przedstawiciele: jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, policji, oświaty, ochrony zdrowia, organizacji pozarządowych (art. 9a, par. 3), kuratorzy sądowi (art. 9a, par. 4). W skład zespołu mogą także wchodzić prokuratorzy oraz przedstawiciele innych podmiotów działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie (art. 9a, par. 5). Zespoły zobowiązane są do odbywania posiedzeń nie rzadziej niż raz na trzy miesiące.

Do zadań zespołu interdyscyplinarnego należy przede wszystkim realizacja działań określonych w GPPPwR, integrowanie i koordynowanie działań podmiotów działających na rzecz ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz specjalistów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Zadania te zespół może realizować przez: inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie, dokonywanie diagnozy problemu przemocy w rodzinie, inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie, podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku oraz rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym.

Zespół interdyscyplinarny ma status podmiotu o charakterze wewnętrznym, działającego w gminie w ramach jej zadań własnych. Ustawa nie określa wprost statusu prawnego zespołu interdyscyplinarnego, wskazując jedynie, iż powoływany jest przez wójta, burmistrza

albo prezydenta miasta. Zespół działać ma jednak nie na podstawie uchwały rady gminy, lecz porozumień zawieranych między wójtem a podmiotami, których przedstawiciele wchodzi w skład zespołu. Przy tym rady gminy nie są upoważnione do określania katalogu podmiotów, których przedstawiciele wchodzi w skład zespołu interdyscyplinarnego. Obowiązek zapewnienia obsługi organizacyjno-technicznej zespołu interdyscyplinarnego nałożono na ośrodek pomocy społecznej.

Grupy robocze

Zespół interdyscyplinarny może tworzyć grupy robocze, których celem i zadaniem jest rozwiązywanie problemów związanych z wystąpieniem przemocy w rodzinie w indywidualnych przypadkach. W skład grup roboczych obligatoryjnie wchodzi przedstawiciele: jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, policji, oświaty, ochrony zdrowia.

W skład grup roboczych mogą wchodzić również kuratorzy sądowi oraz przedstawiciele innych podmiotów będący specjalistami w dziedzinie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Członkowie zespołu interdyscyplinarnego oraz grup roboczych wykonują zadania w ramach obowiązków służbowych lub zawodowych. Zadania grup roboczych to w szczególności: opracowanie i realizacja planu pomocy w indywidualnych przypadkach wystąpienia przemocy w rodzinie; monitorowanie sytuacji rodzin, w których dochodzi do przemocy oraz rodzin zagrożonych wystąpieniem przemocy oraz dokumentowanie działań podejmowanych wobec rodzin, w których dochodzi do przemocy oraz efektów tych działań.

Procedura „Niebieskie Karty”

Jednym z rozwiązań jest też wprowadzenie procedury „Niebieskie Karty”, która jest podstawą podjęcia interwencji w środowisku wobec rodziny dotkniętej przemocą. Wszczęcie procedury „Niebieskie Karty” nie wymaga zgody osoby dotkniętej przemocą w rodzinie. Procedura ta określa sposób postępowania pracowników socjalnych, funkcjonariuszy policji, przedstawiciela ochrony zdrowia, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przedstawiciela oświaty w sytuacjach uzasadnionego podejrzenia przemocy w rodzinie lub zgłoszenia dokonanego przez członka rodziny lub przez osobę będącą świadkiem przemocy w rodzinie. Przedstawiciele powyższych instytucji współpracują ze sobą

i przekazują informacje o podjętych działaniach przewodniczącemu zespołu interdyscyplinarnego.

Specjalistyczne ośrodki wsparcia [SOW]

Ustawa nakłada na powiaty obowiązek zapewnienia osobie dotkniętej przemocą bezpiecznego schronienia w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 roku reguluje standard usług świadczonych przez SOW dla ofiar przemocy w rodzinie oraz kwalifikacje osób zatrudnionych w tych ośrodkach. W rozporządzeniu określono poziom usług świadczonych dla ofiar przemocy w rodzinie w zakresie interwencyjnym, terapeutyczno-wspomagającym, potrzeb bytowych ofiar, o ile spełniają one odpowiednie kryteria dochodowe. Rozporządzenie przewiduje, jakie kwalifikacje powinni mieć pracownicy SOW na stanowisku: psychologa, pedagoga, pracownika socjalnego, terapeuty, prawnika, lekarza, pielęgniarki oraz ratownika medycznego.

Oddziaływania korekcyjno-edukacyjne

To samo rozporządzenie reguluje także wprowadzone przez ustawę o przeciwdziałaniu przemocy oddziaływania korekcyjno-edukacyjne. Celem tych działań ma być powstrzymanie osoby stosującej przemoc przed dalszym stosowaniem przemocy, rozwijanie u niej umiejętności samokontroli i współżycia w rodzinie, kształtowanie umiejętności w zakresie wychowania dzieci bez używania przemocy, uznanie przez osoby stosujące przemoc własnej odpowiedzialności za stosowanie przemocy, zdobycia i poszerzenia wiedzy na temat mechanizmów powstawania przemocy w rodzinie, zdobycie umiejętności komunikowania się i rozwiązywania konfliktów, uzyskanie informacji o możliwościach podejmowania działań terapeutycznych.

Oddziaływania te mają być kierowane do trzech grup: skazanych za czyny związane ze stosowaniem przemocy, odbywających karę więzienia lub wobec których sąd warunkowo zawiesił wykonanie kary, zobowiązując je do uczestnictwa w tych zajęciach; osób leczących się w ramach terapii uzależnień jako uzupełnienie tej terapii lub osób, które zgłoszą się do uczestnictwa samodzielnie.

Oddziaływania psychologiczno-terapeutyczne

Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie przewiduje także wprowadzenie programów psychologiczno-terapeutycznych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie. Ich celem jest zmiana wzorców zachowań. Odbiorcami programu psychologiczno-terapeutycznego są osoby stosujące przemoc w rodzinie zgłaszające się dobrowolnie lub kierowane przez podmioty i instytucje, np. ośrodki pomocy społecznej, powiatowe centra pomocy rodzinie i zespoły interdyscyplinarne. Programy mogą przyjmować różną formę zarówno sesji indywidualnych, grupowych, sesji przedłużonych lub zajęć treningowych. Forma jest zależna od podmiotów odpowiedzialnych (samorządy powiatowe i gminne).

W województwie kujawsko-pomorskim formę tego rodzaju oddziaływań określono w wytycznych wojewody. Zgodnie z nimi winny one stanowić uzupełnienie do programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych. Założeniem było, aby programy realizowano dla dorosłych osób stosujących przemoc w rodzinie, które ukończyły program korekcyjno-edukacyjny, ale okazał się on niewystarczający i specjaliści wykazali konieczność realizacji pogłębionych działań terapeutycznych lub psychologicznych⁴¹.

1.2.4. Oceny krytyczne rozwiązań ustawowych

Część rozwiązań wprowadzonych ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oceniana jest krytycznie ze względu na charakter przepisów, niektóre zaś ze względu na sposób ich realizacji.

Najwyższa Izba Kontroli w 2012 roku przeprowadziła kontrolę realizacji przepisów ustawy⁴². Wyniki kontroli skuteczności realizacji przez administrację publiczną zadań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie były negatywne.

Oceniono zwłaszcza, że spadła liczba ujawnianych przypadków przemocy w rodzinie ze względu na skomplikowanie procedury i rozbudowanie (dublującej się) dokumentacji oraz przewlekły tryb postępowania. Odnotowano także, że – mimo wskazania w ustawie – niski jest poziom uczestnictwa służby zdrowia i oświaty w realizacji procedury. Zwrócono także

---

⁴¹ Zasady otrzymania dotacji z budżetu państwa na prowadzenie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie na terenie województwa kujawsko-pomorskiego, <http://archiwum.bydgoszcz.uw.gov.pl/pl/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie.html>. [dostęp 13.05.2020]

⁴² Najwyższa Izba Kontroli, *Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie przez administrację publiczną, Informacja o wynikach kontroli*, Kontrola Nr P/12/107.

uwagę, że ustawa nałożyła na OPSy obowiązek obsługi organizacyjno-technicznej zespołów interdyscyplinarnych, do którego realizacji nie były one przygotowane organizacyjnie, kadrowo, lokalowo ani finansowo. Według NIK nie wypracowano także metod rozpoznawania rodzin zagrożonych wystąpieniem przemocy i które powinny być objęte profilaktyką. Krytycznie oceniono też możliwości sprawnego funkcjonowania zespołów roboczych ze względu na fakt włączenia pracy w zespole do obowiązków służbowych lub wykonywanie jej społecznie, co ma przyczyniać się do spadku efektywności, obniżenia zaangażowania w pracę oraz spadku frekwencji na posiedzeniach zespołów i grup roboczych, zwłaszcza przedstawicieli oświaty, służby zdrowia i kuratorów sądowych. Nieprawidłowości dotyczące funkcjonowania zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych dotyczyły m.in. nieterminowego rozpatrywania spraw, nieopracowywania indywidualnych planów pomocy, czy też niepodejmowania działań wobec osób stosujących przemoc, w przypadku ich niestawiania się na posiedzeniach grup roboczych.

W efekcie tej oceny podjęto działania naprawcze, chociaż nie obejmowały one wszystkich wskazanych w wyniku kontroli obszarów problemowych. Jednym z takich działań był projekt realizowany od kwietnia 2014 roku przez pogotowie „Niebieska Linia” Instytutu Psychologii Zdrowia. Efektem projektu było opracowanie algorytmu postępowania w przypadkach przemocy w rodzinie dla oświaty i ochrony zdrowia. Udostępnione w 2015 r. algorytmy mają na celu skuteczne włącznie tych dwóch środowisk do rozpoznawania i zatrzymywania przemocy domowej. Podobne narzędzie opracowano dla policjantów i wprowadzono od 2014 roku w całej Polsce.

W sierpniu 2014 roku do Trybunału Konstytucyjnego skierowano wniosek o kontrolę konstytucyjności ustawy. Łącznie sformułowano osiem zarzutów niekonstytucyjności. We wniosku podkreślono zwłaszcza doniosłość przepisu art. 12a, który – według wnioskodawców – ma prowadzić do nadużywania środka, jakim jest możliwość odebrania dziecka z rodziny w sytuacji bezpośredniego zagrożenia jego życia i zdrowia.

Najwyższa Izba Kontroli dokonała ponownej oceny pomocy osobom dotkniętym przemocą domową w 2015 roku⁴³. Kontrola wskazywała na to, że chociaż podjęte działania przyczyniają się do udzielenia pomocy osobom doświadczającym przemocy domowej i

---

⁴³ Najwyższa Izba Kontroli, *Pomoc osobom dotkniętym przemocą domową*, Kontrola 48/2016/P/15/046/KPS.

poprawy sytuacji większości z nich, to jednak są mało skuteczne w doprowadzeniu do trwałego ustania przemocy. Zwracano uwagę na pozytywną rolę zespołów interdyscyplinarnych, ale jednocześnie podkreślano występowanie ograniczeń i obciążeń utrudniające ich funkcjonowanie, w tym brak jasnego statusu zespołu powodujący ograniczenia dla skutecznego działania, przeciążenie członków zespołu (w związku z koniecznością pracy w zespole i wykonywania obowiązków w miejscu pracy sztywnego połączenia działań interwencyjnych i pomocy długofalowej nawet gdy sytuacje tego nie wymagają).

Inne problemy wskazane przez NIK to niewystarczająca pomoc dla osób doświadczających przemocy (długi czas oczekiwania na trwałe schronienie, mała dostępność pomocy specjalistycznej, zwłaszcza w małych miejscowościach) oraz brak możliwości skutecznego oddziaływania na sprawców przemocy (brak obowiązku z działaniami prowadzonych w ramach procedury Niebieskiej Karty według NIK utwierdza te osoby w poczuciu bezkarności).

Amnesty International opublikowało w 2018 roku raport⁴⁴, którego przedmiotem było ocena w jakim stopniu rozwiązania stosowane w polskim prawodawstwie zgodne są z przepisami Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej (Konwencję przyjęto w 2011 roku, weszła w życie w 2014 roku). Analizy prowadzą do kilku ustaleń, z których najważniejsze to: brak definicji przemocy ekonomicznej jako formy przemocy domowej w Kodeksie karnym i innych polskich aktach prawnych, nie uwzględnianie przemocy ze strony byłych partnerów i małżonków, niewystarczająca definicja gwałtu; brak uprawnienia Policji do wydania natychmiastowego nakazu opuszczenia domu, zakazu kontaktowania się i zbliżania do osób pokrzywdzonych w wyniku przemocy przez sprawców przemocy (na te kwestie zwracał też uwagę Rzecznik Praw Obywatelskich w piśmie do ministra Sprawiedliwości w kwietniu 2016 roku, a rozwiązanie prawne zostało wprowadzone w 2020 roku); wyłączenie z procesu wsparcia dla ofiar organizacji społecznych (nie włączanie ich w tworzenie i konsultacji planów i programów działania, ograniczenie lub pozbawienie finansowania zewnętrznego).

---

⁴⁴ Polska wolna od przemocy wobec kobiet. Wybrane problemy dotyczące wdrożenia Konwencji o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, Amnesty International, Warszawa 2018.

1.3. Przemoc w rodzinie w badaniach

Ze względu na fakt, że ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie nakłada zarówno na wojewodę, jak i na właściwego ministra obowiązek monitorowania problemu przemocy, a także ze względu na społeczną wagę problemu przemocy w rodzinie, prowadzone są systematyczne badania tego problemu.

Prowadzone badania różnią się zakresem oraz zasięgiem podmiotowym. Wśród przeprowadzonych badań są takie, które obejmują reprezentatywną próbę dorosłych Polaków (tego typu badanie, którego wyniki zostały opublikowane, przeprowadzono w 2010 roku; kolejne przeprowadzono w 2014 i w 2019 roku) i służą oszacowaniu skali zjawiska przemocy w rodzinie; są też i takie, które służą uzyskaniu pogłębionego obrazu wybranej grupy, której dotyczy ten problem (osób starszych, osób stosujących przemoc, odbywających karę więzienia, itp.) lub badania eksperckie prowadzone wśród osób zawodowo zajmujących się rozwiązywaniem problemu przemocy⁴⁵. Badania te odwołują się do odmiennych założeń metodologicznych (np. odnoszących się do próby badawczej) oraz bazują na materiałach pozyskiwanych w niejednorodny sposób, co powoduje, że nie wszystkie dane mogą być do siebie porównywane. Mimo tego zastrzeżenia wyłania się z nich dosyć jednoznaczny obraz przemocy w rodzinie.

Według ustaleń TNS OBOP z 2010 roku (badanie na próbie reprezentatywnej dorosłych kobiet i mężczyzn na zlecenie MPiPS⁴⁶) panowało dość powszechne przekonanie, że ofiarami przemocy były przede wszystkim kobiety. Dotyczyło to wszelkich form przemocy, ale w szczególności przemocy seksualnej. Odwrotnie, w powszechnym przekonaniu osobami

---

⁴⁵ Taki charakter mają prowadzone na zlecenie MPiPS badania: EU-Consult „Ogólnopolska diagnoza infrastruktury wsparcia osób doznających przemocy oraz ocena efektywności i skuteczności stosowanych form pomocy” (2017 r.); Diagnoza i porównanie skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz ocena efektywności działań podejmowanych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie prowadzone przez WYG PSDB dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej (2014 r.) w ramach Projektu pn. „Rodzina polska wolna od Przemocy” dla Programu Operacyjnego PL 14 „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć”, współfinansowanego ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego na lata 2009-2014.; Ewaluacja lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie – doświadczenia dotyczące sposobów pomagania i nasilenia stresu pourazowego (PTSD) z perspektywy osób dotkniętych przemocą w rodzinie, Raport z badania, Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej, 2013.

⁴⁶ Badaniem objęto łącznie 3000 dorosłych osób (1500 kobiet i 1500 mężczyzn). Źródło: *Diagnoza Zjawiska Przemocy w Rodzinie w Polsce Wobec Kobiet i Wobec Mężczyzn. Część I – Raport z Badań Ogólnopolskich*. Wyniki Badań TNS OBOP Dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, listopad 2010 r, <https://archiwum.mpips.gov.pl/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie-nowa/ogolne/diagnoza-zjawiska-przemocy-w-rodzinie-w-polsce/>, [dostęp: 03.06.2020].

stosującymi przemoc byli zwykle mężczyźni. Jednocześnie, chociaż ogólne przyzwolenie dla przemocy było dość niskie, łatwiej była ona akceptowana, gdy była stosowana przez kobiety.

Z tego samego badania wynikało, że tylko 28% dorosłych Polaków nie miało żadnej styczności z przemocą w rodzinie ani bezpośredniej, ani pośredniej. Oznacza to, że co czwarty Polak nie prowadził nigdy gospodarstwa domowego, w którym stosowano przemoc, ani sam nie padł ofiarą przemocy. Niemal 2/3 badanych (60%) znało w swoim otoczeniu kogoś, kto doświadczał przemocy w rodzinie, a 45% mieszkało z kimś, kto ją stosował. Połowa z tych osób (22%) sama stała się ofiarą przemocy. Co dziesiąty (12%) badany przyznawał, że sam także stosował przemoc.

Według badanych osobami stosującymi przemoc, z którą się bezpośrednio lub pośrednio stykali, byli współmałżonkowie, rodzice, dzieci, rodzeństwo, bardzo rzadko natomiast dziadkowie współprowadzący wielopokoleniowe gospodarstwo domowe. Osoby stosujące przemoc były charakteryzowane najczęściej jako mężczyźni, w wieku 40-49 lub 30-39 lat, z wykształceniem zawodowym, mieszkający na wsi. Przemocy bardzo często towarzyszył alkohol (45%). Powodem do aktów agresji wobec domowników był alkohol, brak pieniędzy, konflikty partnerskie, trudności w pracy, ale też według 17-30% badanych (zależnie od formy przemocy) nie było żadnego szczególnego powodu.

Z badania o podobnym charakterze przeprowadzonym na zlecenie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w 2019 r. (wyniki nie są publikowane, ani nie zostały skomentowane przez Ministerstwo) wynika, że aż 57% Polaków doświadczyło w swoim życiu jednej z form przemocy: psychicznej, fizycznej, ekonomicznej lub seksualnej. Przy tym 72 proc. ankietowanych zgadza się z tezą, że prawo niedostatecznie chroni ofiary przemocy w rodzinie. Najczęstszą formą przemocy jest przemoc psychiczna (doświadczyło jej 53% badanych), rzadziej – fizyczna (23%). Oznacza to, że skala przemocy zasadniczo nie zmieniła się w ostatnim dziesięcioleciu⁴⁷. Dopełnienie tego obrazu można odnaleźć w badaniach prowadzonych także dla MPiPS przez MillwardBrown SMG/KRC, w którym badano osoby stosujące przemoc⁴⁸.

---

⁴⁷ <https://praca.gazetaprawna.pl/artykuly/1445185.przemoc-w-rodzinie-w-koncu-mowimy-o-niej-glosno-ale-potrzebne-sa-dzialania.html> [dostęp 9.05.2020]

⁴⁸ Próba badawcza obejmowała 1500 osób, w tym 623 osób stosujących przemoc. Źródło: *Diagnoza dotycząca osób stosujących przemoc w rodzinie: przemoc w rodzinie z perspektywy dorosłej populacji Polski*. Raport z

Ustalono w nim m.in., że 70% osób stosujących przemoc fizyczną (a 45% osób stosujących przemoc psychiczną) doznawało w przeszłości przemocy ze strony członków rodziny. Różny był profil społeczno-demograficzny sprawców, zależnie od formy przemocy. Wśród osób stosujących przemoc psychiczną, częściej niż w przypadku sprawców przemocy fizycznej, pojawiały się kobiety (równie często jak mężczyźni) mieszkańcy wielkich miast, z wyższym wykształceniem, w wieku 30-39 lat, w związkach nieformalnych. Z kolei wśród osób stosujących przemoc fizyczną częściej niż wśród pozostałych pojawiały się osoby powyżej 50 roku życia, z wykształceniem podstawowym i zawodowym, zamieszkałe na wsi lub w małym mieście, w związkach formalnych.

2. Metodologia badania

Celem głównym badania jest diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie w województwie kujawsko-pomorskim.

Cel główny badania zrealizowany będzie przez podjęcie następujących przedsięwzięć (**cele szczegółowe badania**):

1. Oszacowanie skali i form przemocy domowej na terenie województwa
  - a. Doświadczanie i stosowanie przemocy – zakres zjawiska
  - b. Formy i typy przemocy
  - c. Świadomość występowania przemocy domowej w otoczeniu (środowisku)
  - d. Uwarunkowania występowania przemocy w rodzinie (cechy demograficzne, związki z alkoholem i innymi używkami, doświadczenia przemocy w rodzinie pochodzenia)
2. Diagnoza postaw mieszkańców województwa wobec problemu przemocy domowej
  - a. Stereotypy w postrzeganiu przemocy w rodzinie
  - b. Dopuszczalność stosowania przemocy i skłonność do jej usprawiedliwiania
  - c. Gotowość do podejmowania interwencji przez świadków przemocy
3. Orientacja w sposobach radzenia sobie z przemocą domową wśród mieszkańców województwa
  - a. Znajomość instytucji pomagających osobom w rodzinach, w których występuje przemoc
  - b. Wiedza o możliwościach działania w sytuacji przemocy
  - c. Gotowość do szukania pomocy
4. Diagnoza instytucjonalnych zasobów województwa do przeciwdziałania przemocy w rodzinie
  - a. Rodzaje i liczebność działających placówek pomocowych
  - b. Przygotowanie zawodowe kadry placówek pomocowych
  - c. Zakres, formy i dostępność oferty wsparcia
  - d. Porównanie oferty pomocy do istniejących potrzeb
  - e. Deficytowe obszary wsparcia

2.1. Zakres podmiotowy i metody badań

Badanie realizowano za pomocą następujących metod:

Materiały badawcze gromadzone były z wykorzystaniem następujących źródeł informacji:

- dane zastane – statystyki publiczne
- wywiady kwestionariuszowe telefoniczne
- wywiady kwestionariuszowe elektroniczne
- wywiady kwestionariuszowe osobiste

Analiza danych zastanych służyła szczegółowemu rozpoznaniu cech i specyfiki badanego problemu. W tym przypadku były to analizy służące ustaleniu:

- Skali zjawiska na podstawie danych statystycznych gromadzonych przez MOPR/MOPS/GOPS oraz na poziomie wojewódzkim, Policję, MKPRA/GKRPA, PCPR, Kuratorską Służbę Sądową
- Instytucjonalnych zasobów w województwie do przeciwdziałania przemocy w rodzinie (rodzaje i liczba placówek pomocowych)

Wywiady kwestionariuszowe telefoniczne (CATI) – przeprowadzono na próbie reprezentatywnej 500 dorosłych mieszkańców województwa. Ich celem było ustalenie następujące zagadnień:

1. świadomość występowania przemocy w rodzinie
2. bezpośrednio lub pośrednio doświadczenia przemocy w rodzinie
3. stereotypy dot. rodziny i przemocy w rodzinie
4. dopuszczalność stosowania przemocy i skłonność do jej usprawiedliwiania
5. gotowość do podejmowania interwencji przez świadków
6. znajomość instytucji pomagających osobom w rodzinach, w których występuje przemoc
7. gotowość do poszukiwania pomocy
8. ocena dostępności pomocy

Wywiady kwestionariuszowe elektroniczne (CAWI) - wywiady z przedstawicielami instytucji/zespołu interdyscyplinarnego/grupy roboczej/organizacji pozarządowych obejmowały następujące zagadnienia:

1. ocena skali i form przemocy;
2. ocena zakresu, formy i dostępności wsparcia dla osób doznających przemocy i stosujących przemoc;
3. ocena adekwatności oferowanych form wsparcia do potrzeb, w tym przydatności aktualnych rozwiązań prawnych;
4. deficytowe obszary wsparcia (także w formie pośredniej, np. podnoszenie kwalifikacji, zapobieganie wypaleniu zawodowemu), w tym dla pracowników instytucji pomocowych;
5. ocena efektywności działań podejmowanych na rzecz rozwiązywania problemu przemocy w rodzinie.

Badaniem objęto członków zespołu interdyscyplinarnego, grupy roboczej, przedstawicieli placówek pomocowych i organizacji pozarządowych. Zastosowano dobór celowy (badanie skierowano do 30 instytucji)

Wywiady kwestionariuszowe osobiste (PAPI) – przeprowadzono z osobami doświadczającymi przemocy, osobami stosującymi przemoc, a w razie odmowy wywiadu z pracownikiem socjalnym, który pracuje z rodziną. Wywiady z rodzinami, w których występuje przemoc obejmowały następujące zagadnienia:

1. bezpośrednio doświadczenia przemocy w rodzinie
2. doświadczenia przemocy w rodzinie pochodzenia (bezpośrednie lub pośrednie)
3. dopuszczalność stosowania przemocy i skłonność do jej usprawiedliwiania
4. znajomość instytucji pomagających osobom w rodzinach, w których występuje przemoc
5. gotowość do poszukiwania pomocy
6. ocena dostępności pomocy

Ze względu na utrudniony bezpośredni dostęp do osób badanych (ze względu na ochronę ich danych osobowych) wywiady przeprowadzono z pomocą pracowników socjalnych w wybranych gminach na podstawie kwestionariusza wywiadu. Łącznie przeprowadzono 20 wywiadów.

Przemoc w statystykach publicznych

2.2. Skala przemocy w rodzinie w województwie kujawsko-pomorskim

Skala zjawiska

Liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta – A” (dalej NK-A) stale rośnie stale od 2017 roku (tab. 1). Największą aktywność w sporządzaniu formularzy wykazuje Policja, drugim podmiotem pod względem liczby wypełnianych formularzy są ośrodki pomocy społecznej. Znacząco mniej aktywne są pod tym względem szkoły i ośrodki zdrowia oraz komisje rozwiązywania problemów alkoholowych. Szczególnie niepokojąca może być niska aktywność szkół i ośrodków zdrowia – zwłaszcza wobec narastania lub niezmnieszenia się skali przemocy wobec osób zależnych: dzieci, osób niepełnosprawnych i osób starszych. Wszystkie te grupy mają na ogół częstszą styczność ze szkołami lub ośrodkami zdrowia niż ośrodkami pomocy społecznej.

Tabela 1. Liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta - A” w latach 2015-2019 w województwie kujawsko-pomorskim ze względu na podmioty sporządzające formularz

Podmiot sporządzający formularz	2015	2016	2017	2018	2019
JOPS	570	622	497	490	582
Policja	4287	4089	3980	4423	4929
Oświata	95	113	109	102	112
Ochrona zdrowia	36	34	16	16	25
GKRPA	25	23	39	36	22
Ogółem	5013	4881	4642	5067	5670

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Polityki Społecznej Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego, Raport – Monitorowanie przemocy w rodzinie

Znacząca część procedur wszczynanych jest zasadnie (tab. 2). W 2019 roku ze względu na brak zasadności zakończono 888 procedur – liczba ta stanowi 15,7% procedur wszczętych w tym roku. Takie sam stosunek zakończonych procedur ze względu na brak zasadności do liczby wypełnianych formularzy NK-A w 2015 roku. Natomiast udział ten był wyższy w okresie 2016-2018 (z maksymalną wartością w 2018 roku, w którym jednocześnie odnotowano znaczący przyrost wypełnianych formularzy NK-A – wzrost o 9,2% w stosunku do 2017 roku). Zdecydowana większość procedur jest jednak kontynuowana – sporządzane są formularze C (dla osób doznających przemocy) i formularze D (dla sprawców przemocy). Niezmienne są dwa trendy – pomocą objęte są częściej osoby doznające przemocy niż jej

sprawcy. Liczba procedur zakończonych w danym roku z powodu ustania przemocy jest nieznacznie zbliżona do liczby sprawców, z którymi podjęto pracę w danym roku i zbliżona do liczby sprawców objętych pomocą w roku poprzedzającym. Z gromadzonych danych nie wynika jak długo rodziny objęte są programem wsparcia. Rośnie szybkość wszczynania spraw – coraz większy jest udział rodzin, wobec których wszczęto procedurę w roku sprawozdawczym w ogóle rodzin objętych procedurą.

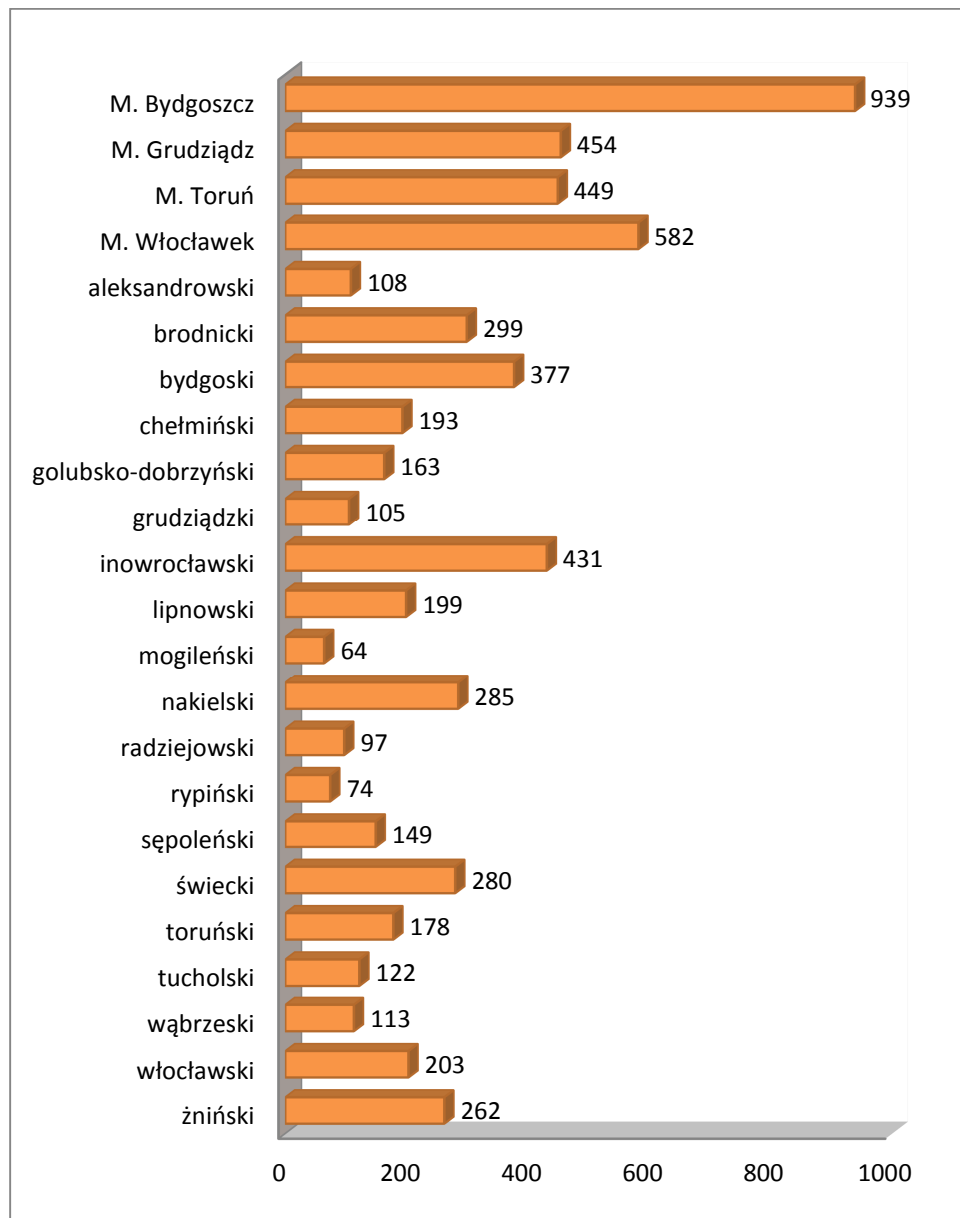
Tabela 2. Liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta – A, C, D” w latach 2015-2019 w województwie kujawsko-pomorskim

Liczba	2015	2016	2017	2018	2019
Liczba sporządzonych formularzy NK - formularz A przekazanych do przewodniczącego Zi (łącznie)	5013	4881	4642	5067	5670
Liczba sporządzonych formularzy NK – formularz C	3248	3624	3583	3593	3943
Liczba sporządzonych formularzy NK – formularz D	2517	2982	2936	2969	3241
Liczba rodzin objętych procedurą NK w roku sprawozdawczym	5656	5874	5536	5639	6126
Liczba rodzin wobec których wszczęto procedurę NK w okresie sprawozdawczym	3921	4080	3928	4167	4500
Udział rodzin, wobec których wszczęto procedurę NK w okresie sprawozdawczym w ogóle rodzin objętych procedurą (w %)	69,32	69,5	71,0	73,9	73,5
Liczba zakończonych procedur – ustanie przemocy	2968	2899	2979	2962	3271
Liczba zakończonych procedur – brak zasadności	787	824	743	980	888

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Polityki Społecznej Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego, Sprawozdania z realizacji KPPPwR za okres I 2015 r. -XII 2019 r.

Rodzin objętych procedurą Niebieskiej Karty w województwie w roku 2019 było 6126, czyli o 487 rodzin więcej niż rok wcześniej (tab. 2). Najwięcej procedur wszczynano w głównych miastach regionu Bydgoszcz, Włocławek, Grudziądz, Toruń oraz w powiatach bydgoskim, brodnickim, inowrocławskim, nakielskim, świeckim i żnińskim (wykres 1).

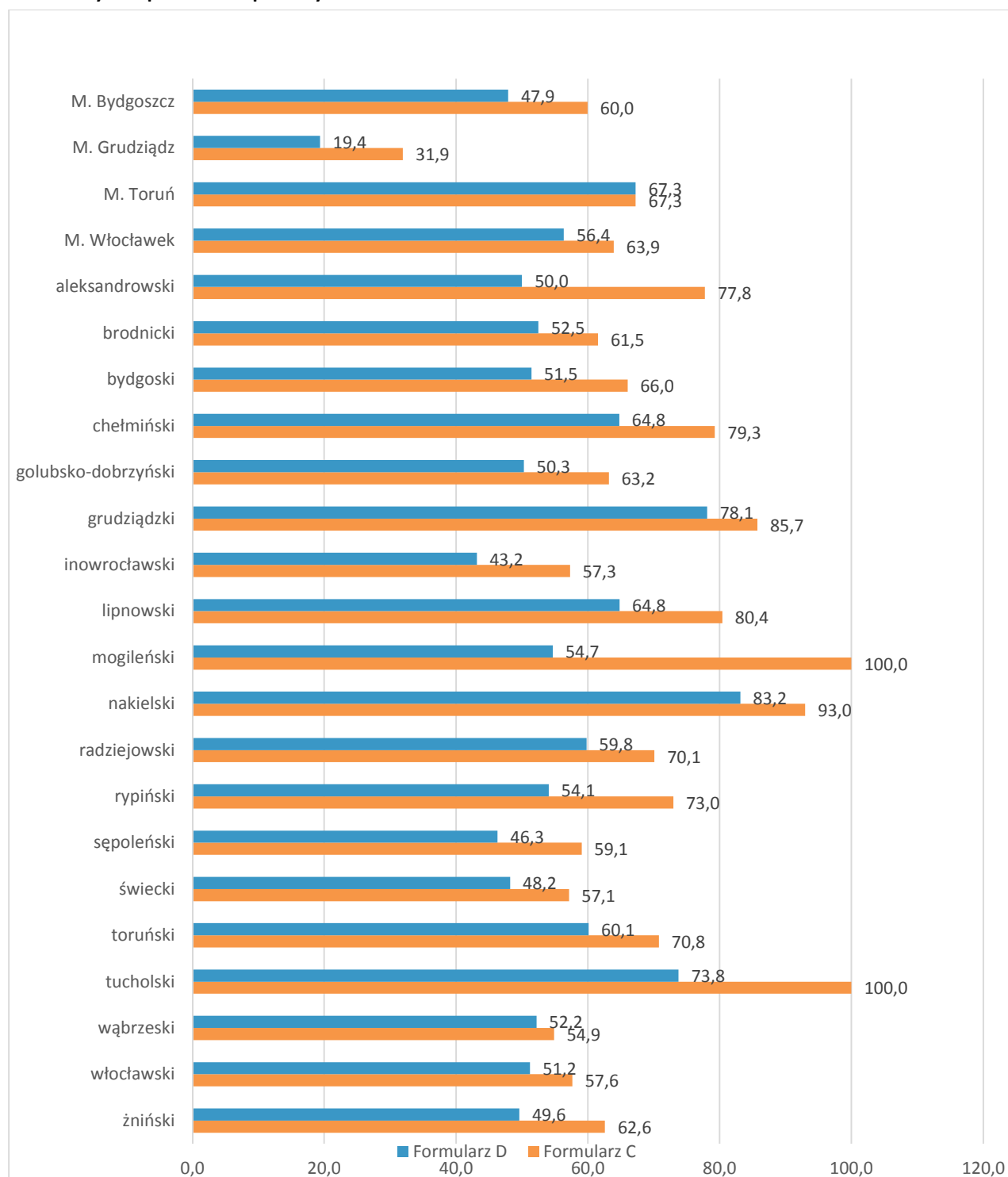
Wykres 1. Liczba rodzin objętych procedurą NK (formularz A) w powiatach w 2019 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Polityki Społecznej Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego.

Różnica między liczbą wszczynanych procedur (formularzy A przekazanych do przewodniczących Zespołów Interdyscyplinarnych) a liczbą formularzy C i D jest różna w różnych gminach i powiatach (wykres 2). Zwracają uwagę takie powiaty jak M. Grudziądz, w których mniej niż połowa (31,9%) wszczętych procedur znalazła przełożenie na dalsze kroki. Z drugiej strony, w wybranych powiatach zauważamy, że ponad 75% (powiat nakielski, grudziądzki, lipnowski, chełmiński lub aleksandrowski) lub wszystkie (powiat mogileński, tucholski) odnotowane przypadki stały się przedmiotem prac ZI/GR.

Wykres 2. Procent formularze D i C przygotowanych przez grupy robocze w stosunku do liczby sporządzonych formularzy A w podziale na powiaty w 2019 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Polityki Społecznej Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego.

Trudno ocenić, w jakim stopniu różnice te wynikają z zasadności wszczynania procedury, a w jakim z opieszałości w uruchamianiu właściwej procedury pomocy. Ze względu na to, że w sprawozdaniach nie oczekiwano dotąd odnotowania średniego okresu oczekiwania na podjęcie pracy z osobą dotkniętą przemocą, nie ma danych, które pozwoliłyby na dokonanie

jednoznacznej oceny. Jednocześnie jednak należy podkreślić, że ocena braku zasadności nie powinna być formułowana bez spotkania z osobą dotkniętą przemocą (i sporządzeniem formularza C), zatem można wnioskować, że to **przesunięcie w czasie opracowania indywidualnego planu pomocy i jego realizacji jest główną przyczyną odnotowanej różnicy**. Przyczyną tego stanu może być przeciążenie ZI i GR lub brak kontroli nad tempem uruchamiania kolejnych kroków pomocy.

Należy także zwrócić uwagę, że tylko wyjątkowo liczba formularzy C i D jest zbliżona. W takich powiatach jak M. Torunia, M. Włocławka, powiecie brodnickim, grudziądzkim, nakielskim, świeckim, wąbrzeskim i włocławskim sporządzanych było do 10% więcej formularzy C niż D, w pozostałych powiatach różnica była większa (wyk. 2). Oznacza to, że **w większości powiatów pomoc dotyczy przede wszystkim osób dotkniętych przemocą, a rządziej obejmuje pracę z osobami stosującymi przemoc**.

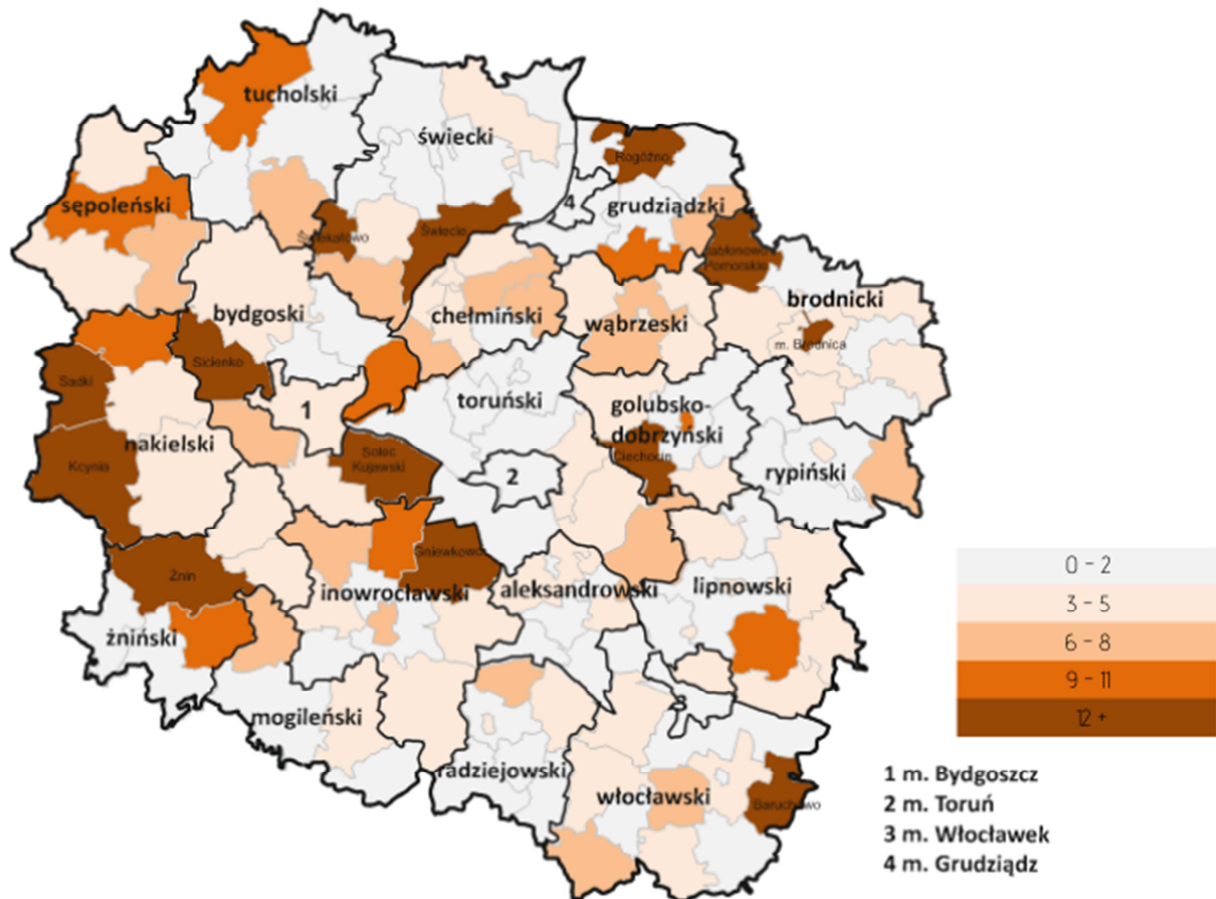
Dla ukazania skali zjawiska przemocy w poszczególnych gminach utworzony został wskaźnik, który oparty jest na procentowym udziale osób doświadczających przemocy w rodzinie wśród wszystkich mieszkańców danego obszaru (liczba wszczętych procedur na 1000 mieszkańców gminy). Należy pamiętać, że uwzględniono tu jedynie przypadki odnotowane i przekazane do zbiorowego zestawienia przez jednostki OPS. Wartości wskaźnika zostały pogrupowane w pięć kategorii według skali natężenia (rys. 1).

Bardzo wysokie natężenie przemocy (najwyższa liczba osób doświadczających przemocy na tysiąc mieszkańców gminy) w 2019 roku odnotowano w 13 gminach (Baruchowo, Brodnica, Ciechocin, Gniewkowo, Jabłonowo Pomorskie, Kcynia, Rogóźno, Sadki, Sicienko, Solec Kujawski, Świecie, Świekatowo i Żnin) a wysokie w kolejnych 9 gminach (Dąbrowa Chełmińska, Gąsawa, Golub-Dobrzyń, Mrocza, Radzyń Chełmiński, Rojewo, Sępólno Krajeńskie, Tuchola, Wielgie). Z kolei bardzo niskie natężenie zjawiska (do 2 przypadków na 1000 mieszkańców odnotowano w 57 gminach województwa).

Należy przy tym zastrzec, że przywołane **dane wskazują nie tylko skalę natężenia problemu, ale mogą być też swoistą miarą skuteczności działania służb socjalnych**. Wymienione gminy lokują się w powiatach, w których jednocześnie obserwujemy bardzo wysoki udział spraw procedowanych w stosunku do wszczynanych procedur (stosunek formularzy C do A – wyk. 2) Oznacza to, że prawdopodobnie w tych gminach wypracowano bardziej czułe

instrumentarium pozwalające na trafne diagnozowanie i rozwiązywanie problemu. Konsekwencją tej konstatacji jest wniosek, że w pozostałych powiatach skala przemocy może być podobna, ale nie jest ona skutecznie wychwytywana.

Rysunek 1. Liczba osób doświadczających przemocy w rodzinie (formularze A) na 1000 mieszkańców gminy w 2019 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Polityki Społecznej Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego.

Formy przemocy

Nieziemiennie w całym obserwowanym okresie (tu od 2016 roku) dominuje psychiczna forma przemocy (tab. 3). Przemoc psychiczna nie zawsze towarzyszy przemocy fizycznej – w co trzeciej rodzinie występuje tylko ta forma przemocy lub towarzyszą jej przemoc ekonomiczna, zaniedbanie lub przemoc seksualna.

Tabela 3. Rodzaj stosowanej przemocy

Rodzaj przemocy	2016		2017		2018		2019	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Psychiczna	4789	51,5	4438	51,3	5216	52,3	5863	53,2
Fizyczna	3509	37,8	3355	38,7	3734	37,4	3960	36
Seksualna	68	0,7	38	0,4	75	0,8	92	0,8
Ekonomiczna	73	0,8	63	0,7	94	0,9	96	0,9
Inne formy przemocy	853	9,2	770	8,9	859	8,6	998	9,1
Ogółem	9292	100,0	8664	100,0	9978	100,0	11009	100,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Zespołu ds. Nietletnich i Patologii Wydziału Prewencji Komendy Wojewódzkiej Policji w Bydgoszczy.

Przemoc wobec osób zależnych

Szczególnie ważne jest obserwowanie jak zmienia się skala i formy przemocy wobec osób zależnych od osób stosujących przemoc – dzieci, osób niepełnosprawnych i osób starszych (tab. 4). W 2019 roku⁴⁹ wszczęto 2041 procedur w odniesieniu do tych osób – to jest aż 36% wszystkich procedur wszczętych w tym roku. Te grupy, podobnie jak pozostałe osoby dotknięte przemocą, doświadczają najczęściej przemocy psychicznej. Jednak skala natężenia tego zjawiska jest znacząco większa: 78% dzieci, 86% osób starszych i 94% osób niepełnosprawnych doznawało przemocy psychicznej. Dzieci częściej niż pozostałe z osób zależnych doświadczają także zaniedbania (15%).

⁴⁹ Wydział Polityki Społecznej Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego od 2018 roku monitoruje zjawisko przemocy wobec osób zależnych. Porównanie danych dla 2018 i 2019 roku mogłoby wskazywać na znaczący wzrost zjawiska – liczby w 2019 roku są 2-3 razy wyższe. W 2018 roku sprawozdania miały charakter roczny, a w 2019 zaczęto odnotowywać dane kwartalnie (w sprawozdaniu ujmowane są tylko nowe przypadki). Prowadzi to do wniosku, że uważność i dokładność w sprawozdawaniu zjawisk (w tym przypadku konieczność uważnego monitorowania, ile przybyło przypadków, a nie objętych jest pomocą w momencie opracowania rocznego sprawozdania) przekłada się na trafność oceny tego zjawiska.

Tabela 4. Rodzaj przemocy doznawanej przez osoby zależne w 2019 roku

Rodzaj przemocy	Wobec dzieci	Wobec osób niepełnosprawnych	Wobec osób starszych
Przemoc fizyczna	668	359	753
Przemoc psychiczna	1000	505	1087
Przemoc seksualna	16	14	17
Przemoc w wyniku zaniedbania	195	12	22
Przemoc ekonomiczna	nie dotyczy	33	59
Ogółem – liczba osób	1277	536	1260
Liczba procedur NK-A wszczętych w związku z wystąpieniem przemocy	677	403	961

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Polityki Społecznej Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego, Raport – Monitorowanie przemocy – przemoc wobec dzieci 2018-2019.

Uwarunkowania występowania przemocy w rodzinie

W obserwowanym okresie nie zmienia się też obraz przemocy pod względem przestrzennym (tab. 5). Poza niewielkimi zmianami w latach 2016-2018 (ale nie wpływającymi na trend) zauważamy, że 2/3 przypadków odnotowywanych jest w mieście, a pozostałe na terenach wiejskich.

Tabela 5. Liczba i procent formularzy „Niebieska Karta – A” sporządzonych przez Policję w latach 2015-2019, z podziałem na miasto i tereny wiejskie*

Rodzaj miejscowości	2015		2016		2017		2018		2019	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Miasta	2762	63,1	2565	61,9	2454	60,4	2722	61,4	3027	63,2
Tereny wiejskie	1614	36,9	1577	38,1	1612	39,6	1709	38,6	1761	36,8
Ogółem**	4376	100,0	4142	100,0	4066	100,0	4431	100,0	4788	100,0

*Dane odnoszą się zarówno do formularzy wszczynających procedurę, jak i dotyczących kolejnych przypadków przemocy w rodzinie w trakcie trwania procedury.

**Rozbieżność ogólnej liczby sporządzonych formularzy wykazywanych przez Policję oraz liczby wykazywanej przez Wydział Polityki Społecznej Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego (tab. 1) jest prawdopodobnie wynikiem sposobu raportowania danych przez różne podmioty.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Zespołu ds. Nietletnich i Patologii Wydziału Prewencji Komendy Wojewódzkiej Policji w Bydgoszczy.

Z danych wynika też, że kobiety ośmiokrotnie częściej stają się ofiarami przemocy w rodzinie niż mężczyźni (tab. 6). Udział dzieci w tej grupie wynosi ok. 9% i – z niewielkimi wahaniami w latach 2016 r. (wzrost) i 2018 r. (spadek) – utrzymuje się na podobnym poziomie. W ostatnich latach zauważamy natomiast nieznaczny wzrost liczby mężczyzn, którzy doświadczają przemocy.

Tabela 6. Liczba i procent osób, dla których Policja sporządziła formularz „Niebieska Karta – A” w latach 2015-2019, z podziałem na płeć osób (prawdopodobnie) doświadczających przemocy

płeć	2015		2016		2017		2018		2019	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Kobiety	4050	82,1	3739	79,3	3628	79,8	3957	81,0	4206	79,0
Mężczyźni	424	8,6	458	9,7	478	10,5	499	10,2	632	11,9
Małoletni	460	9,3	520	11,0	443	9,7	427	8,7	489	9,2
Ogółem	4934	100,0	4717	100,0	4549	100,0	4883	100,0	5327	100,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Zespołu ds. Nietletnich i Patologii Wydziału Prewencji Komendy Wojewódzkiej Policji w Bydgoszczy.

Jednocześnie stopniowo wzrasta udział kobiet wśród osób stosujących przemoc (tab. 7).

Tabela 7. Liczba i procent osób, dla których Policja sporządziła formularz „Niebieska Karta – A” w latach 2015-2019, z podziałem na płeć osób (prawdopodobnie) stosujących przemoc

płeć	2015		2016		2017		2018		2019	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Kobiety	254	5,8	287	6,9	291	7,1	305	6,8	370	7,7
Mężczyźni	4144	93,8	3868	92,4	3791	92,5	4131	92,7	4431	91,9
Małoletni	18	0,4	30	0,7	18	0,4	19	0,4	22	0,5
Ogółem	4416	100,0	4185	100,0	4100	100,0	4455	100,0	4823	100,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Zespołu ds. Nietletnich i Patologii Wydziału Prewencji Komendy Wojewódzkiej Policji w Bydgoszczy.

Wpływ używek na stosowanie przemocy

Wśród czynników sprzyjających stosowaniu przemocy są używki: alkohol i inne środki odurzające⁵⁰. Liczba bezwzględna osób, które w latach 2015-2019 dopuściły się stosowania przemocy pod wpływem alkoholu jest podobna (średnio to ok. 2900 osób rocznie – tab. 8). Udział osób podejrzanych o stosowanie przemocy pod wpływem alkoholu w ogólnej liczbie prawdopodobnych sprawców zmniejsza się – od 70,2% w 2015 roku do 62,5% w 2019 roku. Rośnie w tej liczbie udział kobiet, tzn. coraz więcej kobiet stosuje przemoc od wpływem alkoholu.

⁵⁰ W dalszej części przywołano dane dotyczące przemocy w rodzinie pod wpływem alkoholu, bowiem nie są gromadzone statystyki odnoszące się do innych substancji psychoaktywnych.

Tabela 8. Liczba i procent osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie będących pod wpływem alkoholu w latach 2015-2019

Liczba osób	2015	2016	2017	2018	2019
Liczba osób podejrzanych o stosowanie przemocy - ogółem	4416	4185	4100	4455	4823
Liczba osób stosujących przemoc w rodzinie będących pod wpływem alkoholu	3094	2888	2687	2893	3012
Udział osób stosujących przemoc pod wpływem alkoholu w ogólnej liczbie osób stosujących przemoc	70,1	69,0	65,5	64,9	62,5
w tym:					
Kobiety	108	114	111	127	155
Mężczyźni	2985	2767	2572	2765	2856
Małoletni	1	7	4	1	1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Zespołu ds. Nietletnich i Patologii Wydziału Prewencji Komendy Wojewódzkiej Policji w Bydgoszczy.

Rozwiązania stosowane wobec osób stosujących przemoc

Stosowanie przemocy coraz częściej skutkuje zatrzymaniem osób podejrzanych – z 21,6% w 2015 roku do 27,4% w 2019 roku (tab. 9). Oznacza to, że coraz częściej Policja uznaje za zasadne natychmiastowe odseparowanie sprawcy przemocy i jego ofiary.

Tabela 9. Liczba osób zatrzymanych ze względu na podejrzenie stosowania w latach 2015-2019, z podziałem na płeć osób (prawdopodobnie) stosujących przemoc

Zatrzymani sprawcy przemocy	2015		2016		2017		2018		2019	
	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%	Liczba	%
Kobiety	33	3,5	36	3,8	35	3,5	45	3,9	47	3,6
Mężczyźni	919	96,4	916	95,7	966	96,3	1117	96,0	1271	96,3
Małoletni	1	0,1	5	0,5	2	0,2	2	0,2	2	0,2
Ogółem zatrzymani	953	100,0	957	100,0	1003	100,0	1164	100,0	1320	100,0
Udział osób zatrzymanych w ogóle osób podejrzanych o stosowanie przemocy	-	21,6	-	22,9	-	24,5	-	26,1	-	27,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Zespołu ds. Nietletnich i Patologii Wydziału Prewencji Komendy Wojewódzkiej Policji w Bydgoszczy.

Jeśli porównać liczbę zatrzymań i zawiadomień o popełnieniu przestępstwa z użyciem przemocy w rodzinie art. 207 § 1 KK (które wynosiły odpowiednio 27,7% w porównaniu z liczbą

zatrzymań w 2018 roku i 29,3% w 2019 roku) należy uznać, że zatrzymania te są jedynie środkiem prewencyjnym i czasowym.

Relatywnie rzadko ZI/GR uznaje za zasadne zawiadomienie Policji, Prokuratury o popełnieniu przestępstwa z użyciem przemocy w rodzinie art. 207 § 1 Kodeksu Karnego – zawiadomienia dotyczyły 5,7% rodzin objętych procedurą w 2018 roku i 6,3% rodzin objętych procedurą w 2019 roku. Instrument ten wykorzystywany jest więc coraz częściej. Podobnie często ZI/GR korzystają z możliwości wystąpienia do Sądu Rodzinnego o wgląd w sytuację dziecka w związku z użyciem przemocy w rodzinie. ZI/GR chętniej natomiast korzystają z możliwości wnioskowania do komisji rozwiązywania problemów alkoholowych o podjęcie działań zobowiązujących osobę uzależnioną od alkoholu do podjęcia leczenia.

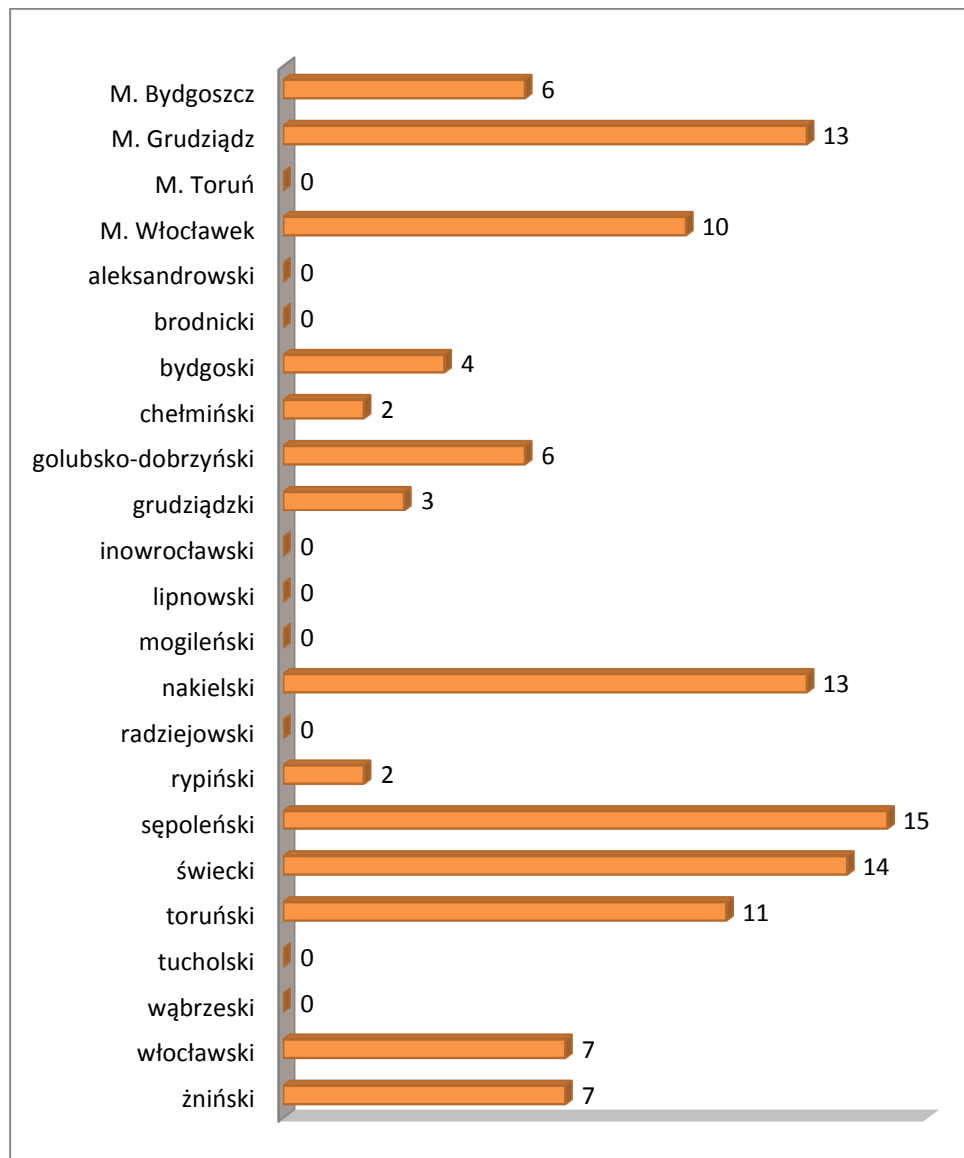
Tabela 10. Liczba interwencji ZI/GR na stosowanie przemocy w rodzinie w latach 2018-2019

Rodzaj interwencji	2018	2019
Zawiadomienia Policji, Prokuratury o popełnieniu przestępstwa z użyciem przemocy w rodzinie art. 207 § 1 KK	323	387
Wniosek do Sądu Rodzinnego w związku z użyciem przemocy w rodzinie:		
o wgląd w sytuację dziecka art. 109 § 2 KRiO	327	392
o ograniczenie władzy rodzicielskiej art. 109 § 2 KRiO	10	9
o pozbawienie władzy rodzicielskiej art. 111 KRiO	8	4
Liczba wniosków przekazanych do GKRPA/MKRPA o podjęcie działań zobowiązujących osobę uzależnioną od alkoholu do podjęcia leczenia	706	938

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Polityki Społecznej Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego, Raport – Przemoc w rodzinie – zawiadamianie sądów/prokuratury 2018-2019.

Tylko wyjątkowo grupy robocze występują natomiast o ograniczenie lub pozbawienie władzy rodzicielskiej – zarówno w 2018, jak i 2019 roku było to kilkanaście przypadków (tab. 10). W wyniku interwencji w 2019 opiekunom zostało odebranych 113 dzieci (wyk. 3). Najwięcej dzieci odebrano w powiatach sępoleńskim, świeckim, nakielskim, toruńskim oraz powiatach grodzkich: grudziądzkim i włocławskim. W 9 powiatach nie zastosowano takiego rozwiązania.

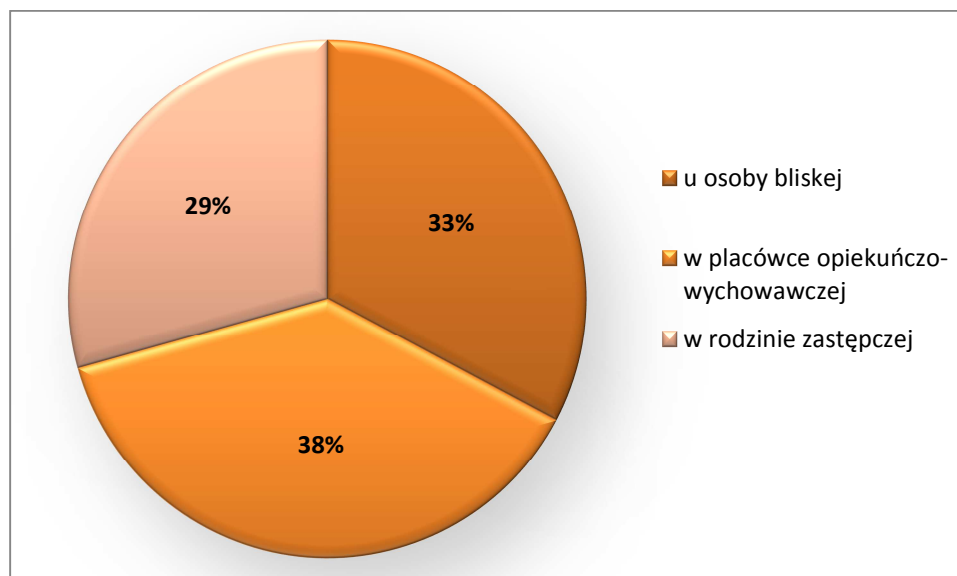
Wykres 3. Odebrane dzieci według powiatów w 2019 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Polityki Społecznej Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego.

Dzieci umieszczano w placówkach opiekuńczo-wychowawczych lub u osoby bliskiej. Nieco rzadziej trafiały one do rodziny zastępczej (wyk. 4).

Wykres 4. Miejsce umieszczenia dzieci po odebraniu ich rodzicom w 2019 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Polityki Społecznej Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego.

Do realizacji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych przystępuje bardzo nieliczna grupa osób w porównaniu z liczbą osób stosujących przemoc, objętych działaniami ZI/GR. W prawie połowie powiatów (11) taki program nie był realizowany. Od 2015 roku wzrosła skuteczność tych programów mierzona udziałem osób, które go ukończyły. Na ogół bardziej konsekwentne w tych działaniach są kobiety – kończy ich proporcjonalnie przeciętnie więcej niż mężczyzn (z wyjątkiem 2018 roku). Jest to bardzo mała grupa – liczba kobiet przystępujących do programu waha się od 5 do 9 rocznie.

Jeszcze skromniej wygląda oferta służąca pracy z osobami stosującymi przemoc w rodzinie. W 2016 roku wzrosła (z 6 do 10) liczba edycji programów edukacyjno-korekcyjnych i od tamtej pory utrzymuje się na zbliżonym poziomie (tab. 11). W ciągu ostatnich 5 lat nie udało się zrealizować ani jednego programu psychologiczno-terapeutycznego.

Tabela 11. Programy dla osób stosujących przemoc w rodzinie

Rodzaje programów	2015	2016	2017	2018	2019
programy edukacyjno-korekcyjne – liczba edycji	6	10	11	9	10
programy psychologiczno-terapeutyczne – liczba edycji	0	0	0	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Polityki Społecznej Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego, Sprawozdania z realizacji KPPPWR za okres I 2015 r. -XII 2019 r.

Nie zmienia się znacząco liczba osób, które korzystają z programów edukacyjno-korekcyjnych, ani – od 2016 roku – udział w tej grupie osób, które ukończyły program (tab. 12)

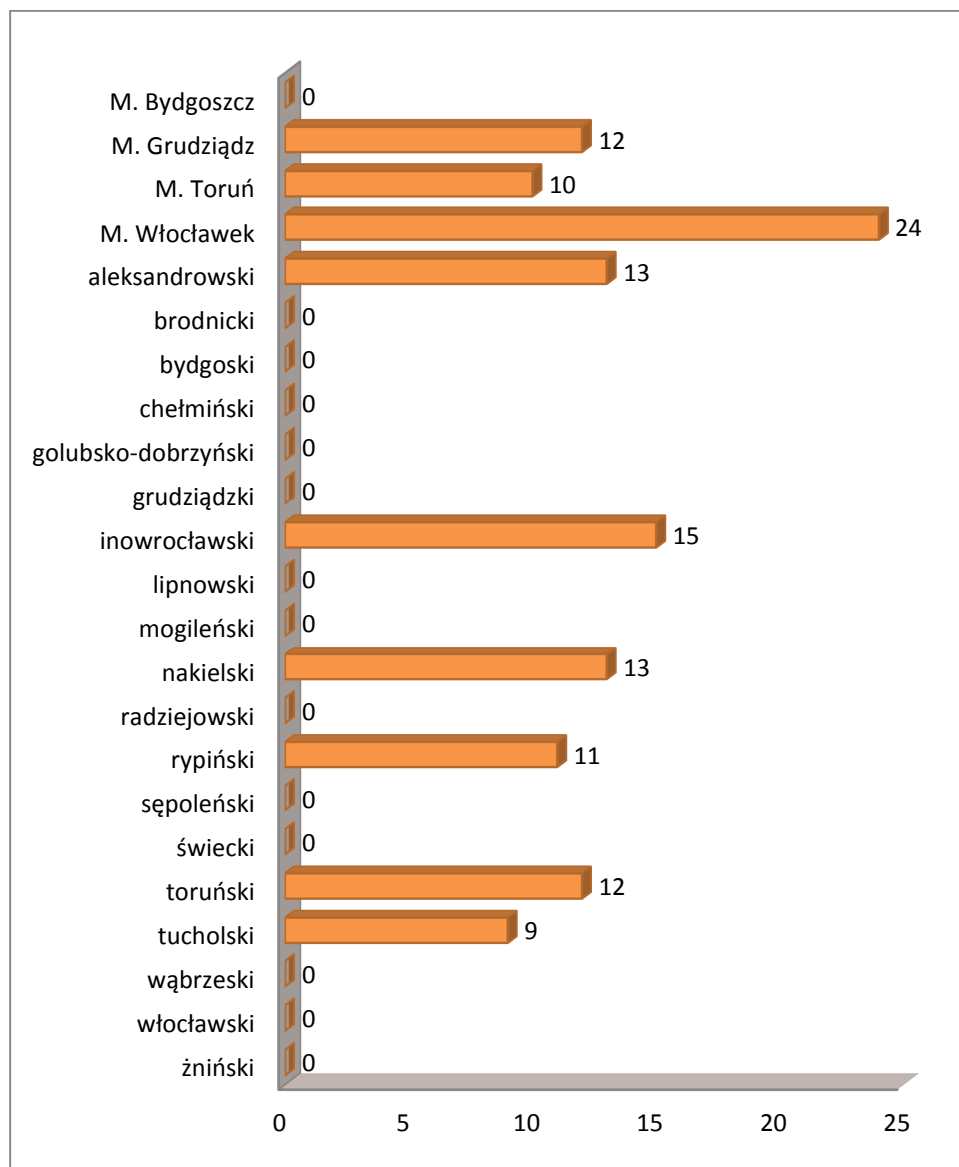
Tabela 12. Liczba osób korzystających z programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych

Liczba osób, które:	2015	2016	2017	2018	2019
przystąpiły do programu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych	100	138	130	120	119
ukończyły program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych	54	85	90	73	76
udział osób, które ukończyły program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w ogóle osób, które do niego przystąpiły (w %)	54,0%	61,6%	69,2%	60,8%	63,9%
Procent kobiety, które ukończyły program	60,0%	83,3%	100%	55,6%	100%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Polityki Społecznej Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego, Sprawozdania z realizacji KPPPwR za okres I 2015 r. -XII 2019 r.

Liczba osób, która wzięła udział w programach korekcyjno-edukacyjnych w poszczególnych powiatach mieściła się w zakresie od 9 do 24 (wyk. 5). Liczba ta nie ma związku z nasileniem zjawiska (nie jest tak, że programy realizowane są w powiatach, w których więcej osób stosujących przemoc włączono do systemu – sporządzono formularz D).

Wykres 5. Liczba uczestników programów korekcyjno-edukacyjnych w powiatach za rok 2019

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Polityki Społecznej Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego.

3.2. Organizacja instytucji przeciwdziałania przemocy w rodzinie w województwie kujawsko-pomorskim

We wszystkich gminach województwa funkcjonują zespoły interdyscyplinarne (tab. 13). Zespoły te chociaż obejmują swoją pracą coraz więcej rodzin i osób spotykają się na coraz mniejszej liczbie posiedzeń. Nie musi to być jednak oznaka spadku skuteczności działań ZI, ale zmiany organizacyjnej (rozpatrywanie kilku spraw na jednym posiedzeniu). Z roku na rok rośnie liczba rodzin, z którymi współpracują grupy robocze. Powoduje to, że rośnie także liczba posiedzeń grup. Zmiany te następują w innym tempie – to znaczy szybciej przyrasta liczba osób wymagających pomocy niż liczba posiedzeń, na których miałyby być one planowane i realizowane. W 2015 roku na 13067 posiedzeniach pracowano z 5032 rodzinami – średnio z jedną rodziną GR spotkała się 3 razy (średnia to 2,6 spotkania na sprawę), w kolejnych latach proporcje te wynosiły 2,5 w 2016 r., 2,7 w 2017 i 2018 r, a w 2019 roku średnia liczba spotkań na sprawę wynosiła 2,6.

Uwagę zwraca jeszcze jeden element. Liczba osób i rodzin objętych pomocą ZI/GR w danym roku jest różna od liczby sporządzonych formularzy A. Dzieje się tak dlatego, że część rodzin objęta jest pomocą dłużej niż przez jeden okres sprawozdawczy⁵¹. Można wnioskować, że członkowie ZI/GR są przeciążeni.

Tabela 13. Zespoły interdyscyplinarne i grupy robocze w województwie kujawsko-pomorskim

Wsparcie podstawowe	2015	2016	2017	2018	2019
Liczba utworzonych ZI	144	144	144	144	144
Liczba posiedzeń ZI	1000	979	888	809	822
Liczba utworzonych GR	3852	4001	3935	4448	5135
Liczba osób objętych pomocą GR – ogółem, w tym	13320	14963	14199	14400	15087
Kobiety	5451	5682	5529	5391	5948
Mężczyźni	4360	5053	4678	5061	5194
Dzieci	3509	4228	3992	3948	3945
Niepełnosprawni	696	873	882	869	861
Osoby starsze	926	1021	1031	1219	1384
Liczba rodzin objętych pomocą GR	5032	5321	4729	5219	5721
Liczba posiedzeń GR	13067	13440	13123	14059	15011

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Polityki Społecznej Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego

⁵¹ Obecny system gromadzenia danych nie umożliwia oceny, ile trwa czas pracy z rodziną, ani jaki jest udział osób/rodzin, które weszły do systemu pomocy w danym roku wśród osób/rodzin, w których pracują ZI/GR.

Obecnie osoby dotknięte przemocą mogą korzystać z pomocy 39 punktów konsultacyjnych – w 5 powiatach (Miasta Toruń i Włocławek oraz powiaty: chełmiński, grudziądzki i włocławski) nie ma ani jednego punktu konsultacyjnego (rys. 2). W jedynym powiecie, w którym nie funkcjonują ani punkty konsultacyjne, ani punkty lub ośrodki interwencji kryzysowej, tj. w powiecie włocławskim, działa punkt poradnictwa specjalistycznego dla osób i rodzin będących ofiarami przemocy lub znajdujących się w innej sytuacji kryzysowej.

Rysunek 2. Dostępność placówek specjalistycznych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Polityki Społecznej Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego

Zasoby infrastrukturalne zmieniły się nieznacznie w ostatnich pięciu latach (tab. 14). Powstały jednak punkty i ośrodki interwencji kryzysowej oraz punkty konsultacyjne (choć tylko część wykazywana jest przez ośrodki pomocy społecznej w sprawozdaniach rocznych będących podstawą Sprawozdania z realizacji KPPPwR).

Samorząd Województwa prowadził telefon zaufania Kujawsko-Pomorska Niebieska Linia, który obejmuje większość gmin województwa. Ze 144 gmin w województwie 15 nie podpisało porozumienia dotyczącego współpracy i współfinansowania Kujawsko-

Pomorskiej Niebieskiej Linii (KPNL). W tych gminach nie działają inne tego typu rozwiązania – w województwie działa dodatkowo w 9 gminach telefon zaufania, interwencyjny lub informacyjny są to jednak gminy, które równocześnie korzystają z KPNL. Zwiad badawczy wskazuje na to, że działające gminne telefony interwencyjne to zwykle telefony do ośrodka pomocy społecznej, zatem tylko część z nich jest czynna całą dobę.

Tabela 14. Infrastruktura służąca udzielaniu pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie

Rodzaje podmiotów	2015	2016	2017	2018	2019	2020*
punkty konsultacyjne	21	21	20	19	20	39
ośrodki interwencji kryzysowej (w tym całodobowe)	6 (4)	5 (3)	5 (3)	6 (3)	4 (2)	7(4)
punkty interwencji kryzysowej	0	0	0	1	8	8
inne placówki świadczące specjalistyczną pomoc (w tym całodobowe)	4 (2)	5 (3)	5 (3)	5 (3)	4 (2)	6 (2)
specjalistyczne ośrodki wsparcia	2	2	2	2	2	2
telefony zaufania, interwencyjne i informacyjne	27	21	23	18	9	-
mieszkania socjalne przyznane osobom dotkniętym przemocą	11	1	3	1	4	-

*Dane dla 2020 roku pochodzą z Rejestru Jednostek Specjalistycznego Poradnictwa w Województwie Kujawsko-Pomorskim w 2020 roku (stan na koniec czerwca 2020 r.)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Polityki Społecznej Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego, Sprawozdania z realizacji KPPPwR za okres I 2015 r. -XII 2019 r. oraz Rejestru Jednostek Specjalistycznego Poradnictwa w Województwie Kujawsko-Pomorskim w 2020 roku.

W ciągu ostatnich 5 lat zwiększyła się liczba miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej innych niż całodobowe. Zmienna jest liczba miejsc w placówkach świadczących specjalistyczną pomoc – liczba ta spadła o połowę między 2018 i 2019 rokiem. Stała jest natomiast liczba miejsc w specjalistycznych ośrodkach wsparcia.

Tabela 15. Liczba miejsc dla osób doświadczających przemocy*

Korzystanie z oferty wsparcia	2015	2016	2017	2018	2019
Liczba miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej (w tym całodobowych)	25 (25)	17 (17)	14 (14)	74 (14)	71 (11)
Liczba miejsc w placówkach świadczących specjalistyczną pomoc (w tym całodobowo)	99 (37)	107 (43)	87 (43)	103 (43)	53 (36)
Liczba miejsc w SOW (w tym całodobowe)	20 (20)	20 (20)	20 (20)	20 (20)	20 (20)

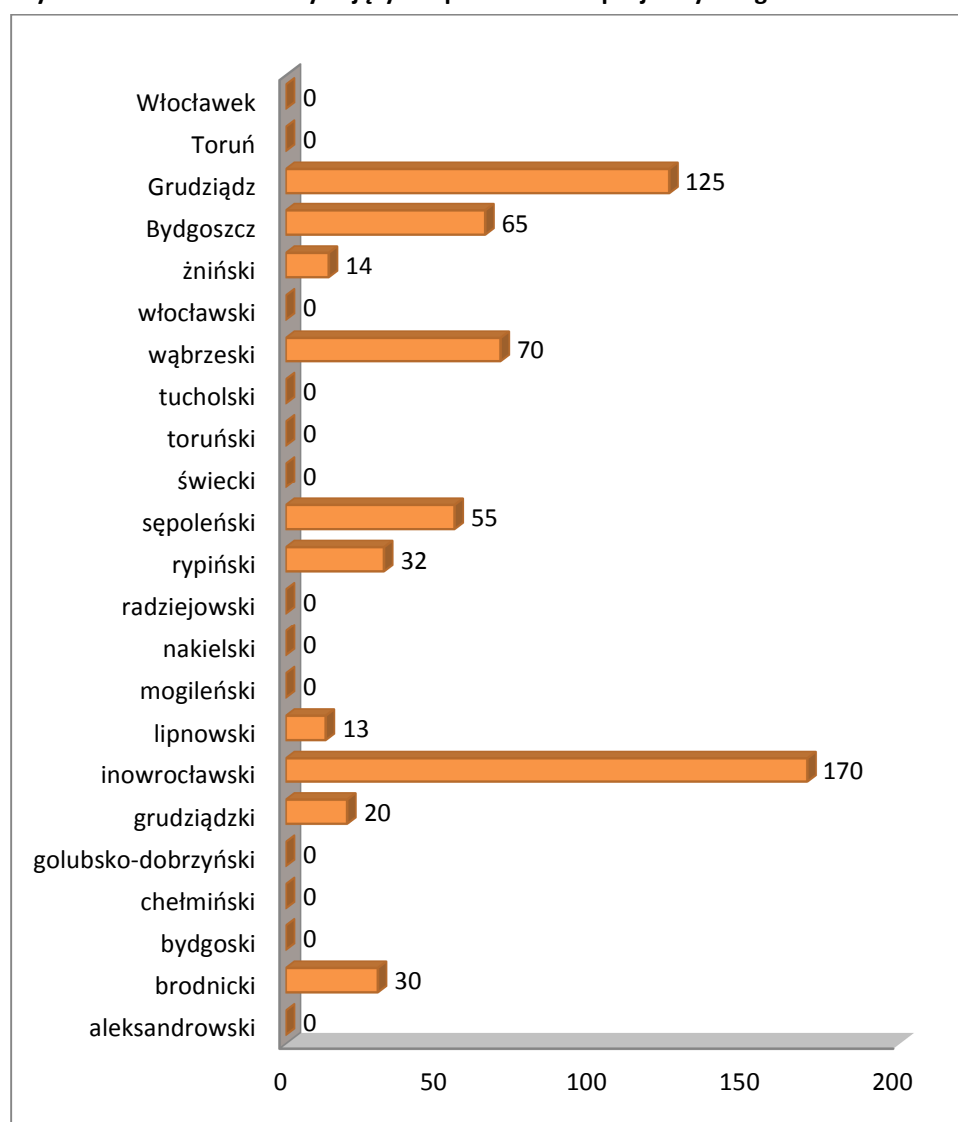
*Dane dotyczą wyłącznie infrastruktury wykazywanej w Sprawozdaniach z realizacji KPPPwR.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Polityki Społecznej Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego, Sprawozdania z realizacji KPPPwR za okres I 2015 r. -XII 2019 r.

Korzystanie z infrastruktury pomocowej

Podstawową formą wsparcia dla osób dotkniętych przemocą jest korzystanie ze specjalistycznego poradnictwa. Udział osób objętych poradnictwem specjalistycznym stanowi 57% wszystkich osób dotkniętych przemocą (w 2018 było to 60%). W wybranych gminach osoby dotknięte przemocą rzadziej niż gdzie indziej korzystają z poradnictwa (Inowrocław, Sicienko i Żnin) – w tych gminach jest ono zastępowane innymi formami wsparcia. Wynika z tego, że poradnictwo kompensuje (ma kompensować) brak innych form wsparcia. Działania prewencyjne w formie prowadzenia poradnictwa specjalistycznego prowadzone są w 10 na 23 powiaty (wyk. 6).

Wykres 6. Liczba osób korzystających z poradnictwa specjalistycznego w 2019 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Polityki Społecznej Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego

Mimo niemalejącego problemu przemocy coraz mniej osób korzysta z pomocy punktów konsultacyjnych, ośrodków interwencji kryzysowej lub innych placówek specjalistycznych. Z drugiej strony, nie zmienia się znacząco liczba osób, które korzystają z infrastruktury całodobowej (tab. 16). Jest to pośrednie wskazanie, że nie maleje zapotrzebowanie na taką infrastrukturę.

Tabela 16. Liczba osób korzystających z poszczególnych form wsparcia*

Korzystanie z oferty wsparcia	2015	2016	2017	2018	2019
Liczba osób, które skorzystały z poradnictwa specjalistycznego (poradnictwo medyczne, psychologiczne, prawne, socjalne, zawodowe i rodzinne)	6098	6291	5796	6718	6147
Liczba osób, które skorzystały z punktów konsultacyjnych	667	579	489	333	353
Liczba osób, które skorzystały z miejsc z ośrodkach interwencji kryzysowej (w tym całodobowych)	184 (28)	141 (8)	127 (8)	195 (6)	160 (0)
Liczba osób, które skorzystały z miejsc w punktach interwencji kryzysowej	0	0	0	55	43
Liczba osób, które skorzystały z miejsc placówkach świadczących specjalistyczną pomoc (w tym całodobowo)	814 (128)	350 (142)	295 (122)	254 (136)	149 (132)
Liczba osób, które skorzystały z miejsc w SOW (w tym całodobowo)	483 (91)	432 (75)	397 (70)	465 (82)	346 (81)

*Dane dotyczą wyłącznie infrastruktury wykazywanej w Sprawozdaniach z realizacji KPPPwR.

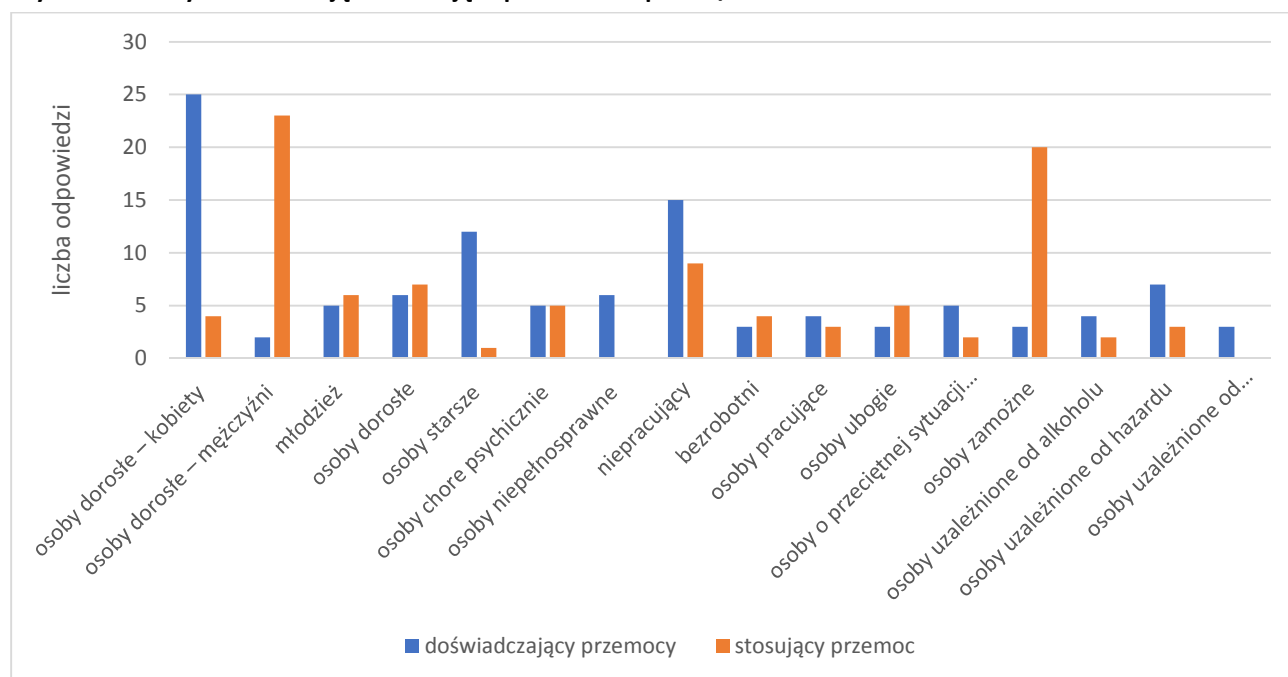
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Polityki Społecznej Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego, Sprawozdania z realizacji KPPPwR za okres I 2015 r. -XII 2019 r.

3.3. Czynniki sprzyjające i utrudniające skuteczną pomoc osobom doświadczającym przemocy w rodzinie – w ocenie członków zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych

Obraz przemocy w oczach członków ZI/GR

Opinie członków Zespołów Interdyscyplinarnych i Grup Roboczych poddanych badaniu kwestionariuszowemu⁵² potwierdzają obraz przemocy nakreślany wcześniej na podstawie statystyk publicznych (wykres 7). Zdaniem badanych najczęściej osobami doświadczającymi przemoc są kobiety, osoby niepracujące i osoby starsze. Rzadziej wskazywano na inne osoby dorosłe (bez względu na płeć) i młodzież. Najczęstszymi sprawcami przemocy mają być dorośli mężczyźni i osoby zamożne (częściej niż osoby ubogie lub w przeciętnej sytuacji materialnej). Wydaje się zatem, że w zależności ekonomicznej upatrują jednego z poważnych źródeł przemocy.

Wykres 7. Osoby doświadczające i stosujące przemoc w opinii ZI/GR

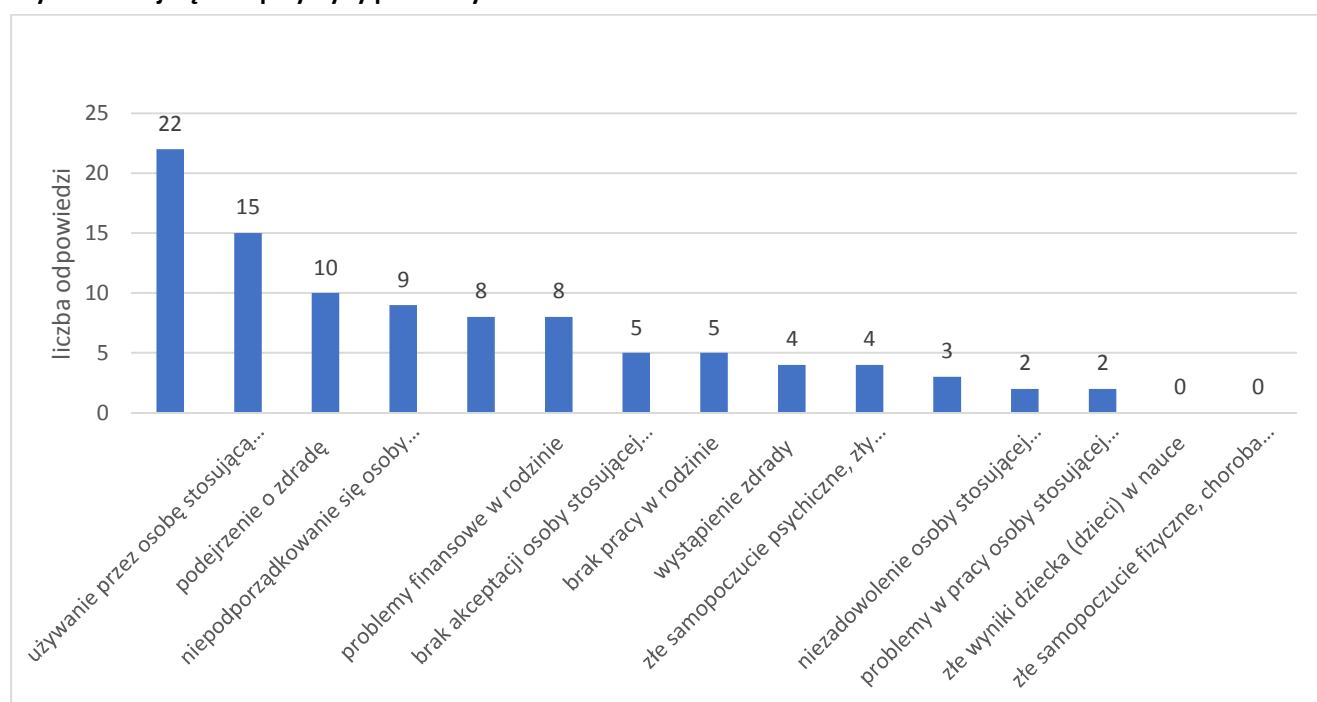

Źródło: opracowanie własne CAWI, Toruń 2020.

⁵² Badaniem objęto 32 osoby reprezentujące zespoły interdyscyplinarne i grupy robocze z 10 gmin wytypowanych na podstawie dwóch kryteriów: rodzaju gminy (wiejska/wiejsko-miejska/miejska), skali przemocy (duża/średnia/miała). W każdym z podregionów województwa wybrano po 2 gminy. Wytypowane gminy: podregion włocławski: 1. Baruchowo, 2. Włocławek, podregion bydgosko-toruński: 3. Sienko, 4. Toruń, podregion inowrocławski: 5. Gniewkowo, 6. Inowrocław, podregion grudziądzki: 7. Papowo Biskupie, 8. Chełmno, podregion świecki: 9. Tuchola, 10. Lniano.

Przyczynami przemocy mają być nadużywanie alkoholu lub innych substancji psychoaktywnych (wykres 8). Drugą grupę częstych przyczyn wiązano z reakcjami na zachowania ofiary przemocy – jej niepodporządkowanie, kierowane wobec niej podejrzenie o zdradę, pozostawanie pod wpływem alkoholu. I wreszcie, trzecią grupę czynników, miałyby stanowić problemy finansowe albo u osoby stosującej przemoc albo ogólnie zła sytuacja materialna rodziny. Pozostałe powody (stan emocjonalny osoby stosującej przemoc lub brak pracy) wymieniali tylko pojedynczy badani.

Wykres 8. Najczęstsze przyczyny przemocy w rodzinie

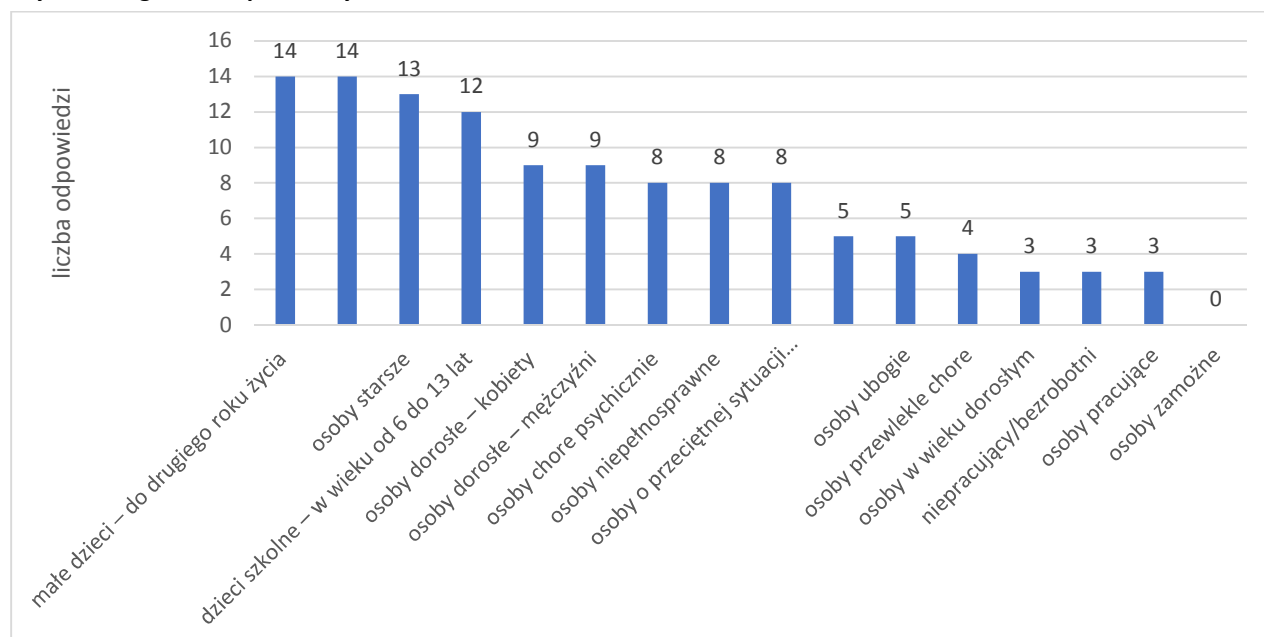
Źródło: opracowanie własne CAWI, Toruń 2020.

Badani są podzieleni, jeśli chodzi o ocenę roli osób trzecich (sąsiedzi, rodzina, znajomi) i ich wpływ na zgłoszenie przemocy w rodzinie. Wprawdzie co trzeci badany (11 osób) uznał, że pomoc takich osób ma duże znaczenie, ale przeważają ci, którzy uznali, że takie osoby niezbyt często podejmują działania pomocowe (zdaniem 14 osób) lub w ogóle tego nie robią (7 osób). Badani nie umieli ocenić, jak wiele przypadków nie jest zgłaszanych – 16 osób złożyło taką deklarację, pozostali (13 osób) przychylali się do opinii, że prawdopodobnie takich przypadków jest dużo więcej.

Szczególnie trudna jest sytuacja osób, które w opinii badanych specjalistów są narażone na doznawanie przemocy, ale jej nie zgłaszają (wykres 9). Poza dziećmi, taką grupą są osoby

starsze, ale także inne osoby niesamodzielne (np. osoby niepełnosprawne, chore psychicznie) oraz te, które relatywnie rzadko są ofiarami przemocy (dorośli mężczyźni).

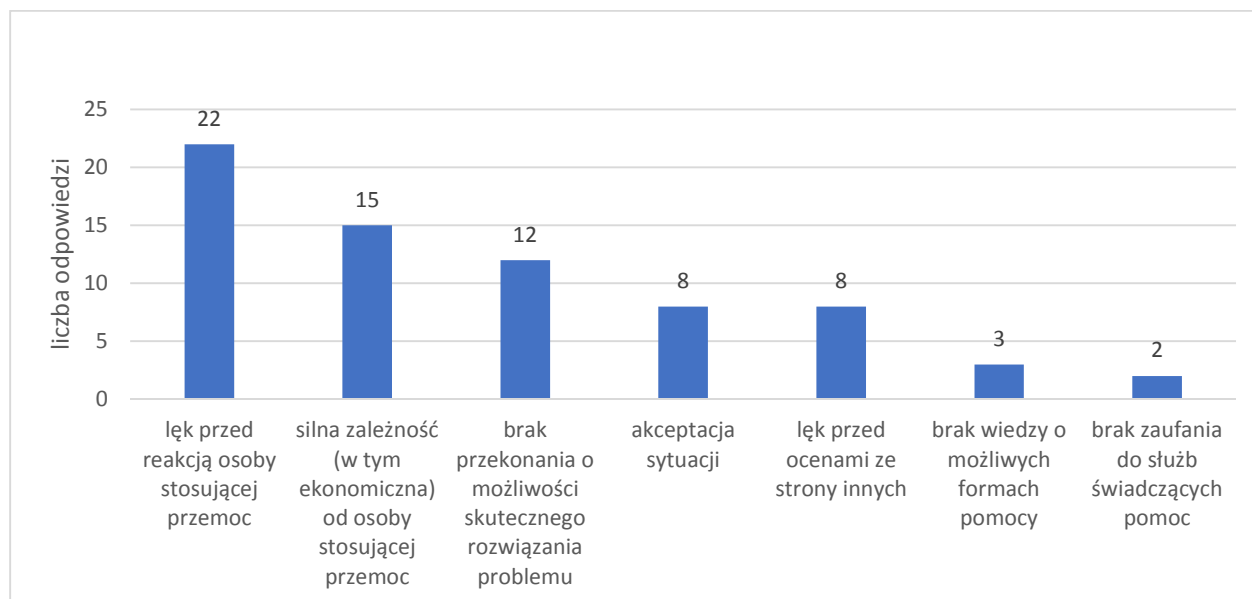
Wykres 9. Zgłaszanie przemocy w rodzinie

Źródło: opracowanie własne CAWI, Toruń 2020.

Przypadki przemocy nie są zgłaszane (wykres 10) przede wszystkim z obawy przed reakcją osoby stosującej przemoc, ale także z powodu silnej zależności (w tym ekonomicznej od osoby stosującej przemoc) oraz braku przekonania, że problem można skutecznie rozwiązać. Ważnymi barierami dla zgłaszania przemocy ma być też obawa przed ocenami ze strony innych i pogodzenie się z własną sytuacją. Tylko wyjątkowo przyczyny miałyby mieć źródło w niewiedzy o dostępnej pomocy lub braku zaufania do tych, którzy ją świadczą.

Wykres 10. Najczęstsze przyczyny niezgłaszania przemocy

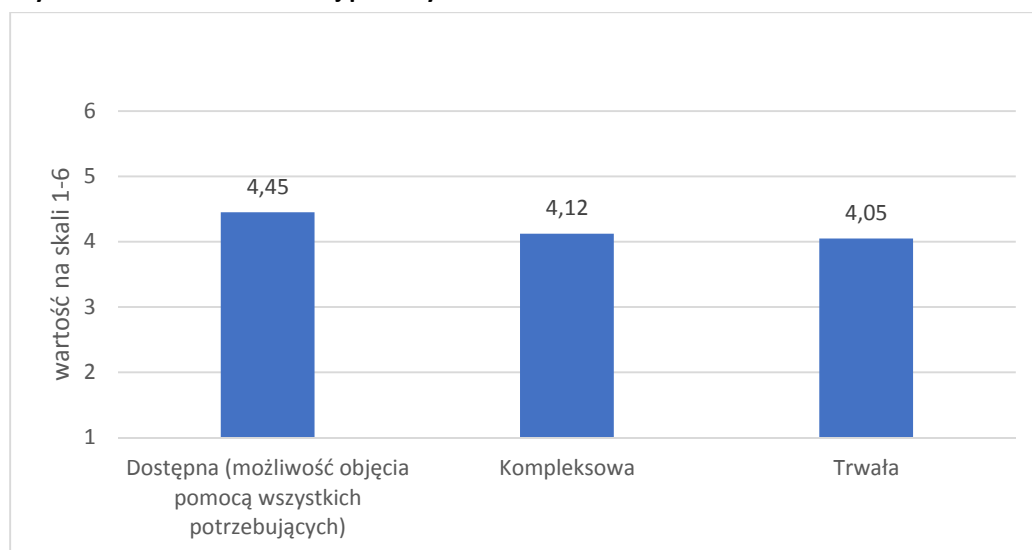

Źródło: opracowanie własne CAWI, Toruń 2020.

Ocena oferowanej pomocy

W ocenie badanych członków Zespołów Interdyscyplinarnych i Grup Roboczych pomoc dla osób doświadczających przemocy (wykres 11) jest raczej dostępna (średnia ocena dostępności wyniosła 4,45 w skali 1-6, gdzie 1 oznaczało, że dana cecha w ogóle nie występuje, a 6 – że w pełni opisuje oferowaną pomoc). Kompleksowość i trwałość pomocy oceniono jako dobre (średnie oceny wyniosły odpowiednio 4,12 i 4,05).

Wykres 11. Ocena oferowanej pomocy

Źródło: opracowanie własne CAWI, Toruń 2020.

Realizacji działań i rozwiązywaniu problemu przemocy w rodzinie mają sprzyjać w szczególności współpraca międzydyscyplinarna prowadząca do skoordynowanej pomocy świadczonej przez wysokiej jakości kadry. Oznacza to poza izolacją ofiary i sprawcy przemocy konieczność objęcia rodziny kompleksową pomocą, w tym działaniami terapeutycznym (także terapii uzależnień), usamodzielnienie osób doświadczających przemocy, początkowo przez przyznanie niezbędnych świadczeń socjalnych, a w dalszym etapie aktywizacji społeczno-zawodowej osób doświadczających przemocy.

Podobny obraz wyłania się z danych gromadzonych przez Samodzielny Zespół ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie Urzędu Wojewódzkiego w Bydgoszczy od 2017 r. Zespół ten bada, jak skuteczność pomocy osobom doznającym przemocy w rodzinie oceniają członkowie zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych (badani odnoszą się do listy czynników sprzyjających lub utrudniających skuteczną pomoc porządkując je według ważności).

Wśród czynników sprzyjających zwiększeniu skuteczności pomocy wymieniano (niezmiennie w tych latach) takie czynniki jak: kompleksowość pomocy, działanie systemowe i wspólne wszystkich służb zaangażowanych w pomoc osobom dotkniętym pomocą zarówno w odniesieniu do diagnozowania problemu, jak i planowania niezbędnych kroków (także wyprzedzające, czyli z myślą o tym, jak dokumentować zdarzenia) oraz swoboda działania niezależnie od zgody osoby doznającej przemocy (tab. 17).

Hierarchia wskazywanych czynników zmienia się tylko nieznacznie. W 2019 roku na znaczeniu zyskało przekonanie o konieczności podejmowania działań systemowych, nieznacznie natomiast obniżyły się oczekiwania związane z rzetelnością diagnozy sytuacji rodziny i uregulowań prawnych.

Tabela 17. Czynniki sprzyjające skutecznej pomocy w opinii członków ZI/GR*

Czynniki sprzyjające	2017	ranga	2018	ranga	2019	ranga
działania systemowe podejmowane wobec osób dotkniętych przemocą	1174	4	1249	4	2719	1
kompleksowa oferta dla osób doznających przemocy w rodzinie	1338	1	1533	1	1617	2
wsparcie policji (czynny udział w ZI/GR, wspólny monitoring i sporządzanie dokumentacji)	1174	4	1329	3	1383	3
opracowanie wspólnego planu pomocy w rodzinie, rzetelna diagnoza	1176	3	1338	2	1316	4
uregulowania prawne w obszarze PPWR	1212	2	1338	2	1302	5
prowadzenie na terenie gminy punktu konsultacyjnego	1022	5	1176	5	1175	6
możliwość wszczęcia procedury NK bez zgody osoby dotkniętej przemocą w rodzinie	937	7	1072	6	1156	7
prowadzenie działań profilaktycznych w placówkach oświatowych dla dzieci i rodziców	958	6	1034	7	1065	8
wzajemna znajomość przedstawicieli poszczególnych instytucji działających w obszarze PPWR	874	9	938	10	997	9
działania kierowane do osób stosujących przemoc w rodzinie, możliwość nakłonienia do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych	934	8	943	9	962	10
dokumentowanie przebiegu działań w ramach procedury NK pod kątem materiałów dowodowych w sprawie karnej	834	10	957	8	936	11
rozpowszechnianie informacji na temat podmiotów udzielających pomocy dotkniętym przemocą w rodzinie	bd	-	920	11	879	12
przychylność bezpośrednich przełożonych członków ZI/GR	bd	-	1533	1	794	13
znajomość personalna przez osobę doznającą przemocy osób pracujących na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie	543	11	711	12	644	14

*Członków ZI/GR poproszono wskazanie najważniejszych czynników. Postulowano się skalą 1-12 w roku 2017 i 1-14 w latach 2018-2019, w której im większa wartość, tym ważniejszy jest czynnik.

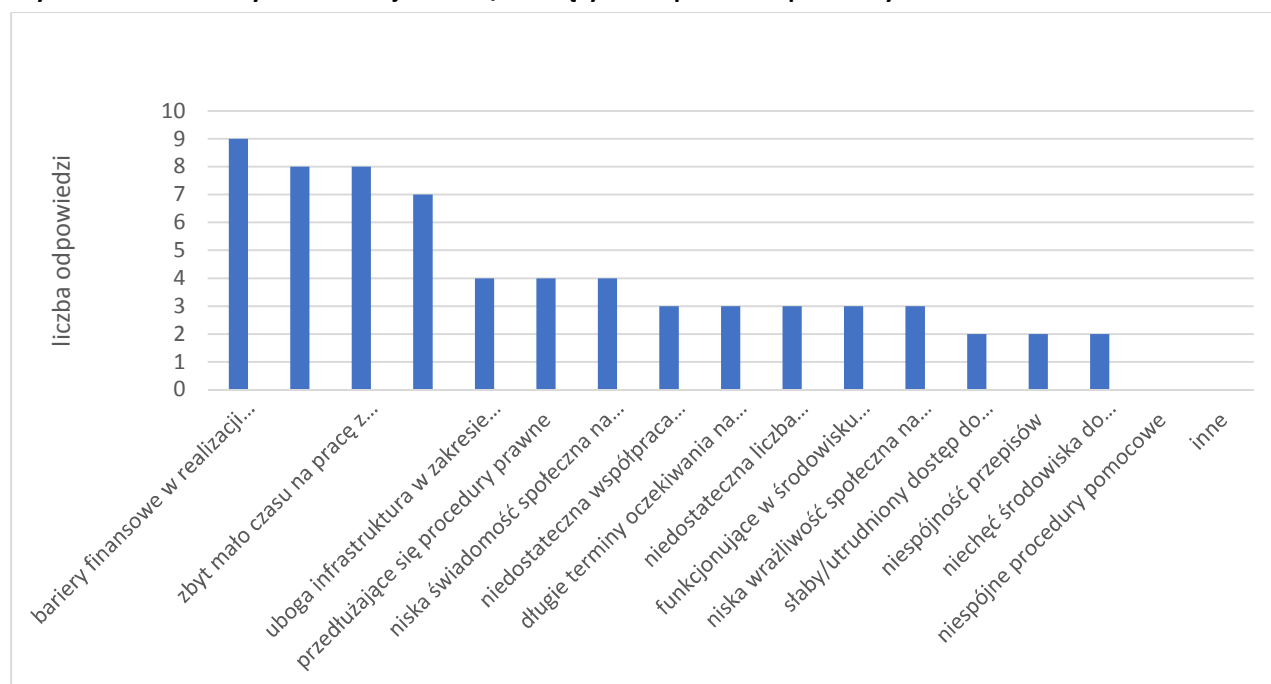
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Polityki Społecznej Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego.

O jakości oferowanej pomocy badani (w badaniu CAWI) wnioskuje z jednej strony na podstawie opinii samych korzystających z pomocy, a z drugiej na podstawie statystyk przemocy w ich gminach. Uznano, że oferowana pomoc w wystarczającym stopniu odpowiada potrzebom osób doznających i stosujących przemoc (średnia ocena 4,11 na skali 1-6, gdzie 1 oznaczało, że pomoc w ogóle nie odpowiada tym potrzebom, a 6 – że całkowicie im odpowiada). Na obniżenie tej oceny wpływa zwłaszcza długi czas oczekiwania przez rodziny na uzyskanie pomocy, co powoduje wycofywanie się osób doświadczających przemocy z tego procesu. Z drugiej strony zwracano uwagę na niewielką liczbę możliwych narzędzi, w szczególności narzędzi przymusu, które miałyby sprzyjać skuteczniejszej pracy ze sprawcami przemocy. Wreszcie, badani podkreślali, że na obniżenie skuteczności pomocy

wpływa też liczba pracowników, którzy mogą pracować z rodziną, przeciążenie członków ZI/GR oraz mała ilość działań podejmowanych poza ZI/GR, które byłyby dostępne (też finansowo) dla rodzin, w których występuje przemoc.

Wśród przeszkód dla skutecznego rozwiązywania problemu przemocy w rodzinie (wykres 12) widziano przede wszystkim bariery finansowe (to one powodują ograniczenia oferty pomocowej) oraz zbyt mało liczne kadry (wypalone zawodowo), pracujące w złych warunkach lokalowych. Mniej znaczące miałyby być braki infrastrukturalne i słaba współpraca międzyinstytucjonalna. Podobnie traktowano problem przedłużających się procedur prawnych lub długi czas oczekiwania na przyjęcie do specjalistów. Te są widziane raczej jako konsekwencje niedoborów finansowych i kadrowych.

Wykres 12. Przeszkody dla realizacji działań/rozwiązywania problemu przemocy w rodzinie

Źródło: opracowanie własne CAWI, Toruń 2020.

Inaczej widzieli to członkowie ZI/GR badani przez Samodzielny Zespół ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie Urzędu Wojewódzkiego w Bydgoszczy. Wśród czynników, które postrzegają jako utrudniające skuteczną pomoc osobom doznającym przemocy, znalazły się w szczególności te, które odnoszą się wprost do zachowań osób dotkniętych przemocą – brakiem ich motywacji do zmiany, ale także wycofywaniem się z działań pomocowych (wcześniej uznawano to za mniej znaczącą przeszkodę), co można wiązać z brakiem

skutecznej ochrony dla nich przed osobami stosującymi przemoc (tab. 18). W 2019 za bardziej dotkliwe przeszkody uznawano też brak narzędzi do egzekwowania obecności sprawcy przemocy w rodzinie na spotkaniach GR oraz niejasności proceduralne. Według badanych mniej odczuwalne jako bariera stało się przeciążenie obowiązkami, ograniczona dyspozycyjność członków ZI/GR, które wcześniej postrzegano jako jeden z głównych czynników utrudniających skuteczną pomoc.

Tabela 18. Czynniki utrudniające skuteczną pomoc w opinii członków ZI/GR*

Czynniki utrudniające	2017	ranga	2018	ranga	2019	ranga
brak motywacji osób doznających przemocy do podejmowania działań na rzecz zmiany sytuacji swojej i dzieci	1221	2	1292	3	1578	1
niewystarczająca ochrona osób doznających przemocy, niska skuteczność w odizolowaniu sprawców od ofiar	1273	1	1403	1	1364	2
wycofanie przez osobę doznającą przemocy w prowadzonych działaniach pomocowych	1151	4	1188	9	1300	3
brak narzędzi do egzekwowania obecności sprawcy przemocy w rodzinie na spotkaniach GR	1144	5	1221	5	1273	4
brak środków na zatrudnienie specjalistów	1198	3	1266	4	1264	5
zbiurokratyzowane i niejasne przepisy prawa, nieprecyzyjne procedury postępowania	1114	7	1213	7	1248	6
przewlekłość postępowań prokuratorskich i sądowych	1131	6	1217	6	1219	7
przeciążenie obowiązkami, ograniczona dyspozycyjność członków ZI/GR	bd	-	1295	2	1186	8
brak bazy mieszkań socjalnych, zabezpieczenia miejsc hostelowych	bd	-	1194	8	1119	9
brak środków finansowych na działalność ZI/GR	989	8	1094	10	1081	10
brak aktywności w pracach ZI/GR przedstawicieli służby zdrowia i oświaty	871	11	822	13	923	11
brak zabezpieczenia finansowego i uregulowań do superwizji dla pracowników realizujących zadania PPWR	876	10	907	11	913	12
stereotypy zw. z przemocą w rodzinie – społeczna akceptacja zachowań przemocowych	896	9	862	12	903	13
trudność w gromadzeniu dokumentacji w ramach procedury NK	702	12	708	14	736	14

*Członków ZI/GR poproszono wskazanie najważniejszych czynników. Postęgowano się skalą 1-12 w roku 2017 i 1-14 w latach 2018-2019, w której im większa wartość, tym ważniejszy jest czynnik.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Polityki Społecznej Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego.

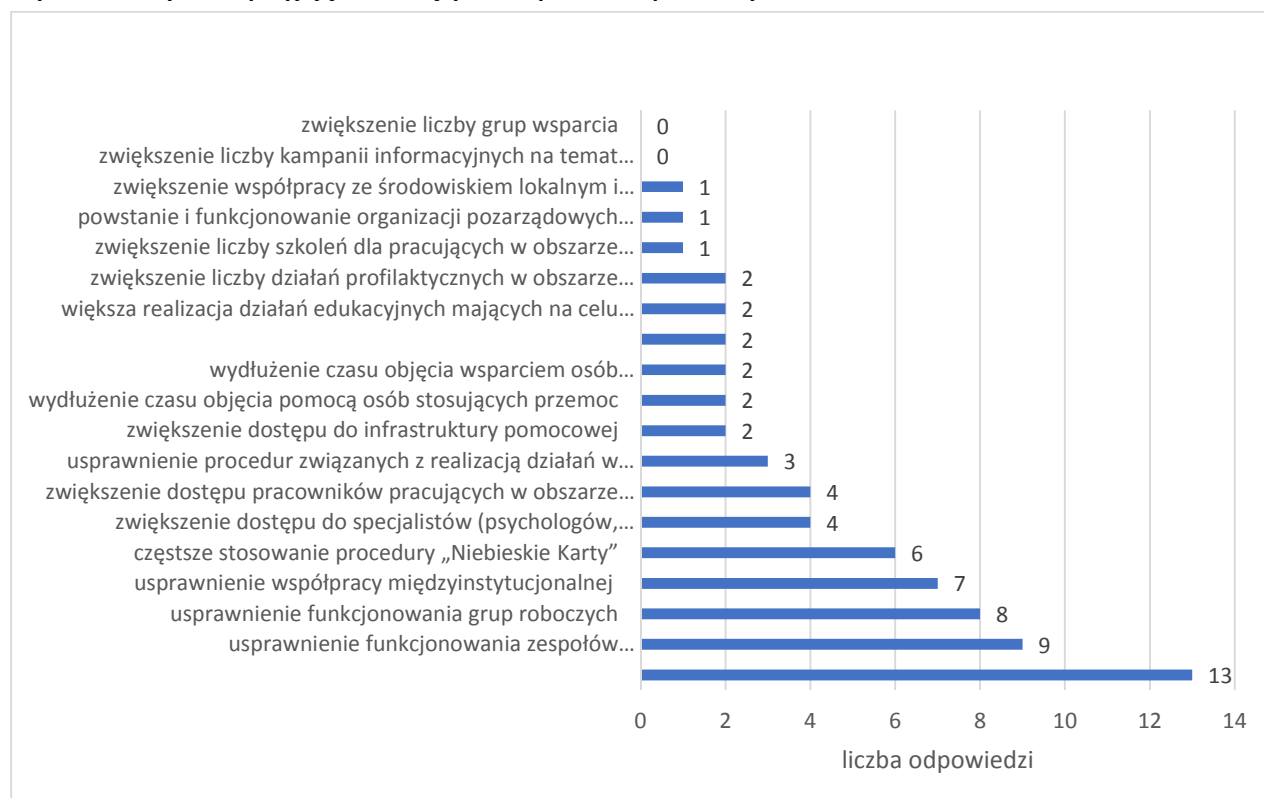
Czynniki zwiększające skuteczność pomocy

Jeśli wskazywano na obszary wymagające wzmocnienia, to były one odpowiedzią na wymienione wcześniej deficyty. Podkreślano potrzebę większej liczby ofert pomocy dla osób doświadczających przemocy, zwłaszcza brak ofert w miejscu zamieszkania i brak zasobów materialnych – mieszkań – pozwalających na szybkie odizolowanie ich od sprawców przemocy lub brak skutecznego wdrażania sądowych środków zapobiegawczych (natychmiastowa izolacja/eksmisja sprawcy przemocy). Z drugiej strony, podkreślano, że braki dotyczą też pracy ze sprawcami – za mało jest programów korekcyjno-edukacyjnych i grup terapeutycznych. Brakować ma także rozwiązań ochronnych dla pozostałych członków rodziny, na przykład systemu ochronnego dla dzieci, realizowanego w szkołach („dzieci po

całonocnych awanturach w domu, są jeszcze karane w szkole niskimi ocenami lub uwagami”).

Wśród czynników sprzyjających skutecznemu rozwiązywaniu problemu przemocy wskazywano przede wszystkim na rozwój kadr (zwiększenie liczby kompetentnych pracowników) oraz usprawnienie funkcjonowania grup roboczych i zespołów interdyscyplinarnych przez wzmocnienie kadrowe, ale także przez współpracę międzyinstytucjonalną i dostęp do szerszej oferty usług dla rodzin (wyk. 13).

Wykres 13. Czynniki sprzyjające rozwiązywaniu problemu przemocy w rodzinie

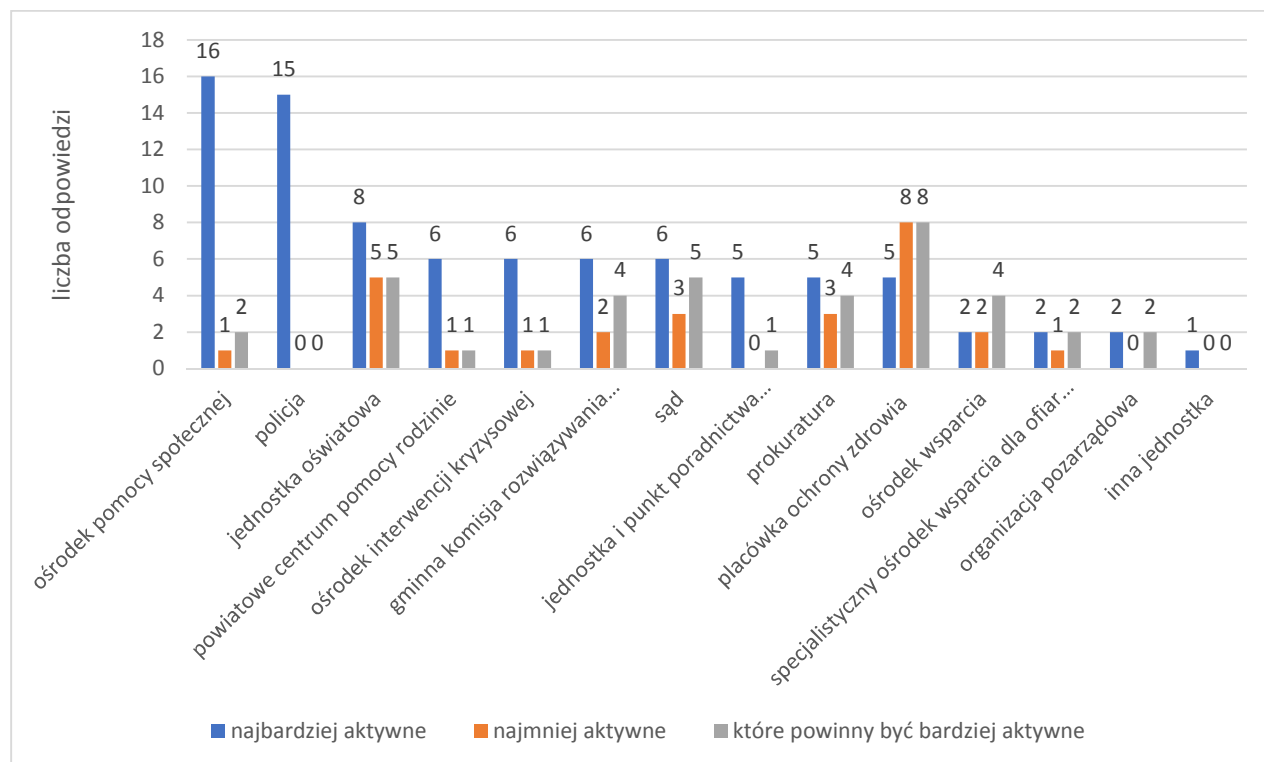

Źródło: opracowanie własne CAWI, Toruń 2020.

Współpraca międzyinstytucjonalna

W ocenie badanych poszczególne instytucje, które powinny działać na rzecz rodzin, w których występuje przemoc różnią się pod względem aktywności (wyk. 14). Najbardziej aktywne są ośrodki pomocy społecznej i Policja, a najmniej placówki ochrony zdrowia i jednostki oświatowe. Większa aktywność oczekiwana jest zwłaszcza ze strony ośrodków zdrowia, szkół, sądów oraz komisji rozwiązywania problemów alkoholowych.

Wykres 14. Współpraca międzyinstytucjonalna

Źródło: opracowanie własne CAWI, Toruń 2020.

We współpracę międzyinstytucjonalną w zakresie przeciwdziałania przemocy angażują się przede wszystkim ośrodki pomocy społecznej i Policja. Współpraca ta jest skuteczna przede wszystkim dzięki zawiązywaniu więzi między konkretnymi osobami z tych instytucji – sprzyja to łatwości komunikacji oraz zwiększeniu decyzyjności. Natomiast współpraca z innymi instytucjami – zwłaszcza szkołami i ośrodkami zdrowia – oceniana jest jako poprawna, ale bez wpływu na skuteczność rozwiązywania problemu przemocy w rodzinie. Ich rolą mogłoby być w opinii badanych przede wszystkim wczesne diagnozowanie występowania przemocy, a w przypadku szkół, praca z dziećmi i rodzinami. Jednak taką funkcję widzi dla siebie niewiele z tych instytucji. Powoduje to, że członkowie ZI/GR tym bardziej mają poczucie, że nie wykorzystywane są w pełni zasoby, jakimi – być może – dysponuje gmina.

Tym, co jest cenne we współpracy międzyinstytucjonalnej jest przede wszystkim możliwość udzielania kompleksowej pomocy rodzinie na podstawie wszechstronnej, pogłębionej i trafnej diagnozy. Słabością miałyby być natomiast rozproszenie odpowiedzialności poszczególnych instytucji, nadmierne obciążenie pracowników (dodatkowe zadania) wobec niedoborów kadrowych oraz procedury formalne utrudniające sprawną współpracę, w tym przepływ informacji. Badani nie umieli sformułować recepty na działania, które

eliminowałyby wskazane słabości. Chętniej mówili o tym, że wypracowanie takiej współpracy wymaga czasu pozwalającego na wykształcenie się więzi między pracownikami poszczególnych instytucji i wypracowaniu kanałów przekazywania informacji.

Badani zwracali uwagę na konieczne zmiany obecnych rozwiązań prawnych, w tym w szczególności konieczność wprowadzenia rozwiązań, które sprawiałyby, że kara za stosowanie przemocy w rodzinie jest nieuchronna i bezwzględnie egzekwowana.

3. Postawy mieszkańców województwa

Badaniem objęto 500 dorosłych mieszkańców województwa kujawsko-pomorskiego. Próba miała charakter reprezentatywny, tzn. zachowano proporcje płci i wieku charakterystyczne dla struktury społecznej województwa kujawsko-pomorskiego. Niemalże połowa (47,8% - 239 osób) respondentów miało wykształcenie średnie, kolejnymi licznymi kategoriami były – wykształcenie zasadnicze zawodowe (21,4 % - 107 osób) oraz wyższe (19% - 95 osób). Blisko połowa badanych (245 osób) pracuje zawodowo, a kolejne 10% (49) badanych deklaruje, że prowadzi swoją własną działalność gospodarczą. Pozostali nie pracowali, w tym 105 osoby to emeryci lub renciści a 23 to bezrobotni. Nieco ponad połowa badanych (258 osób) oceniała swoją sytuację materialną na przeciętną – ich zarobki wystarczają na potrzeby codzienne, jednakże muszą oszczędzać na poważniejsze zakupy. Ponad 1/5 (97) to osoby raczej ubogie – muszą bardzo oszczędnie gospodarować finansami. Najczęściej w skład gospodarstwa domowego wchodziły dwie lub trzy osoby (zadeklarowało tak 324 respondentów).

3.1. Społeczne przyzwolenie na przemoc

Ogólnie rzecz biorąc, zgoda na stosowanie przemocy jest niewielka. Są od tej reguły jednak wyjątki. Co czwarty mieszkaniec uznał, że dozwolone są takie formy przemocy jak klaps, co ósmy – uznał, że nie istnieje coś takiego jak gwałt w małżeństwie, a co dziesiąty, że w małżeństwie nie istnieje własność prywatna (tab. 19). Mieszkańcy różnią się pod względem przyzwolenia na przemoc przede wszystkim ze względu na wykształcenie, wiek, płeć. Jest ono większe w grupie mieszkańców z niższym wykształceniem (podstawowym, gimnazjalnym i zawodowym). Im badani byli starsi, tym łatwiej akceptowali różne formy przemocy. Mężczyźni byli trochę bardziej skłonni do ignorowania zachowań przemocowych.

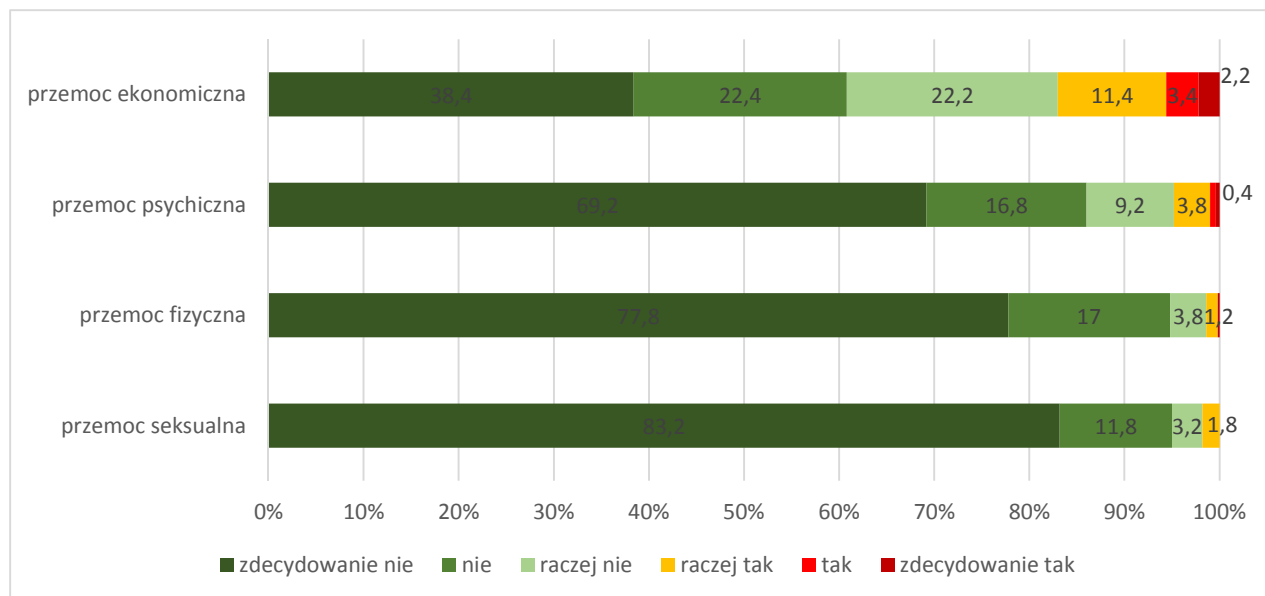
Tabela 19. Społeczna akceptacja poszczególnych form przemocy

Twierdzenie	Liczba odpowiedzi twierdzących	Procent badanych
Klaps to nie przemoc, a metoda wychowawcza	132	26,4%
Coś takiego jak gwałt w małżeństwie polegający na zgwałceniu męża przez żonę nie istnieje	60	12,0%
W małżeństwie prywatna własność nie istnieje – mąż ma prawo robić z rzeczami żony co zechce	45	9,0%
Coś takiego jak gwałt w małżeństwie polegający na zgwałceniu żony przez męża nie istnieje	39	7,8%
Gdy w domu dochodzi do kłótni, to obrażanie męża/partnera, przez żonę/partnerkę, wyzwiska pod jego adresem są czymś normalnym	37	7,4%
Gdy w domu dochodzi do kłótni, to obrażanie żony/partnerki, przez męża/partnera, wyzwiska pod jej adresem są czymś normalnym	36	7,2%
W małżeństwie prywatna własność nie istnieje – żona ma prawo robić z rzeczami męża co zechce	31	6,2%
Jeśli żonie, partnerce zdarzy się uderzyć męża, partnera to jeszcze nie jest przemoc	31	6,2%
Jeśli mężowi, partnerowi zdarzy się uderzyć żonę, partnerkę to jeszcze nie jest przemoc	21	4,2%

Źródło: Badanie mieszkańców województwa (CATI), Toruń 2020.

Niezależnie od tego, jakiej sfery miałyby dotyczyć przemoc – czy miałyby charakter przemocy seksualnej, fizycznej, psychicznej czy ekonomicznej – przeważają opinie, że jest ona niedopuszczalna. Większość mieszkańców uznaje, że nie ma okoliczności uzasadniających zachowania przemocowe (wyk. 15). Wyjątkiem jest jednak przemoc ekonomiczna – tu częściej pojawia się przyzwolenie na to, by sięgać po własność prywatną partnera.

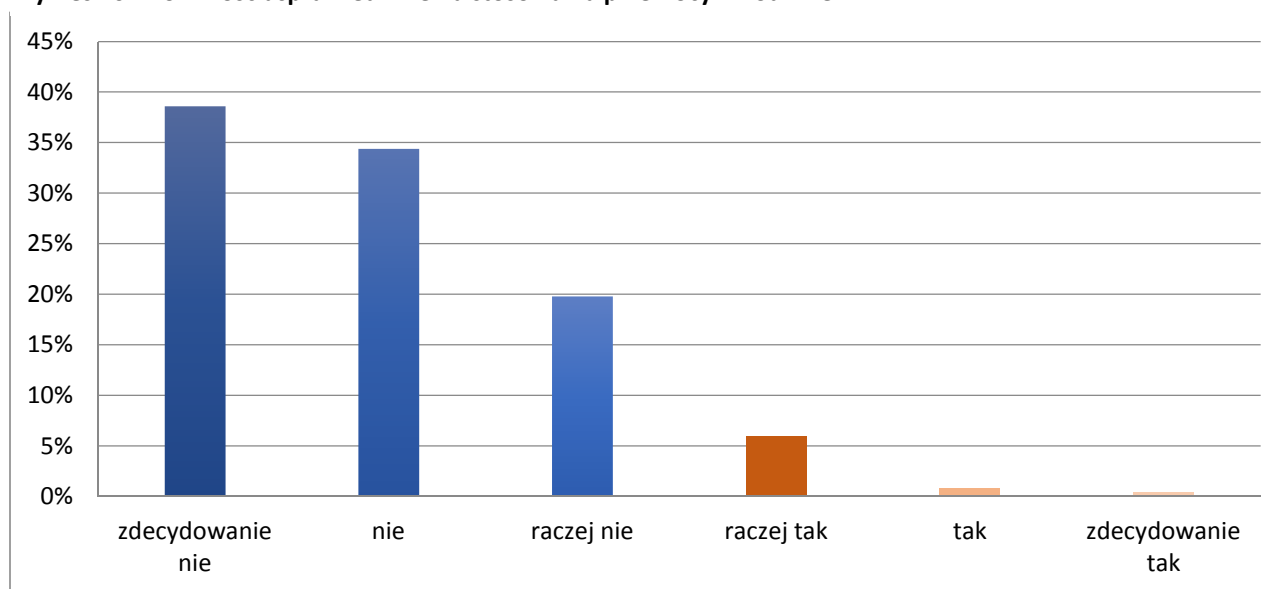
Wykres 15. Istnienie okoliczności uzasadniających zachowania przemocowe

Źródło: Badanie mieszkańców województwa (CATI), Toruń 2020.

Zdecydowana większość mieszkańców (92,8%) uważa, że nie wolno stosować przemyśle wobec bliskich (wyk. 16). Osobami, które sądziły przeciwnie (36 osób) byli przede wszystkim mężczyźni oraz kobiety z niskim wykształceniem. Sądy tych osób są spójne – to osoby, które jednocześnie swobodniej definiują przemoc (rozszerzają granice tego, co nie jest przemocą) i łatwiej znajdują uzasadnienia dla stosowanych form przemyśle.

Wykres 16. Możliwość usprawiedliwienia stosowania przemyśle w rodzinie

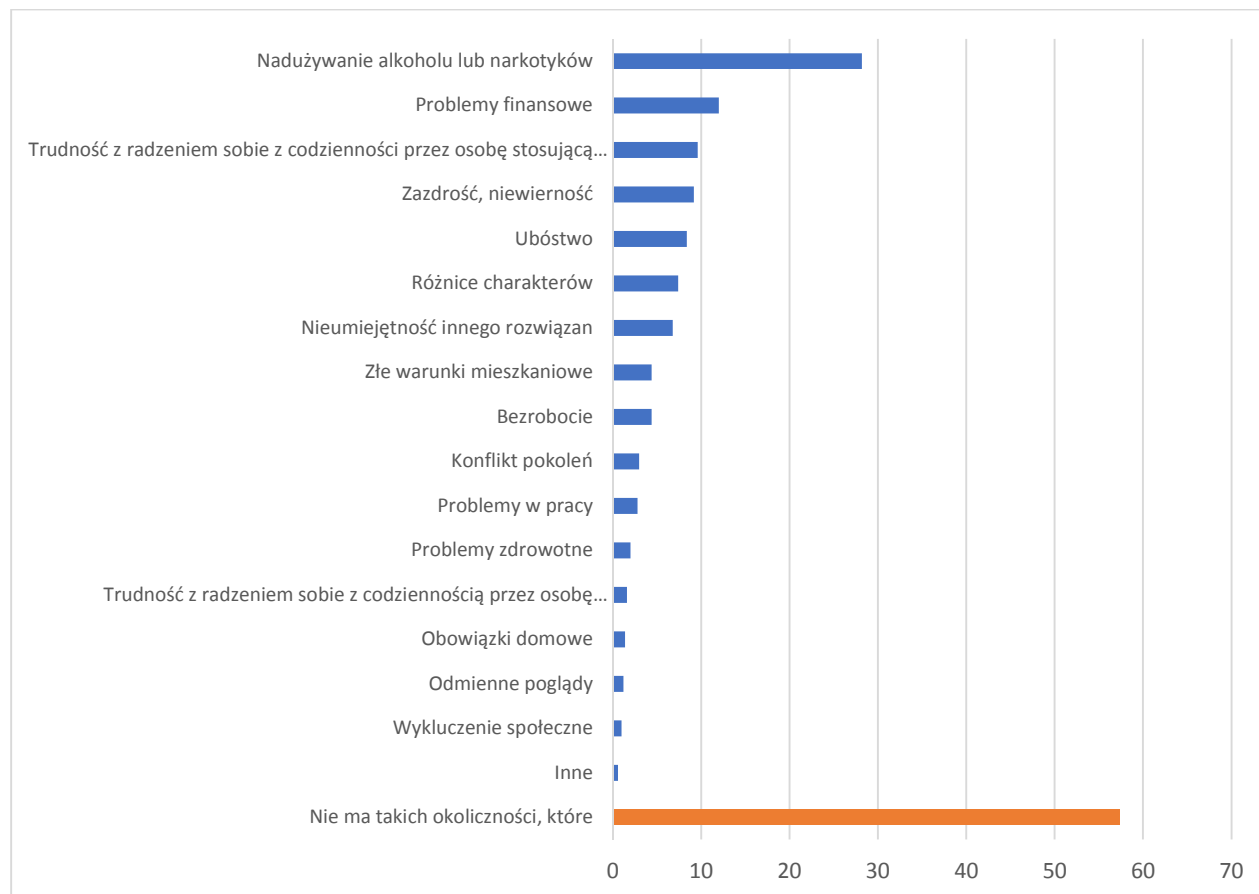

Źródło: Badanie mieszkańców województwa (CATI), Toruń 2020.

Według badanych mieszkańców najczęściej dochodzi do przemyśle pod wpływem nadużywania alkoholu lub innych substancji psychoaktywnych, problemów finansowych lub doznawanego ubóstwa. Inne czynniki często wpływające na stosowanie przemyśle to

niezdolność do radzenia sobie z codziennością przez osoby stosujące przemoc, konflikty między członkami rodziny i nieumiejętność ich rozwiązywania oraz brak zaufania lub podejrzenie zdrady (wyk. 17).

Wykres 17. Wskazywane czynniki powodujące przemoc w rodzinie

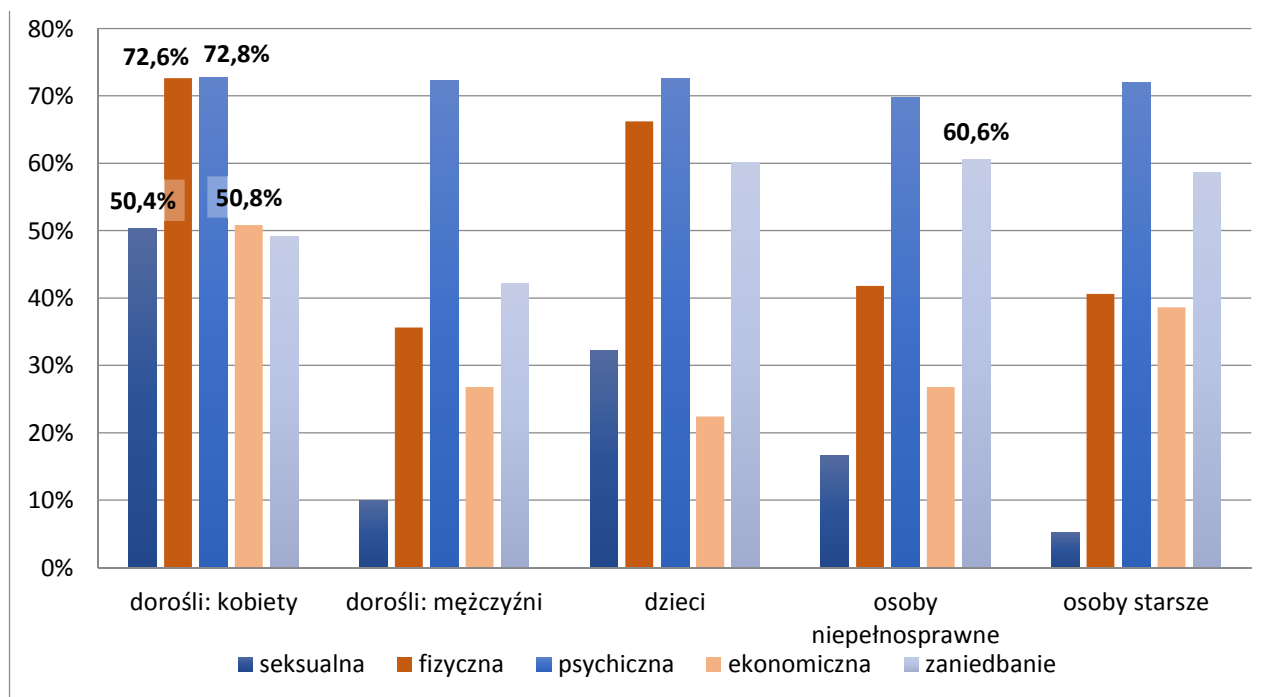

Źródło: Badanie mieszkańców województwa (CATI), Toruń 2020.

4.2. Grupy narażone na doświadczanie przemocy

Według badanych najbardziej narażeni na doświadczanie przemocy w rodzinie są kobiety i dzieci. Mają one padać ofiarami zwłaszcza przemocy fizycznej oraz seksualnej. Kobiety, osoby starsze i dzieci są najbardziej narażone na przemoc ekonomiczną. Na zaniedbanie narażone są osoby uzależnione od swoich opiekunów: dzieci, osoby niepełnosprawne oraz osoby strasze (wyk. 18). Inną wrażliwością cechują się te osoby, które miały styczność z przemocą w bliskim otoczeniu – łatwiej rozpoznają grupy osób narażonych na doświadczanie przemocy i rodzaje zagrożeń dla nich.

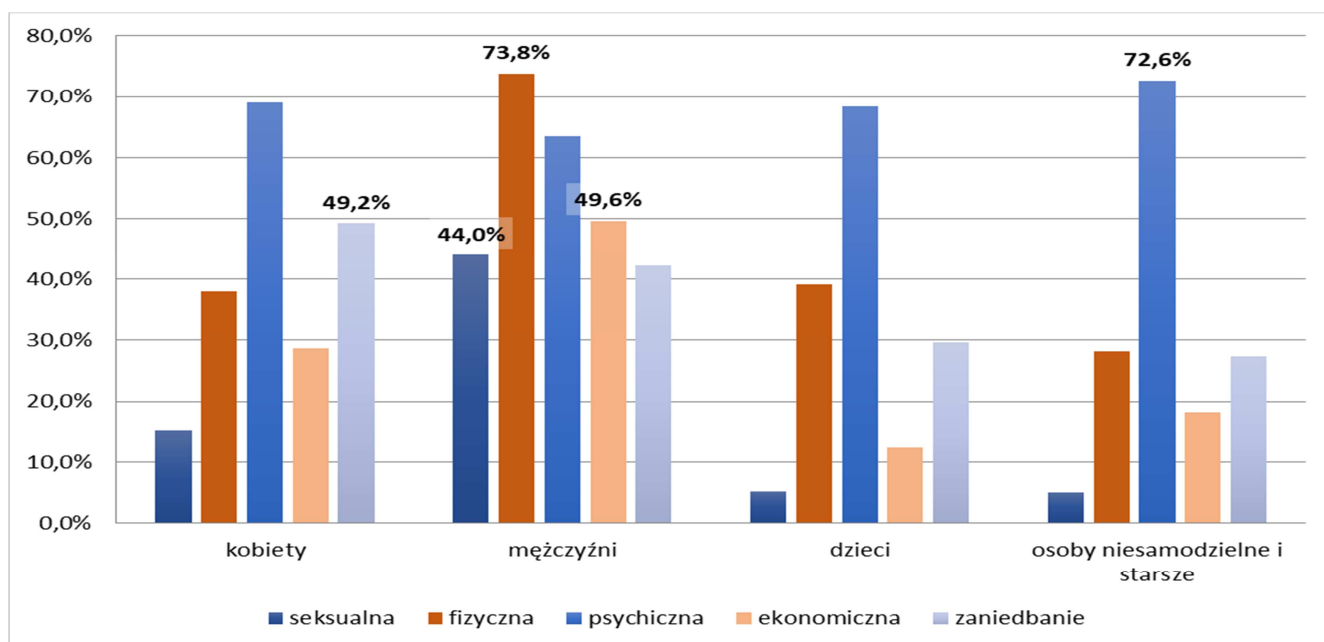
Wykres 18. Zagrożenie przemocą poszczególnych grup społecznych

Źródło: Badanie mieszkańców województwa (CATI), Toruń 2020.

Jako potencjalnych sprawców przemocy najczęściej wskazywano osoby dorosłe – szczególnie mężczyzn. Jednak w opinii mieszkańców domeną mężczyzn jest przemoc fizyczna, gdy tymczasem kobiety, dzieci lub osoby zależne też stosują przemoc, ale jest to przemoc psychiczna. Kobiety obwiniane są za ewentualne zaniedbania częściej niż mężczyźni.

Wykres 19. Stosowanie przemocy przez przedstawicieli poszczególnych grup społecznych

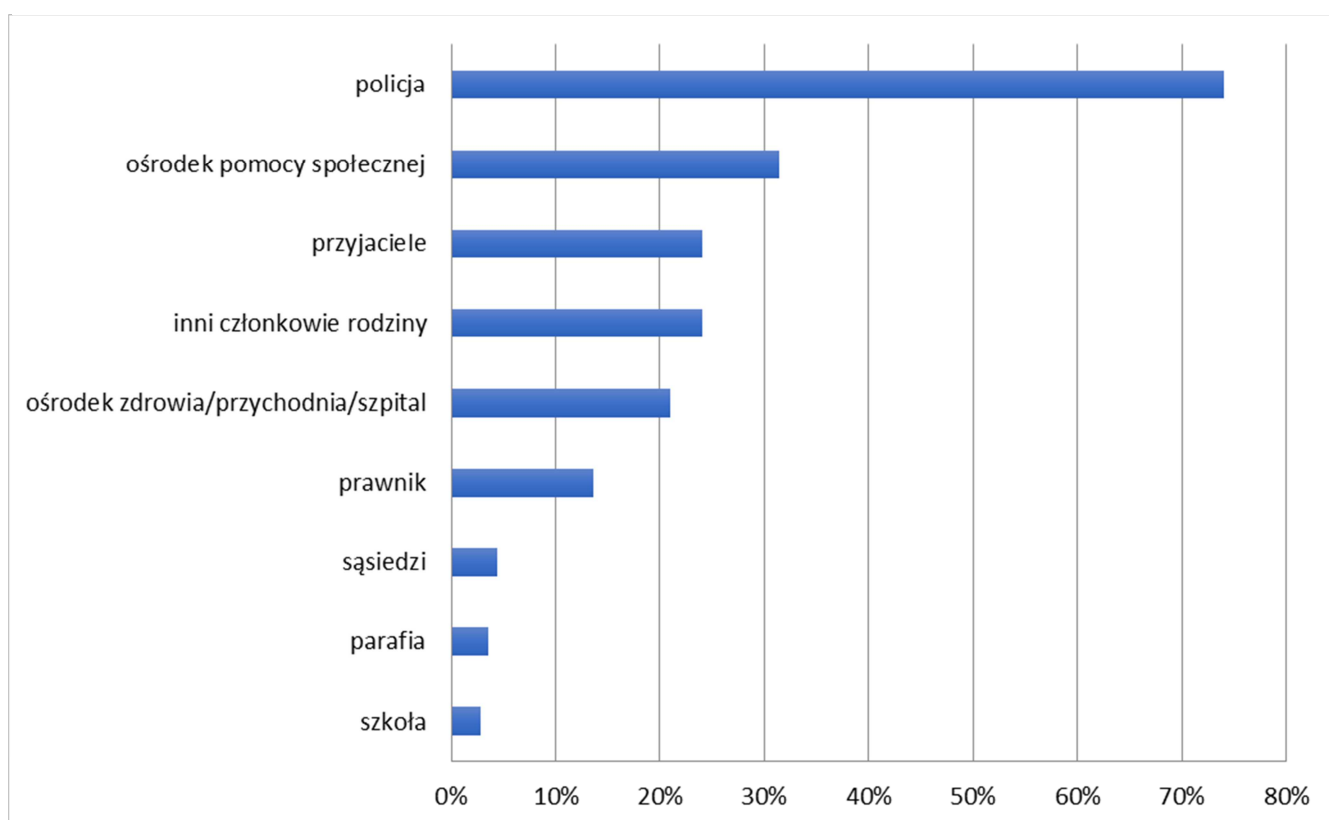
Źródło: Badanie mieszkańców województwa (CATI), Toruń 2020.

4.3. Znajomość źródeł pomocy

Ponad połowa mieszkańców (78,3%) wie, gdzie szukać pomocy w sytuacji występowania przemocy w rodzinie. Im niższy był poziom wykształcenia badanych, tym niższa była zarazem wiedza o tym, gdzie znaleźć pomoc.

Gdyby mieszkańcy mieli szukać pomocy, to zwróciliby się przede wszystkim do policji, ośrodka pomocy społecznej, przyjaciół i rodziny. Szukaliby pomocy także w ośrodku zdrowia. Rzadziej zwracaliby się po pomoc do sąsiadów, parafii, szkoły, ale także do prawnika (wyk. 20)

Wykres 20. Wskazywane źródła pomocy

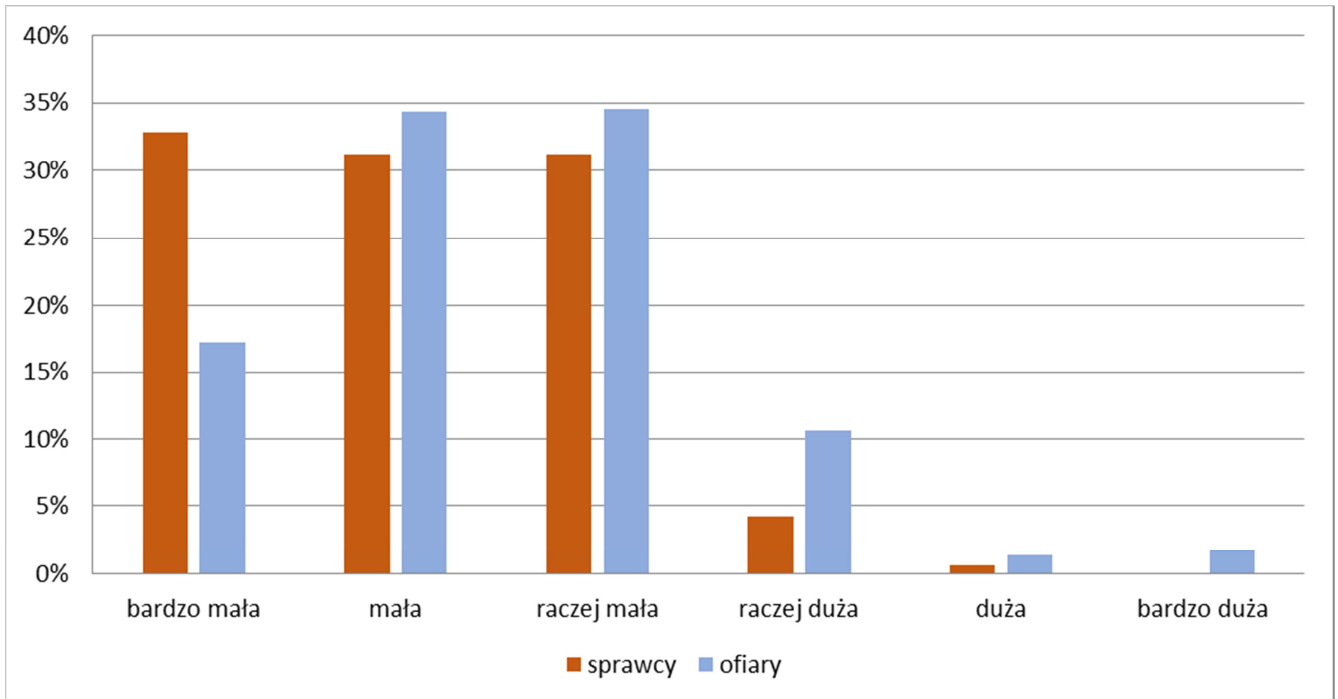

Źródło: Badanie mieszkańców województwa (CATI), Toruń 2020.

Zdaniem zdecydowanej większości mieszkańców gotowość do samodzielnego szukania pomocy przez rodziny, w których występuje przemoc jest bardzo mała (wyk. 21), zwłaszcza

wśród sprawców przemocy. Mają to przeświadczenie potwierdzać, znane respondentom,0 obserwacje rodzin, w których doszło do przemocy.

Wykres 21. Gotowość szukania pomocy u sprawców i ofiar przemocy

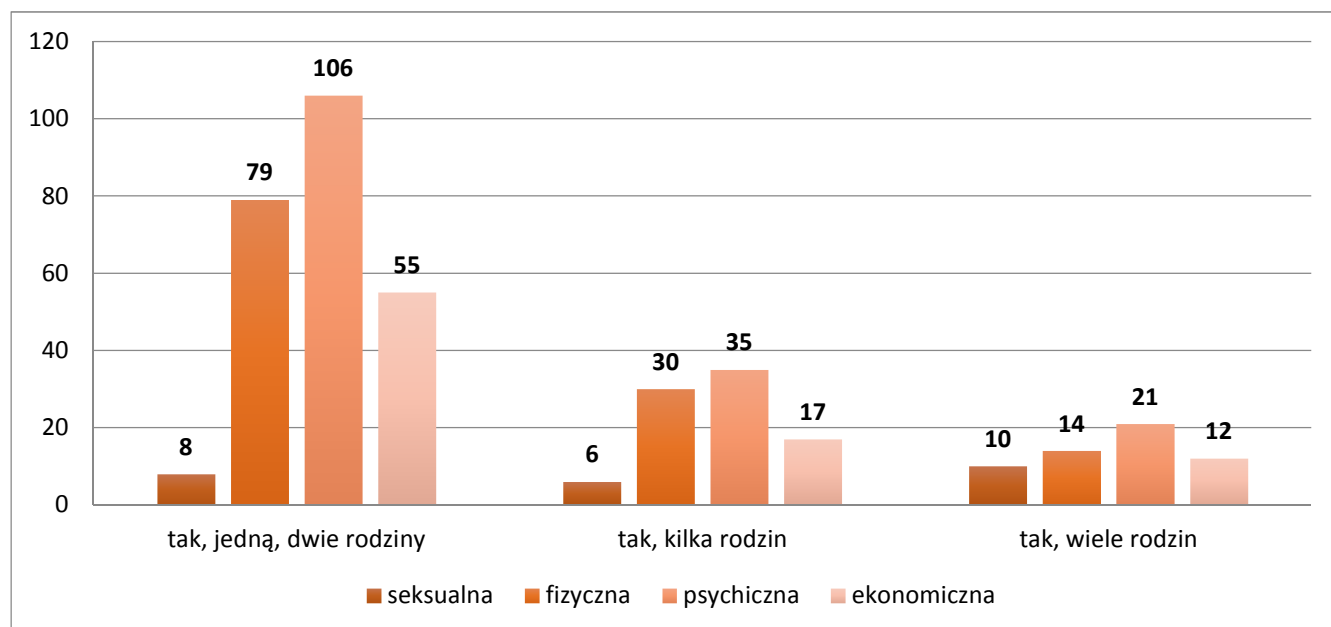

Źródło: Badanie mieszkańców województwa (CATI), Toruń 2020.

4.4. Opinie osób, które miały styczność z przemocą w rodzinie

Spośród rozmówców aż 181 (36,2%) zadeklarowało, że w ich sąsiedztwie występują przypadki rodzin przejawiających chociaż jeden z omawianych typów przemocy (wyk 22).

Wykres 22. Występowanie rodzin przemocowych w sąsiedztwie (liczba odpowiedzi)

Źródło: Badanie mieszkańców województwa (CATI), Toruń 2020.

Wśród badanych znalazły się 63 (12,6%) osoby mające do czynienia z przemocą we własnej rodzinie. Kobiety dwukrotnie częściej przyznają, że w ich domu mają miejsca akty przemocy. Większość z tych osób jednocześnie obserwuje przemoc w swoim sąsiedztwie (mogą więc przyjmować to za pewną normę kulturową). To także osoby, które łatwiej uznają, że niektóre formy pomocy są dopuszczalne (np. kary cielesne wymierzone dzieciom lub sporadyczne akty agresji między małżonkami).

Najbardziej narażone na wystąpienie przemocy są rodziny, których członkowie już w dzieciństwie doświadczali przemocy i w których częstsze są problemy z nadużywaniem alkoholu. Są to jednocześnie środowiska osób narażonych na wykluczenie ze względu na niski status społeczno-zawodowy. Nie znaczy to, że zjawisko przemocy występuje wyłącznie w takich środowiskach.

Wśród badanych znalazło się 48 osób (9,6%), które były świadkami przemocy wobec członków własnej rodziny, a 35 osób doświadczyło przemocy. W ich rodzinach najczęściej

dochodziło do przemocy psychicznej i fizycznej, rzadziej do przemocy ekonomicznej, zaniedbania a najrzadziej do przemocy seksualnej.

Wśród osób, które doświadczyły przemocy przeważały kobiety (77,1%). Były to osoby narażone na wykluczenie społeczne zarówno z racji niskiego wykształcenia, braku aktywności zawodowej, trudnej sytuacji materialnej, ale także pochodzenia z rodzin, w których występowała przemoc. W ich opinii do przemocy dochodzi najczęściej pod wpływem nadmiaru alkoholu (14 wskazań), zazdrości (9 wskazań), różnic charakterów (5 wskazań) oraz trudności z radzeniem sobie z życiem codziennym u sprawcy przemocy (5 wskazań).

Osoby doświadczające przemocy oceniały zdolność do szukania wsparcia jako raczej małą. Mniej niż połowa z nich rzeczywiście szukała pomocy (43%, 15 osób). Pomocy szukano zarówno w instytucjach (głównie na policji i ośrodku pomocy społecznej), jak i w najbliższym otoczeniu – w rodzinie i u przyjaciół. Zdecydowana większość z tych, którzy szukali pomocy otrzymali ją (80%; 12 osób), a w chwili badania żadna z nich nie doświadczała już przemocy. Wcześniej doświadczały one głównie przemocy ekonomicznej lub były ofiarami zaniedbania. Doświadczały przemocy często i zdarzało im się poszukiwać pomocy najpierw w najbliższym otoczeniu.

Osoby, które doświadczały przemocy, ale nie szukały pomocy na ogół doświadczały przemocy fizycznej. Akty przemocy występowały relatywnie rzadko, co mogło sprzyjać przekonaniu, że nie jest niezbędne poszukiwanie pomocy instytucjonalnej, a środkiem zaradczym powinno być unikanie konfliktów wewnątrz rodziny.

Spośród respondentów jedynie 14 osób przyznało się do stosowania przemocy wobec członków rodziny. Najczęściej była to przemoc psychiczna lub zaniedbanie. To grupa bardzo zróżnicowana pod względem cech położenia społecznego⁵³. Osoby te odróżniają się od pozostałych nie tyle cechami społeczno-demograficznymi, co postawami wobec przemocy: nie uznają zachowań agresywnych za przejaw przemocy, wskazują więcej powodów, które czynią przemoc usprawiedliwioną. W większości nie wiedzieliby, gdzie szukać pomocy. Gdyby jednak zdecydowali się jej szukać, to zwróciliby się do rodziny (8 wskazań) i przyjaciół (5 wskazań).

---

⁵³ Jednocześnie jest to grupa tak mała, że nie można na jej podstawie trafnie wnioskować o tym, jakie cechy położenia sprzyjają stosowaniu przemocy.

4.5. Perspektywa osób doświadczających przemocy

Badanie uzupełniono wywiadami kwestionariuszowymi z 27 osobami z rodzin, w których występuje przemoc. Wywiady przeprowadzono przy wsparciu pracowników socjalnych. Wśród badanych 15 doświadczało przemocy, a 12 było jej sprawcami. Badani byli w wieku 26-65 lat. Ich gospodarstwa domowe najczęściej liczyły trzy osoby, w tym jedno dziecko. Przeważało wykształcenie zawodowe (40% - 11 osób) lub średnie (30% - 8 osób). Tylko 8 osób było aktywnych zawodowo, pozostali byli bezrobotni (8 osób) lub było rencistami lub emerytami (5 osób). Badani reprezentowali różny status materialny.

Osoby, które doświadczały przemocy pod względem cech socjodemograficznych nie odbiegali znacząco od profilu określonego na podstawie przeprowadzonych badań reprezentatywnych dla całego województwa. W większości były to kobiety (14 osób), o niskim wykształceniu. Prawie wszyscy badani deklarowali występowanie w rodzinie problemów z uzależnieniem od alkoholu bądź innych środków odurzających (14 osób).

Osoby te były narażone przede wszystkim na przemoc fizyczną oraz psychiczną. Pozostałe formy przemocy traktowano jako drugorzędne i niejako towarzyszące tym najbardziej dotkliwym, częstszym formom. Niemalże wszyscy doświadczały przemocy tylko w życiu dorosłym, głównie ze strony swego życiowego partnera. Przemoc miała dotyczyć tylko osób badanych, a nie pozostałych członków rodziny. Do aktów przemocy dochodziło regularnie, jednakże w wielu przypadkach sytuacje kryzysowe zdarzały się co najwyżej kilka razy do roku. Prawie nigdy nie obywatło się to bez wpływu środków psychoaktywnych, w tym głównie alkoholu.

Najczęstszymi reakcjami na agresję było wejście w sytuację konfliktową, odgrażanie się, np. wyprowadzką czy rozwodem, a przy pogorszeniu się sytuacji – zawiadomienie policji. Czasami angażowano do pomocy też innych członków rodziny. W niektórych przypadkach przyjmowano jednak postawę pasywną, poddając się tym samym atakom agresji i dopiero po ustaniu aktu przemocy podejmowano próbę rozwiązania problemu, zwykle przez rozmowę w gronie najbliższych osób lub tylko z agresorem. Osoby poszkodowane tylko wyjątkowo skłaniały się do opuszczenia środowiska przemocy, np. chociażby w formie czasowej wyprowadzki z domu.

Badani obserwują u siebie negatywne skutki doświadczania przemocy. Wśród nich wymieniano zwłaszcza przewlekłego złego samopoczucia, utraty pewności siebie, chaos emocjonalny, dystansowanie się wobec świata zewnętrznego, także do rodziny.

Długość zwlekania ze zwróceniem się o pomoc była uzależniona od wieku respondentów. Im starsi byli respondenci, tym dłużej tolerowali przemoc. Wśród osób młodych znajdowały się takie, które nie czekały z tym dłużej niż rok. Jednakże przeważnie taki proces decyzyjny trwał nawet kilka lat. Kluczowym czynnikiem ostatecznie skłaniającym ofiary do podejmowania próby poszukiwania zewnętrznego wsparcia było ich wyczerpanie spowodowane ciągłością występowania problemu. Ujawnienie problemu następowało najczęściej dopiero po interwencji policji bądź namowie pracownika socjalnego.

Zdaniem respondentów zaangażowanie policji, pracowników socjalnych, ale także rodziny jest niezwykle ważne dla zwiększenia szansy na rozwiązanie problemu przemocy. Niezbędny jest przy tym udział obu stron – brak akceptacji ze strony rodziny lub lęk przed brakiem akceptacji powoduje spowolnienie lub rezygnację z procesu naprawy. Innymi powodami wstrzymywania się przed sięgnięciem po pomoc jest niechęć do wzięcia odpowiedzialności za ingerencję z zewnątrz w sprawy rodzinne oraz lęk przed osądem rodziny przez innych.

Najczęściej wskazywaną instytucją pomocową, z usług której korzystali respondenci, był ośrodek pomocy społecznej. Dodatkowo kilkakrotnie wyróżnione zostało wsparcie podmiotów zajmujących się leczeniem uzależnień osób stosujących przemoc. Respondenci korzystali również z pomocy innych specjalistów, w tym psychologów (6 wskazań), prawników (5 wskazań), psychiatrów (4 wskazania) oraz lekarzy innych specjalizacji (5 wskazań). Z czego za najbardziej pomocne uważali wsparcie psychologów.

Od narzędzi instytucjonalnego wsparcia respondenci najbardziej oczekivaliby zagwarantowania bezpieczeństwa, aby w krytycznym momencie po podjęciu decyzji o rozwiązaniu problemu nie zostać wystawionym na wszelkie możliwe represje pochodzące z otoczenia, w tym głównie ze strony osoby stosującej przemoc. Dotyczy to również kwestii materialnych i finansowego zabezpieczenia dobrobytu najbliższej rodziny w razie zaistnienia takiej konieczności. Wśród wskazywanych potrzeb pojawiło się również rozwijanie umiejętności radzenia sobie w sytuacjach kryzysowych oraz poprawnego reagowania na

przemoc ze strony bliskich. Dodatkowo badani pragnęliby wykształcenia zdolności samostanowienia o sobie i zwiększenia poczucia własnej wartości.

4.6. Perspektywa osób stosujących przemoc

Z wywiadami kwestionariuszowymi udało się dotrzeć do 12 sprawców przemocy w rodzinie. Wśród badanych znaleźli się sami mężczyźni w różnym wieku (w przedziale od 25 do 65 r.ż.). Głównie mieli oni wykształcenie zawodowe i średnie. Większość z nich żyła w związkach małżeńskich (8 osób) oraz deklarowała sytuację materialną lepszą od przeciętnej. Tylko co trzeci z nich nie pracował (to odwrotnie niż w przypadku osób doświadczających przemocy). Połowa osób deklarowała, że leczyła się bądź nadal leczy w związku z uzależnieniem od alkoholu; jedna osoba nie podjęła nigdy próby leczenia, mimo uzależnienia. Natomiast w przypadku czterech osób problem alkoholowy występował szerzej w rodzinie. Dodatkowo sprawcy przemocy w większości przyznawali, że sami doznawali jej ze strony swoich bliskich w przeszłości – zarówno w formie psychicznej jak i fizycznej.

Respondenci posuwali się przede wszystkim do różnych form werbalnego nacisku oraz, w wielu przypadkach, do bardziej bezpośrednich metod z wykorzystaniem siły fizycznej. W tym jedna osoba przyznała się również do stosowania przemocy seksualnej. Żaden z badanych natomiast nie zadeklarował, żeby jego poczynania miały na celu zaniechanie osób będących pod jego opieką, nawet w tych przypadkach, w których w skład gospodarstwa domowego wchodziły dzieci, a takich było siedem.

Wśród badanych znalazło się również dwóch mężczyzn (w tym jeden bezrobotny) w wieku około 40 lat, którzy zamieszkiwali wyłącznie z rodzicami. Deklarowali, że nie stosują wobec swoich starych rodziców przemocy fizycznej, tylko przemoc psychiczną.

Do przemocy dochodziło pod wpływem alkoholu bądź innych substancji psychoaktywnych. Impulsem, który wywoływał przemoc była przemożna potrzeba przywrócenia ładu i ukarania członka rodziny za złamanie norm: w sytuacji zdrady, niewywiązania się z domowych obowiązków, nieposłuszeństwa bądź złych wyników w szkole.

Przemoc stosowana jest często – kilka razy w miesiącu. Im większa była częstotliwość działań przemocowych, tym krótszy był okres ich występowania. W przypadku ich sporej regularności sprawcy deklarowali, że miały one swój początek nie dalej niż na przestrzeni

ostatniego roku sprzed rozpoczęcia procedury Niebieskiej Karty. We wszystkich przypadkach w trakcie występowania incydentów przynajmniej jednokrotnie interweniowała Policja, przy czym dochodziło niekiedy do zatrzymania sprawcy przemocy. Jeden wśród badanych został też ukarany zakazem zbliżania się do rodziny.

Powodami, przez które sprawcy postanowili skorzystać z instytucjonalnych instrumentów wsparcia były przede wszystkim czynniki zewnętrzne – interwencja policji bądź wizyta przedstawiciela ośrodka pomocy. W kilku wypadkach szalę przechyliła świadomość rosnącej skali przemocy, np. poprzez objęcie nią wszystkich domowników bądź wystąpienie drastycznej sytuacji. Tylko jeden respondent wskazał, że stało się tak za namową któregoś z członków rodziny. Warto również odnotować, że w jednym z przypadków miało też na to wpływ dotarcie informacji o dostępnych formach pomocy. Tym co wcześniej powstrzymywało osoby stosujące przemoc od skorzystania z dostępnych możliwości wsparcia było przede wszystkim bagatelizowanie problemu – często nawet niedostrzeganie jego pojawiania się. Dodatkowo respondenci deklarowali niskie zaufanie do instytucji pomocowych i skuteczności ich działania. Sprawcy przemocy nie dostrzegali w sobie źródła problemu i tym samym nie byli do końca przekonani o potrzebie wystawiania się na wpływ zewnętrznych aktorów instytucjonalnych.

Badani wskazywali, że najczęściej korzystali z usług lokalnego ośrodka pomocy. Jednakże prócz niego wśród wskazań pojawiły się prawie wyłącznie organy i formy pomocy związane z leczeniem uzależnień. Wymienione zostały też pojedyncze przypadki skorzystania z usług specjalistów, w tym: psychologa (2 wskazania), prawnika (2 wskazania) i lekarza-psychiatry (1 wskazanie). Jednakże sześcioro z respondentów w ogóle nie korzysta z żadnych fakultatywnych usług instytucji pomocowych. W przypadku pozostałych jako najskuteczniejsze formy wsparcia wskazywano przestrzenie do otwartej rozmowy – indywidualne konsultacje psychologiczne i grupy wsparcia. Jeden ze sprawców wyraził dodatkowo opinię, że sporą pomocą było też skorzystanie z usługi interwencji kryzysowej. Tylko cztery osoby zauważyło u siebie pozytywne skutki całego procesu reedukacyjnego: zrozumieli istotę przemocy, nabrali umiejętności radzenia sobie w trudniejszych sytuacjach oraz udało im się przy tym poprawić relacje z członkami swojej rodziny, poprawiło się ich ogólne samopoczucie.

Podsumowanie

Z powyższych analiz wynika, że obserwujemy nasilanie się zjawiska przemocy w rodzinie w województwie – coraz więcej jest wszczynanych procedur (średnio 85-90% zasadnie). Analizy pozwalają jednak przypuszczać, że część procedur wszczynanych jest z pewnym opóźnieniem (długi jest czas między przekazaniem przewodniczącemu ZI sporządzonego formularza A, a podjęciem opracowania i realizacji indywidualnego planu pomocy (sporządzenie formularza C), co jest powodowane nasilaniem się skali problemów przy jednoczesnym przeciążeniu pracowników socjalnych. Co więcej analizy prowadzą do wniosku, że sposób sprawozdawania problemów przemocy w rodzinie ma duże znaczenie dla trafności oceny skali przemocy. Można przypuszczać, że w większość gmin jest ona zaniżona – skala problemu jest wyższa tam, gdzie najaktywniej funkcjonują Zespoły i obecna jest infrastruktura pozwalająca na udzielenie wsparcia.

Podmioty uprawnione do wszczynaniu procedury korzystają z tej możliwości z różną intensywnością. Marginalna jest rola ochrony zdrowia, oświaty oraz KRPA. Należałoby spodziewać się aktywniejszej roli pierwszych dwóch z nich ze względu na dużą skalę przemocy wobec osób zależnych, nad którymi te podmioty sprawują czynną opiekę. Z kolei ze względu na dużą rolę alkoholu jako czynnika sprzyjającego stosowaniu przemocy bardzo niska aktywność komisji rozwiązywania problemów alkoholowych jest niezrozumiała.

Chociaż narasta problem przemocy w każdej postaci, to szczególnie niepokoi wzrost udziału przemocy psychicznej ze względu na to, że jest trudniej obserwowalna i może znajdować większą akceptację społeczną. To ważne także z perspektywy innego ustalenia – w małych gminach i na terenach wiejskich jest znacząca niższa liczba wszczynanych procedur, prawdopodobnie ze względu na brak anonimowości, brak faktycznych możliwości pomocy i przyzwolenie społeczne.

Względnie stałe są statystyki dotyczące charakterystyki społecznych osób dotkniętych/stosujących przemoc (nieznacznie zmalał udział małoletnich w grupie osób dotkniętych przemocą, wzrosła liczba mężczyzn w tej grupie) oraz okoliczności stosowania przemocy (rola alkoholu). Niepokojący jest natomiast wysoki udział osób zależnych w grupie tych, którzy dotknięci są przemocą.

Osoby dotknięte przemocą mogą liczyć głównie na specjalistyczne poradnictwo. Sieć wsparcia jest bardzo rzadka:

- brakuje ośrodków wsparcia, punktów interwencji kryzysowej, domów dla matek z małoletnimi dziećmi, mieszkań socjalnych;
- nie zmienia się dostęp do poradnictwa anonimowego (telefony zaufania);
- liczba punktów konsultacyjnych nie zmienia się znacząco.

Osoby stosujące przemoc są często pomijane w systemie pracy z rodziną – mniej jest formularzy D niż C, co wiąże się z pewną bezradnością systemu i braku rozwiązań, które skutecznie wymuszałyby podjęcie działań naprawczych. Dla tych osób uruchamianych jest bardzo niewiele działań. W województwie jest względnie stała, niska liczba edycji programów edukacyjno-korekcyjnych, do których przystępują nieliczni, a jeszcze mniej osób je kończy. Nie funkcjonują w ogóle programy terapeutyczno-psychologiczne. Sprawcy przemocy rzadko kierowani są przez sądy do udziału w tego typu programach, brakuje też skutecznych rozwiązań pozwalających na ich izolację od osoby dotkniętej przemocą.

Zdaniem samych członków ZI/GR najbardziej sprzyja pomoc systemowa, kompleksowa i odpowiednio długa, interdyscyplinarna oraz oparta na dobrej diagnozie. Natomiast przeszkadzają z jednej strony postawy osób dotkniętych przemocą, a z drugiej brak odpowiednich narzędzi dla osób pracujących z rodzinami, w tym ograniczona współpraca międzyinstytucjonalna (zwłaszcza z sądami, szkołami, ośrodkami zdrowia i komisjami rozwiązywania problemów alkoholowych). Jednocześnie badani uznają, że współpraca ta przyczyniłaby się do poprawy jakości i skuteczności rozwiązywania problemów rodzin. Dla skutecznego rozwiązywania problemu przemocy w rodzinie potrzebne byłyby włączenie wszystkich instytucji i organizacji, które mają styczność z rodziną.

Istotnym problemem z perspektywy zarówno badanych członków ZI/GR, jak i osób, które doświadczają przemocy jest powolność procedur pomocowych – sprawcy przemocy nierzadko przebywają ze swoimi ofiarami już po zgłoszeniu problemu przemocy. Powoduje to lęk przed odwetem i niechęć do ujawniania problemu. Osoby stosujące przemoc nie są w pierwszej fazie procesu rozwiązywania problemu przemocy izolowane od rodziny z kilku powodów, najważniejsze z nich to: niestosowane są rozwiązania w postaci natychmiastowej

eksmisji sprawcy, brakuje w gminach mieszkań socjalnych, w których mogłaby schronić się ofiara przemocy.

Praca z rodziną zaczyna się często z opóźnieniem ze względu na braki kadrowe i przeciążenie grup roboczych. Prowadzi to z jednej strony do obniżenia gotowości zmiany u osób doświadczających przemocy, a z drugiej do pogłębienia stanu wypalenia zawodowego u osób, które mają zaplanować pomoc dla nich.

Postawy mieszkańców nie sprzyjają skutecznemu rozwiązywaniu problemów przemocy. Wprawdzie wykazują się świadomością tego, czym jest przemoc i w małym stopniu akceptują ją jako rozwiązanie problemów rodzinnych, ale jednocześnie silnie obecna jest norma nie włączania się w sprawy rodzinne innych osób. Dodatkowo wydaje się, że niska jest świadomość tego, gdzie szukać pomocy w sytuacji obserwowanej (z dystansu) przemocy. Te negatywne zjawiska przybierają na sile u osób narażonych na wykluczenie społeczne: biernych zawodowo, o niskim wykształceniu, doświadczających deprivacji materialnej (poczucia, że ich sytuacja materialna jest gorsza niż innych).

Rekomendacje

1. Niezbędne jest podnoszenie jakości i skuteczności pomocy rodzinom, w których dochodzi do przemocy, w tym:
  - a. wczesne diagnozowanie występowania przemocy (zanim dojdzie do eskalacji) – zmiana roli szkół, komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, ośrodków zdrowia, parafii w procesie wczesnego wykrywania przemocy w rodzinie
  - b. konieczne jest przyspieszenie procedur, w tym zróżnicowanie działań zależnie od momentu pracy z rodziną
  - c. uszczelnienie procedur w tych miejscach, w których regulacje krajowe pozostawiają pole do interpretacji,
  - d. rozwój i zwiększenie dostępności do pomocy psychologicznej i terapeutycznej zarówno dla osób doświadczających przemocy, jak i stosujących przemoc
  - e. usprawnienie mechanizmu wsparcia socjalnego, a następnie działań aktywizacji społeczno-zawodowej dla osób, które doświadczyły przemocy w celu ich ekonomicznego usamodzielnienia od sprawcy przemocy

2. Podnoszenie świadomości społecznej dotyczącej przemocy i sposobów rozwiązywania problemu przemocy oraz wzmacnianie potrzeby reakcji na przypadki przemocy
  - a. rozwój działań profilaktycznych i zwiększenie skuteczności przekazu dotyczącego przemocy
  - b. wzmacnianie działań na rzecz umiejętności rodzicielskich
3. Wzmacnianie kadr zajmujących się rozwiązywaniem problemu przemocy:
  - a. zapobieganie wypaleniu zawodowemu
  - b. odciążenie członków ZI/GR z części pozostałych zawodowych zadań – możliwość częstszych spotkań z rodziną
  - c. prowadzenie przedłużonego monitoringu sytuacji rodzin, w których występowała przemoc
4. Rozwój sieci współpracy międzyinstytucjonalnej
5. Wzmacnianie sieci usług na rzecz rodzin:
  - a. Zwiększanie dostępności działań terapeutycznych i usług specjalistycznej pomocy

Spis tabel, wykresów i rysunków

<u>Tabela 1. Liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta - A” w latach 2015-2019 w województwie kujawsko-pomorskim ze względu na podmioty sporządzające formularz</u>	21
<u>Tabela 2. Liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta – A, C, D” w latach 2015-2019 w województwie kujawsko-pomorskim</u>	22
<u>Tabela 3. Rodzaj stosowanej przemocy</u>	27
<u>Tabela 4. Rodzaj przemocy doznawanej przez osoby zależne w 2019 roku</u>	28
<u>Tabela 5. Liczba i procent formularzy „Niebieska Karta – A” sporządzonych przez Policję w latach 2015-2019, z podziałem na miasto i tereny wiejskie*</u>	28
<u>Tabela 6. Liczba i procent osób, dla których Policja sporządziła formularz „Niebieska Karta – A” w latach 2015-2019, z podziałem na płeć osób (prawdopodobnie) doświadczających przemocy</u>	29
<u>Tabela 7. Liczba i procent osób, dla których Policja sporządziła formularz „Niebieska Karta – A” w latach 2015-2019, z podziałem na płeć osób (prawdopodobnie) stosujących przemoc</u>	29
<u>Tabela 8. Liczba i procent osób, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie będących pod wpływem alkoholu w latach 2015-2019</u>	30
<u>Tabela 9. Liczba osób zatrzymanych ze względu na podejrzenie stosowania w latach 2015-2019, z podziałem na płeć osób (prawdopodobnie) stosujących przemoc</u>	30
<u>Tabela 10. Liczba interwencji ZI/GR na stosowanie przemocy w rodzinie w latach 2018-2019</u>	31
<u>Tabela 11. Programy dla osób stosujących przemoc w rodzinie</u>	33
<u>Tabela 12. Liczba osób korzystających z programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych</u>	34
<u>Tabela 13. Zespoły interdyscyplinarne i grupy robocze w województwie kujawsko-pomorskim</u> ..	36
<u>Tabela 14. Infrastruktura służąca udzielaniu pomocy osobom doświadczających przemocy w rodzinie</u>	38
<u>Tabela 15. Liczba miejsc dla osób doświadczających przemocy*</u>	38

<u>Tabela 16. Liczba osób korzystających z poszczególnych form wsparcia*</u>	40
<u>Tabela 17. Czynniki sprzyjające skutecznej pomocy w opinii członków ZI/GR*</u>	46
<u>Tabela 18. Czynniki utrudniające skuteczną pomocy w opinii członków ZI/GR*</u>	49
<u>Tabela 19. Społeczna akceptacja poszczególnych form przemocy</u>	54
<u>Wykres 1. Liczba rodzin objętych procedurą NK (formularz A) w powiatach w 2019 r.</u>	23
<u>Wykres 2. Procent formularze D i C przygotowanych przez grupy robocze w stosunku do liczby sporządzonych formularzy A w podziale na powiaty w 2019 r.</u>	24
<u>Wykres 3. Odebrane dzieci według powiatów</u>	32
<u>Wykres 4. Miejsce umieszczenia dzieci po odebraniu ich rodzicom</u>	33
<u>Wykres 5. Liczba uczestników programów korekcyjno-edukacyjnych w powiatach za rok 2019</u> ..	35
<u>Wykres 6. Liczba osób korzystających z poradnictwa specjalistycznego w 2019 roku</u>	39
<u>Wykres 7. Osoby doświadczające i stosujące przemoc w opinii ZI/GR</u>	41
<u>Wykres 8. Najczęstsze przyczyny przemocy w rodzinie</u>	42
<u>Wykres 9. Zgłaszanie przemocy w rodzinie</u>	43
<u>Wykres 10. Najczęstsze przyczyny niezgłaszania przemocy</u>	44
<u>Wykres 11. Ocena oferowanej pomocy</u>	44
<u>Wykres 12. Przeszkody dla realizacji działań/rozwiązywania problemu przemocy w rodzinie</u>	47
<u>Wykres 13. Czynniki sprzyjające rozwiązywaniu problemu przemocy w rodzinie</u>	50
<u>Wykres 14. Współpraca międzyinstytucjonalna</u>	51
<u>Wykres 15. Istnienie okoliczności uzasadniających zachowania przemocowe</u>	55
<u>Wykres 16. Możliwość usprawiedliwienia stosowania przemocy w rodzinie</u>	55

Wykres 17. Wskazywane czynniki powodujące przemoc w rodzinie	56
Wykres 18. Zagrożenie przemocą poszczególnych grup społecznych	57
Wykres 19. Stosowanie przemocy przez przedstawicieli poszczególnych grup społecznych	57
Wykres 20. Wskazywane źródła pomocy	58
Wykres 21. Gotowość szukania pomocy u sprawców i ofiar przemocy	59
Wykres 22. Występowanie rodzin przemocowych w sąsiedztwie (liczba odpowiedzi)	60
Rysunek 1. Liczba osób doświadczających przemocy w rodzinie (formularze A) na 1000 mieszkańców gminy w 2019 roku	26
Rysunek 2. Dostępność placówek specjalistycznych	37